

Staats- und
Universitätsbibliothek
Bremen

Staats- und Universitätsbibliothek Bremen

Digitale Sammlungen

Bibliotheca Historico-Philologico-Theologica Classis ...

Brauer, Hermann Brauer, Hermann

Bremen, 1721

urn:nbn:de:gbv:46:1-7345

BIBLIOTHECA

Historico - Philologico-

THEOLOGICA.

Classis Quartae

FASCICULUS QUARTUS.

BREMÆ,

Sumptibus JOHANNIS ANDREÆ GRIMMII.

Typis HERMANNI BRAUERI, MD CC XXI.

V I R O

*Amplissimo, venerando,
celeberrimoque*

J O H A N N I
C H R I S T O P H O R O
I S E L I O,

Sublimioris scientiae in
antiquissima Rauracorum
Academia Doctori ac

Professori publico,

Illustrium societatum regiarum,
cum Inscriptionum, & politiorum
literarum, quae *Lutetiae Parisiorum*

floret, tum scientiarum, quae

Berolini sedem nacta est,

M E M B R O A T Q V E D E C O R I
fulgentissimo,

Masculae in Deum pietatis, vastaeque
divinarum, humanarumque scien-
tiarum cognitionis laude

perincluto,

Secundum hunc supra vicesimum

BIBLIOTHECAE

HUJUS

FASCICULUM,

Cultus atque affectus pro-
lixissimi, sincerissimique
praedem,

DANT, DICANT, CONSECRANT,

Atque, ut in hoc nostro instituto
ornando, augendo, promovendo stre-
nue velit pergere, atque ita de re sacra,
literisque nitidioribus, ut facit, me-
reri porro praclare,

CUM OMNIS EXOPTANDAE HOMINI
PROSPERITATIS ferventissimo voto
deprecantur

EDITORES.

Exhi-

Exhibet hic fasciculus

- I. Johannis D'OUTREINII de phrasi ὁ ΝΙΚΩΝ in Epist. Apocalypt. Diatriben p. 605.
- II. Bernh. Petri KARLII, de Miraculo solis in *Ezechiae Horologio* dissertationem p. 635. cum mantissa de Sole & Luna a Josua consistere jussis p. 657.
- III. Jacobi STAALKOPFII ad locum 1. Joh. IV: 13. Observatiunculam p. 663.
- IV. Hodiernum Academiæ LAUSANNENSIS statum, qualis fuit A. MDCCXX. p. 675.
- V. Johannis DURAEI ad Joh. BERGIUM epistolam ineditam p. 683.
- VII. Excerpta ex literis quibusdam *Anglorum* de nova editione *Novi T. Arabici* in usum Christianorum in Oriente p. 711.
- VII. G. SCHAUBII ad loca Jer. XVIII:23. Job. I: 19. Rom. I: 18. Observationes p. 719.
- IX. Jacobi HASAEI Obs. qua civitatem *Macedonicam*, & *Alexandriam* Magnam in quibus Lucas Evangelium consignasse ab Arabe & Syro scribitur, eandem esse urbem, *Alexandriam Aegypti* ostenditur p. 732.
- X. Johannis MANN *judicium Dei in mundi regna* ex Dan. cap. VII. cum exegesi in selecta scripturæ quædam loca, L. R. p. 753.
- XI. Theodori HASAEI de phrasi *Ebraeorum Tegerere pedes*, Observationem, qua id esse, *somnum carpere* monstratur p. 757.
- XII. Joh. Christ. PFAFFII vitæ descriptionem p. 772.

I.

JOHANNES D'OU-
TREINII,

De Phrasi & *vixōv*

In Epilogis Epistolarum *Apoca-
lypticarum* Diatribe.

Ad Apoc. II: 7. sqq.

SUMMARIUM.

In hac phrasi Hebraismus: Etymologia verbi *Nixōv*,
Ufus ejus apud LXX. Loca Heb. III: 18. Prov. VI,
25. Psal. LI, 6. Apoc. V, 5. illustrata. Apoc. XV, 2.
An *ō vixōv* fit explicandum juxta significationem
τῆ νικῆς. Quod quidem non rejicitur. Sed præ-
fertur tamen significatus *Vincendi*. Victoria bellum
spirituale supponit. Cum quibus hostibus Christia-
nis decertandum habent? I. Cum *Deo* certamen ha-
bent. A. Irregenti sed electi, & qui jam de
peccatis suis convicti pœnitentiam agere incipiunt.
Cass. IV. Fasc. IV. Qq Quano

Quando Deus ab iis se quasi *vinci* patitur. B. Fideles regenti. Adversus quos nonnunquam Deus hostilem in modum incurrit, cum quo certat anima fidelis, & a qua se *vinci* patitur. II. Alii hostes spirituales. (Gen. III, 15. Fundamentum hujus belli.) A. Satanas, & Semen ejus. Quibus opponuntur Mulier & Semen hujus. Diabolus quæ molitur adversus Electos & fideles. Quando hi ipsum *Vincunt*. B. Diabolo accedunt. 1. *Mundus*. I. Joh. II, 15, 16. Ex quo lux infertur loco Ezech. XXIV, 21. 2. Homines improbi. 3. *Caro*. Quæ locum habet a. in intellectu. b. In voluntate, c. in affectibus. 4. *MORS*. II. De certamine contra hostes. Ubi A. Quinam milites spirituales sunt. B. Quis Imperator. C. Officia militaria. D. Armatura spiritualis. Hinc patet, quid sit *certare* & *vincere*. I. Deum, antea infensum, sibi conciliare. II. Alios hostes, superare, ac sibi subigere. A. Satanam, B. Mundum. C. Homines noxios vel infensos. D. Carnem propriam. E. Ipsam mortem. Citatur *Arrovsmith*, de iis quæ ad *victoriam* sacram pertinent. 1. Apparatus ad victoriam, preces ardentissimæ. 2. Auctor victoriæ sacræ, Deus & Christus. 3. Adminicula victoriæ. 4. *Επιβία*. 5. Præmia Victoriæ. 6. Triumphus cœlestis.

O *νικῶν*. *Vincens*. In hac phrasi Hebraïsmum esse recte notavit Grotius: ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν (*vincens, faciam eum*) pro quo Græci dixerunt τὸν νικῶντα ποιήσω: *Vincentem faciam*. Nam *Nominativus* vel *accusativus* in oratione (per Hebraïsmum) nonnunquam ponitur *absolute*, ut vim integri membri in sen-

sententia absolvat, ac de illo certum quid
 postea prædicetur. Inquit Job. Olearius;
de Hebraïsmis biblicis N. T. differens. Atque
 exemplorum loco adducit Apoc. III: 12. 21.
 Matth. XII: 36. XXI: 42. Act. 7: 40. X: 36.
 Confer. Psal. XI: 4. XVIII: 31. CIV: 17. Ec-
 cles. II: 14. Hof. XII: 7. Nah. I: 3. Qui plura
 desiderat & luculentiora, consulat *Johannis*
Vorstii philologiam sacram, seu de Hebraïsmis
N. T. Cap. XI. pag. 292. sqq. Quamquam
 eam locutionem ab *Ebraïis* in Novum Testa-
 mentum transumptam negat *Johannes Ericus*
Ostermannus, sed negationis suæ nullam adfert
 rationem. *Polit. Philolog. §. XXI. In Fasce Crenii*
 p. 495. sed progrediamur ad vocem ipsam:
 Ο Νικῶν. De Origine vocis Νίκη sic scribit
Etymologus: Νίκη, ἢ παρὰ τῷ ἐνὶ δοπκῆν καὶ τὸ
 ἴκω τὸ παρὰ γίνωσκας, γίνεται ἐνίικη καὶ κράσει τῶν
 β. II εἰς ἐν μακρὸν νίκη ἀποβολῆ τε ε. Id est: Νίκη
 componitur ex dativo ἐνὶ Ἔ verbo ἴκω, quod no-
 tat ACCEDERE, ASSEQUI. Inde enim consti-
 tur ἐνίικη. Contractis vero duobis ii in unum
 longum, exoritur νίκη, abjecto ε. Quod initio di-
 ctionis sæpius fieri assolet. ἢ παρὰ τῷ ἐνὶ δοπκῆν
 καὶ τὸ ἴκω, τὸ ὑποχωρῶ, γίνεται ἐνείικη, καὶ κατὰ
 ἀποβολὴν τῶν δύο εε, καὶ κράσει τῶν δύο II, γίνεται
 νίκη, θιονεὶ ἢ ἐνὶ ὑποχωρῆσα. Id est: Vel ex
 dativo ἐνὶ Ἔ verbo ἴκω, recedo, fit ἐνείικη Ἔ
 per abjectionem duorum εε Ἔ contractionem duo-
 rum II fit νίκη id est, victoria ut pote in qua unus al-
 teri cedit.

Septuaginta Interpretes *tribus* tantum, quod sciam, vicibus hoc verbo in codice suo utuntur. Nimirum Hab. III: 18. ubi voces למנצח בנגינותי *Magistro Symphonie in fidibus meis*, sic vertunt: τῶν νικῆσαι ἐν τῇ ᾠδῇ αὐτοῦ. *Ad vincendum* (sive *ut vincam*) in cantico ejus. Videntur legisse לנצח quæ vox alibi etiam occurrit & per νικην *Victoriam* transfertur. Sic enim legitur I. Chron. XXIX: II. *Tua est, o Domine, Gloria & VICTORIA*. Sed præsertim notandum, eam in *Musicis* quoque adhiberi. Nam I. Chron. XV: 19-21. tria commemorantur Instrumentorum genera, quibus Levitæ in Templo usi sunt 1. מצלתים להשמע *Cymbala*, quibus clare crepitaverunt. 2. נבלים על נבלות *Nabla super Alamoth*. 3. פנורות על פנורת השמינית לנצח *Cithara super octavam*, ad SUPERANDUM seu vincendum scil: alios, vocis „ altitudine & contentione, quâ aliis fuerunt „ superiores & excellentiores & aliorum ceu „ victores extiterunt, quemadmodum verosimile est, postea quoque fuisse tria harmoniarum genera, *Lydium, Jonicum Doricum*, „ quorum aliud quoque alio fortius. adde „ 2. Chron. 34: 12. *Zacharias & Mesullam de filiis Kahathitarum ad urgendum seu superandum*, scilicet voce vehementiore & concentu Musico fortiore, quo cæteros vincebant: inquit *Forsterus* in lexico. Unde „ lux affunditur versioni τῶν LXX. loci Habacuci, modo allegati.

Secundus locus, ubi vocem *νικᾶν* usurpant iidem, est Prov. VI: 25. *מחנה לב* Ne desideres pulchritudinem ejus in corde tuo. Quod LXX. ita transferunt: *μή σε νικήσῃ καὶ ἄσῃ ἐπιθυμία*: Ne te Vincat pulchritudinis ejus desiderium. Ubi magis paraphrastas egisse videntur, quam interpretes.

Verum, quod præsertim, intendebam; *νικᾶν* etiam a LXX. senibus usurpatur pro Hebræo *הכז* Mundum esse vel haberi. Notabilis locus est Psal. LI: 6. *Ut justificeris quando loqueris* Ⲙ MUNDUS SIS (*הכז*) quando Judicas. LXX. *ἢ νικήσῃς ἐν τῷ κρινεῖσθαι σε* Et VINCAS quando Judicas. Alibi *το הכז* vertunt per *ἀποκαθαρξαιξεν* expurgare Job. 25: 4. *δικαιξεν* Justificare. Mich. 6: 11. *κατορθξεν* rectum facere, corrigere Ps. 119: 9. Verum ad locum Psal. LI: 6. quod attinet, Apostolus Paulus eum allegat Rom. III: 4. ex versione *τῶν* LXX. modo memorata. *Et ut VINCAS quando Judicas*. Etenim, qui in Judicio purus apparet, is quasi vincit. Interim ex usu illo verbi *νικᾶν* pro *הכז* apud LXX. eadem vox in N. T. novam significationem videtur accepisse, quam non agnoscunt Græci scriptores profani; Vide Schindleri lexic. pentag. in *הכז* notat enim non tantum purum esse vel haberi, etiam dignum esse vel declarari; præsertim cum absolute ponitur. Egregius in hanc rem locus occurrit Apoc. V. 5. *Ecce VICIT* (*ἐνίκησεν*) Leo ille de tribu Juda, stirps Davidis, *ἀνολξεν τὸ*

βιβλίον, ut aperiat librum & solvat septem eius
 sigilla. Hic multa interpretes de victoria Chri-
 sti, a Diabolo cæterisque hostibus reportata.
 Verum vehementer dubito, an isthæc hoc
 loco ad rhombum faciant. Simplicius mihi
 quidem videtur, quod in adversariis meis
 „notatum reperio: ἐνίκησεν. *Hebraismus* vel
 „*Syriasmus*. Vox נִכְוֹת occurrit Psal. 51, 6. Ubi
 „LXX. vertunt νικᾶν. Adeo ut נִכְוֹת & ν-
 „κᾶν convenient. נִכְוֹת autem notat *purum*
 „vel etiam *dignum esse vel haberi*. Ergo ἐνίκη-
 „σεν, hoc loco, nihil aliud est, quam, quod
 „Leo ille de tribu Juda *dignus, vel purus, vel*
 „*justus* habitus fuerit, ut aperiret librum ob-
 „signatum. Belgice: De Leeuw, uit de stamme
 Juda, is daar toe weerdig, (ofte gerechtigd) er-
 kent en verklaart. Idem enim est cum eo,
 quod dictum erat vs. 2. Quis DIGNUS est a-
 perire librum hunc? & vs. 4. Flebam igitur, quod
 nemo DIGNUS INVENTUS esset, qui aperiret
 librum istum. Cum vero unus ex Senioribus
 respondet: Ne fletis: ecce Leo ille ex tribu Juda
 VICIT, ut aperiret librum istum, quid hoc aliud
 vult, quam quod Leo ille ex tribu Juda *di-*
gnus, inventus & declaratus sit præstando illi
 operi?

Ad Apoc. XV:2. Notatum quoque offen-
 do in adversariis meis, ad voces ἢ τῆς νικῶν-
 τας ἐκ θηέας ἢ ἐκ τῆς εἰκόνοσ, ἢ ἐκ τῆς χεράγμα-
 τος αὐτῆσ, ἢ ἐκ τῆσ ἀειθροῦ τῆσ ὀνόματοσ αὐτῆσ: Ni-
 „κᾶν & נִכְוֹת convenient. Vide ad Cap. V,
 5.

5. הכי autem notat purum esse. Hinc τῶς vi-
 κῶν τῶς hic vertendum puto intaminatos, vel
 pueros a Bestia illa &c. Belgice: Die onbesmet
 waren van het Beest en van syn beeld en van syn
 mercteecken, en van het getal synes naams. Conf.
 Cap. XIV:4. An hæc aliunde hauserim, an
 vero ipsemet observaverim, nunc quidem me la-
 tet. Forſan anſam cogitandi dedit Cl. Fulle-
 rus in *Miscell. S. L. I. c. 7.* Ubi hanc signifi-
 cationem verbi *νικῶν* ex Hebraismo vel Syri-
 asmo paucis attingit. Verum, quod hinc
 explicari vel illustrari possit locus modo allega-
 tus, Apoc. V: 5. penes nullum hætenus re-
 perire potui. Quod vero attinet Apoc. XV:
 2. malim isthic retinere vulgarem signifi-
 cationem vincendi; sive victoriam reportandi a
 Bestia. Nisi forte non sit phrasis satis Græca,
νικῶν ἐκ πνοῆς; & alienum videatur, quod di-
 cerentur fideles victoriam reportasse ab IMA-
 GINE bestie, & CHARACTERE ejus & NU-
 MERO nominis ejus.

Verum, ut ad locum nostrum revertar,
 memini aliquando me dubium hæsisse, an
 non in Epistolis hisce Apocalyptiis in verbo
νικῶν eadem illa significatio obtinere deberet,
 quam habet verbum Hebræum vel Syriacum
 הכי. Nempe, qui se purum & intaminatum
 servaverit ab iniquationibus mundi, ab hæresibus,
 a Spirituali scortatione &c. Vel, qui dignus erit
 repertus, per fidem nempe in Christum, &
 pietatem infucatam (sine ullo tamen bono-

rum operum merito ex congruo vel ex condigno) dabo illi comedere de arbore vite, &c. Is non laedet de morte secunda. Dabo illi edere de manna abscondito. Et sic porro.

Quod confirmationem non vulgarem accipit ex collatione capitis III. commatum 4. 5. ubi dicit Filius Dei ad Ecclesiam Sardensem: *Habes aliquot nomina, quae non inquinaverunt vestimenta sua, ideoque incedent tecum albi:* ὅτι ἔξιοι ἐίσιν, *Quoniam DIGNI sunt.* Post quod sequitur immediate: Ὁ Νικῶν. *Qui VICE- RIT, amicietur vestimentis albis.* Ubi fere identificantur phrases non inquinare vestimenta sua & dignum esse, ac vincere. Illis enim qui non inquinaverunt vestimenta sua, qui digni sunt, & qui vincunt, promittitur ambulatio cum filio Dei in vestimentis albis.

Verum tamen, quoniam hae Epistolae spectant ecclesiam in terris militan- tem, & in iisdem non semel de hostibus sermo est, cum quibus conficiendum esset ecclesiis, & passim alluditur ad certamina & premia certaminum Græcorum, magis inclinatur animus, ut verbum νικῶ in vulgari significatione *Vincendi* sumere malim. De omni genere *Victoriae*, ab hoste vel adversario reportatae, passim hae vox usurpatur. *Vincit* enim, qui hostem praelio cedit; qui urbem obsessam expugnat; *Vincere* dicebantur *Athletae*, pugiles, *cursores*, qui in certaminibus Græcorum superiores erant. De Severo *Herodianus*: (Lib. III: 9.)

III: 9.) νικῶν πάντοτε ἐν ταῖς μάχαις ἐπιστῆμένος.
Vincere assuetus in praeliis omnibus. De Athe-
 niensibus, licet delicatiores essent, ait *AELI-
 ANUS*, (varior. lib. IV: 22.) ὅτι τὴν ἐν Μαργαθῶ-
 νι μάχην ἐνίκησαν. Alibi vero (IV: 15.) de
 Strabone testatur, quod in olympiis una die ἐνί-
 κησεν VICERIT *luctam & pancratium.* (Lib.
 X: 19.) De Eurydamante, quod pugilatū VI-
 CTORIAM adeptus est. (lib. II: 8.) De Exa-
 neto, quod ἐνίκα στάδιον. *Vicerit Stadio.* (VIII:
 14.) De Philippo, quod νίκη ἐνίκησε *prælio victos
 fudit Athenienses.* Quæ eum in finem notare
 operæ duxi pretium, quia Christianorum
 certamina spiritualia comparantur partim
 quidem bello, quod adversus hostes geritur;
 partim etiam certaminibus Græcorum, *luctæ,
 pugilatui, pancratio, Stadio &c.*

De quovis homine asseverat Jobus, eum *Mi-
 litiam habere in terris.* Cap. VII: 1. Verum id
 de homine *fideli* præsertim dici potest. Hinc
 idem Jobus dies *vite sue dies certaminis sui*
 nuncupat Cap. XIV: 14. quamvis alii inter-
 pretes vocem ⲛⲟⲩ pro *tempore definito*, istis in
 locis, accipiant. In Novo autem Testamen-
 to nihil familiarius est, quam quod certamen
 & pugna fidelibus in hac vita tribuantur. Di-
 cuntur enim ἀγωνίζεσθαι εἰσελθεῖν δια' τῆς στενῆς
 πύλης. Luc. XIII: 24. Ἀγωνίζεσθαι ἐν ταῖς
 πρῶστυχαῖς. Col. IV: 12. Rom. XV: 30. Ἀγω-
 νίζεσθαι τὸν καλὸν ἀγῶνα 1. Tim. VI: 12. 2. Tim.
 IV: 7. Ἀνταγωνίζεσθαι πρὸς τὴν ἁμαρτίαν
 Heb.

Heb. XIII: 4. Ἐπαγωνίζεσθαι τῇ πίσει. Decertare pro fide Judæ vs. 3. Quin & στρατεύεσθαι τῷ καλῇν στρατείαν. 1. Tim I: 18. συναθροῖν τῇ πίσει τῆ εὐαγγελίᾳ Phil. I, 27. IV, 3. Atque Eph. VI, 12. fidelibus πάλιν luctam tribuit Apostolus, non equidem adversus carnem & sanguinem, sed adversus imperia, potestates, mundi Dominos, Tenebrarum hujus mundi, & spirituales nequities in supercœlestibus. Quæ omnia de Evangelii Ministris signate affirmari queunt. Illi enim στραπῶται & συστραπῶται diserte nuncupantur Phil. 2, 25. Philem. vs. 2.

Ut autem hac occasione de hoc negotio paulo agamus fufius; 1. Considerandi sunt hostes, quibus cum Christianis res est, cum in genere tum in specie. 2. Quodnam certamen adversus illos instituant. & 3. Quando victores evadant; atque adeo quid sit τὸ νικᾶν Vincere, in spirituali certamine.

Primum quod attinet, heic quoque, ut in omnibus a Jove principium. Deus enim est hostis hominum irrogenitorum. Quin & sæpenuero se hostem sistit hominibus sibi dilectis. Certe cum Deo plus quam unico sensu certandum est fidelibus, dum in hac palæstra versantur.

I. Deus, inquam, hostis est hominum irrogenitorum. Peccatum enim non tantum hominem a Deo ejusque communionem ac favore alienavit & ipsum reddidit ὑστερημένον τῆ δόξης τῆ Θεῶν destitutum gloriâ Dei, Verum etiam Deum homini infensum atque hostem

stem reddidit. Insignis est locus Lev. XXVI: 23. 24. Si ambulabitis ex adverso mihi, utique etiam ambulabo ego ex adverso vobis, & percutiam vos septuplo propter peccata vestra; Hinc Saulem sic alloquutus est fititius ille vel personatus Samuel: Quare consulis me, cum Jehova recesserit a Te & sit INIMICUS tuus? 1. Sam. 28: 16. Etenim Deus cum pio pius se praeferat, cum viro integro se praeferat integrum, cum puro purum se praeferat, sed cum distento se praeferat LUCTATOREM. Ut ait Psalter Psal. XVIII: 26. 27. Homo etiam peccator, in statu naturali, infensissimus Dei hostis atque inimicus est. Hinc Paulus ait, nos naturam esse ἐχθρὰς τῷ Θεῷ, hostes Dei. Rom. V: 10. Et φρόνημα τῆς σαρκὸς ἐχθρὰν εἶναι εἰς Θεόν. τῷ γὰρ νόμῳ τῷ Θεῷ ἐκ ὑποτάσσεται. Sensum carnis inimicitiam esse adversus Deum. Legi enim Dei non subicitur. Rom. VIII: 7. De Gentilibus testatur Col. I: 21. Eos fuisse non tantum ἀπηλωτωμένους, abalienatos verum etiam ἐχθρὰς τῇ διανοίᾳ ἐν τοῖς ἔργοις, πονηροῖς, hostes, mente operibus malis intenta. Quod de omnibus etiam hominibus irrogenitis dici potest, ut qui natura sunt τέκνα ὀργῆς filii irae. Eph. 2, 3. Et de omnibus in universum hominibus carnalibus & mundana sapientibus, pronunciat Jacobus Cap. IV: 4. Adulteri & adulterae, nescitis amicitiam mundi INIMICITIAM esse cum Deo? Quicumque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur. Miserrima certe conditio peccatoris!

ris ! *Quis enim unquam se hostem Deo sistere ausus est, & prospere ipsi cessit ? Job. IX. Ultor enim est Jehova & excandescens : ultor est Jehova in hostes suos & asservat iram in inimicos suos. Nah. I: 2.*

Et tamen, quod mirabile dictu, a peccatoribus electis se *vinci* patitur Deus. Filius enim Dei in se *suscepit* & *tulit* omnem iræ divinæ excandescentiam adversus peccatum ; quo factum, ut per merita sua quasi *vicerit* Dei *justitiam* vindicatricem & Deum hominibus, in peculium sibi datis, conciliaverit. Illud tamen non impedit, quo minus ipsi quoque electi nascantur *filiū iræ* & tales esse perseverent quamdiu in statu irrogenito. Verum cum tempus gratiæ exhibendæ huic vel illi electo advenerit, hunc fere in modum se *vinci* & ab homine sibi conciliari patitur Deus. Primo per verbū legis & Evangelii convincit hominem de peccato ; Conscientiam, hæctenus forte indurata, vel certe carnaliter tranquillam, excitat ; quæ hominem incredibili angore sauciat & cruciat. Atque ita *hostis* instar in peccatorem Deus irruit & telis suis ipsum petit. Verum, quando homo *Christum*, ejusque merita, sufficientiam promptitudinem ad salvandos peccatores attente considerat ; & per fidem se ad Christum recipit, ejusque amplectitur justitiam, & fides ea comites habet veram pænitentiam, conversionem a peccatis sinceram, & preces ardentissimas, tum
vero

vero vim infert Deo, tum Deus se peccatori conciliari & se ab ipso vinci patitur. Eleganter hoc exprimitur apud Esaiam vatem: Cap. XXVII: 4. 5. *Excandescencia non est mihi, (inquit Jehova) Quis enim me ut sentem & veprem poneret in praelio, ut ingrediens succenderem eum? Aut apprehenderet arcem meam, & pacem faceret mecum; Imo pacem faciet mecum.* Etenim cum peccator fide amplectitur justitiam Christi, tum vero Deus arma sua mortifera adversus peccatorem deponit, & ira ejus convertitur in amorem; Inimicitia in amicitiam; bellum in pacem exoptatissimam. *Justificati enim per fidem, PACEM habemus cum Deo, per Dominum nostrum Christum Jesum.* Rom. V: 1. Atque hæc est prima (ut sic loquar) victoria, quam a Deo ipso reportat homo peccator per veram pœnitentiam, fidem, & resipiscenciam haud facatam. Confer sis ea quæ fusius diximus in commentario nostro vernaculo ad Luc. XVI: 16. §. 435.

Verum postquam homo electus jam pervenit ad statum *Gratie*, nec non *pacis & amicitie* cum Deo; nonnunquam usu venit, ut *hostilem* in modum Deus agat cum electis suis & in ipsos etiam incurrat: quando nimirum ob ipsorum pœccata, vel ob alias rationes, sibi cognitas, faciem suam ab ipsis occultat; atque ipsis, non *favoris*, sed *ira*, non *amoris* sed *odii*, experimenta persentiscere facit, *Judicia* immittendo sive *spiritualia* (ut sunt *angores*

gones conscientiae & derelictiones ut vocantur spirituales, tam quoad consolationem quam quoad sanctificationem) sive corporalia (ut sunt bella, strages, fames, pestis & cætera de genere hoc quam plurima.) Exemplum luculentissimum habemus in Jobo, quem Deus percusserat in facultatibus, in liberis, in uxore, in corpore, imo in anima ipsa. Quapropter in ejusmodi lamentationes erumpit: *Utinam accurate ponderetur ægrotudo mea, & casum meum infelicem in bilance conferrent simul! -- Nam tela omnipotentis apud me sunt: terrores Dei structa acie oppugnant me.* Cap. VI: 3. 4. Et Capite sequenti: vs. 12--18. Quod tandem concludit hisce verbis: *peccavi tibi (hoc equidem fateor) sed quid faciam Tibi, o custos (& observator) hominum? quare me posuisti tibi in scopum (in offendiculum in occursum ut hostis instar, in me incurras) adeo ut ipse mihi sim oneri?* vs. 20. Conf. Job. 16: 14. Eundem fere in modum queritur David vel quisquis loquens introducit, Psalmo 38: 2. 3. 4. *Domine, ne in furore tuo me coarguas me & ne in ardore tuo castiges me. Nam tela tua defixa sunt in me, & descendit in me manus tua.* &c. De populo Isaelitico in desertis refert Esaias vates: *Ipsis rebellantibus & dolore afficientibus spiritum sanctitatis ejus, mutabatur ipsis in inimicum & ipse repugnavit eis.* Cap. LXIII: 10. Eidem populo interminatur Deus Jer. XXX: 14. *Se plaga inimici ipsum percussurum, castigatione hostis*

stis crudelis : Propterea quod multa erat iniquitas illorum & numerosa peccata ejus. Qualem fortem expertam se esse conqueritur Ecclesia Israelitica in Captivitate Babylonica : Thren. II: 4. 5. Quomodo Jehova adducit arcum suum velut inimicus , constitutus dextera sua velut hostis , ut interficiat omnes desiderabiles oculo. --- Quomodo Jehova similis est inimico , absorbet Israelem , absorbet Israelem , absorbet omnia palatia ejus , perdit omnes munitiones ejus ; & plurimum adfert in filia Judæ doloris & mestitiæ.

In hoc statu cum versatur pia anima , vel populus Dei , denuo in certamen cum Deo se se committit , quando peccata sua agnoscit & confitetur , quando se humiliat sub manu Dei fortis ; quando parrhesiâ fidei erga deum utitur , iram Dei ardentissimis precibus deprecatur , calidis votis ipsum quasi fatigat , donec tandem Deum pœniteat servorum suorum ; donec ponat iracundiæ suæ arma ac tela , & denuo in gratiam cum populo suo redeat ; atque ita a fidelibus suis quasi victi se patitur. Exemplum talis victoriæ , a Jehova reportatæ , insigne habemus in Jacobo patriarcha. De quo non Moses tantum testatur quod luctatus fuerit cum Angelo Jehova , & dixerit , non dimittam te , nisi benedixeris mihi. Quare & nomen ISRAELIS obtinuit , ut qui se valentem gesserit erga Deum. Gen. 32. Verum & Hoseas propheta istius victoriæ meminit. Cap. XII, 4. In viribus suis , tanquam Dux exercitus cer-

certavit cum Deo. Imo certavit cum Angelo & obtinuit: Ploravit & supplicavit ei. Quid? quando populus Israëliticus Deum gravissime offenderat per scædam illam *μορολατρείαν* & ipse, hostis instar, universum populum delere decreverat; Dicens ad Moïsem: *Vidi populum istum quod dura cervice est. Nunc igitur, sine me, ut accensa ira consumam eos: efficiam vero te in gentem magnam.* Quid tum ad hæc Moïses? Nonne adversus Jehovam pro populo certavit, confitendo gravem ipsius culpam, sed tamen iram Dei deprecando; & nunquid insignem ab ipso Jehova *Victoriam* reportavit? *Exod. XXXII, 9-14.* Et *Jobus* ipse; nunquid in arenam cum Deo descendit, confitendo quidem suam indignitatem & peccata, sed provocando ad Angelum scæderis, quem *Coëlem* suum agnoscebat, testando fidei sui sinceritatem & *πληροφροειαν*, Deum invocando, ut testem integritatis suæ; & iram Dei ardentissime deprecando. Et quis fuit *exitus* ejus certaminis? Certe *victor* evasit Homo pientissimus. Tulit enim non tantum a Deo ipso publicam causæ suæ justificationem, sed & *restitutionem* in integrum, quin etiam duplo Majores benedictiones, quam antea in statu feliciore possederat. Hinc fideles dicuntur precibus suis, pœnitentiâ & parrhesiâ fidei in Deum *vim facere & irruere*; Imo ipsum quasi *vincere & expugnare*, quando nimirum a se iram Dei amoluntur & votorum suorum *compotes* evadunt,

dunt. Vide Job. XXI, 15. Jer. VII, 16. Psal. 34, 6. Ezech. 32, 30. Hoc pacto igitur per veram poenitentiam per ingenuam peccatorum confessionem, per fidei parrhesiam, ac preces ardentissimas de *Deo ipso victoriam reportant* vere fideles; ut nimirum iram suam ab ipsis amoliatur & ipsos benedictionibus suis abunde cumulet non ausim quidem pro certo affirmare, respicere Epistolas Apocalypticas. Verum nec prægnantes video id negandi rationes. Phrasis enim *ἡ νικῶν absolute & sine ulla restrictione posita, sensu latissimo sumenda videtur.*

II. Interim fateor *alios hostes* potissimum designari, cum quibus certandum habet Ecclesia & singuli fideles. Primordia hujus militiæ spiritualis cernere est in primo vaticinio Gen. III: 15. *Inimicitiam ponam, inquit Deus ad serpentem, inter Te & Mulierem, inter semen tuum & semen ejus. Hc tibi conteret caput, tu autem ei conteres calcaneum.* „Ecce Jehovam facialem! Ecce positam inimicitiam;“ in cujus exercitio fundatur hoc quicquid est *militiæ & spiritualis certaminis!* Ecce primæ-
viam belli istius denuntiationem, quod ab incunabulis mundi gestum est, etiamnum geritur deinceps ad finem usque seculi, inter Christum cum suis ab una parte & diabolum ex altera cum suis affeclis. Ut verbis emphaticis utar *Johannis Arrowsmith, in tacticis sacris* l. I. Cap. I. §. 5.

Primus ergo & primarius adversarius est
Serpens. Id est *Draco ille magnus serpens ille an-*
tiquus, qui vocatur *Diabolus* & *Satanas*, qui
seducit totum terrarum orbem uti seduxit prima-
 vos parentes nostros. Apoc. XII: 9.

Cum *serpente* etiam memoratur *semen ejus*.
 Per quod designantur, cum angeli mali seu
Cacodæmones, principis tenebrarum *assectæ*
 & *subditi*; tum etiam homines infideles ac
 reprobis, quod pluribus exequi supervacane-
 um foret. Videtis Joh. 8: 44. Matth. XIII:
 38. 1. Joh. III: 8. 10.

Huic serpenti & semini ejus opponuntur
Mulier, nempe *Eva*, *πρωτομήτηρ* nostra, seu
 mater omnium viventium, cum *semine ejus*,
 quod duplex est, sed arctissime tamen uni-
 tum, *Christus* nimirum & *Ecclesia*, seu singuli
 fideles. *Hostes enim cum agno pugnant* & *agnus*
vincet eos: quoniam Dominus Dominorum est & *Rex*
Regum: neque *Agnus* tantum, sed & *qui cum*
eo sunt, *vocati* & *electi* & *fideles*. Apoc. XVII:
 14. Non est nobis in præsentia animus, uni-
 versum hoc *proteuangelion*, pluribus excute-
 re: Satis sit, inde nobis constare, *Diabo-*
lum, cum cæteris spiritibus malis, *interneci-*
num odium & *bellum* ἀσπονδον gerere ad-
 versus filios Dei electos & vere credentes.
 Adeo ut ipsis *Satanas* omni modo nocere
 conetur; & si pote, cum sanctificationem,
 tum glorificationem fidelium impedire ac fa-
 cere ut excidant ex Dei amicitia & spe vitæ
 æter-

æternæ. *Adversarius enim vester Diabolus, inquit Petrus, tanquam leo rugiens obambulat, querens quem devoret. 1. Pet. V: 8. Hostis est, inquam, qui suas habet μάχαις & stratagemata. Eph. VI: 11. Convertit enim quandoque se ipsum in angelum lucis, ut ita personatus facilius incautos decipiat. 2. Cor. XI: 14. Longum esset, omnia recensere, quæ inimicus hic electorum hominum in ipsorum damnum ac detrimentum patrare dicitur. Vocat ipsum sacra scriptura Tentatorem; nec immerito; quia non tantum Christum servatorem variis tentationibus adortus est, verum etiam idem conatur adversus fideles. 1. Cor. VII: 5. Christus ipsum asseverat quandoque tollere sermonem Evangelii ex corde hominum, ne, quum crediderint, salvi fiant. Luc. VIII: 12. Quin & ipsum Petrum, aliosque Discipulos, appetiit ventilare sicut triticum. Luc. XXII: 31. Et Paulo insigni illi Apostolo, datus fuit surculus carni infixus, nempe Angelus Satanae, qui ipsum colaphis excepit. 2. Cor. XII: 7.*

Contra hunc adversarium certant fideles & victores evadunt, quando Diabolo locum non cedunt. Eph. IV: 27. Quando resistunt Diabolo, ita ut fugiat ab ipsis Jac. IV: 7. Cum sibi cavent, ne occupentur a Satana. 2. Cor. 2: 10. Quando corroborantur in Domino & forti ipsius robore. Induunt universam armaturam Dei, ut stare possint adversus insidias Diaboli, & omnibus confectis, consistere. Eph. VI: 10. 11. 14. Quod fit, quando

quis proficit in solida veritatis cognitione; quando fides ipsius magis magisque in Christo radicatur; quando peccata, ceu opera Diaboli, Vatiniano odio prosequitur, neque se vinci patitur per malum, sed vincit bonitate malitiam Rom. XII: 21. Tales Johannes nobis exhibet 1. Ep. II: 13. 14. *Scribo vobis, adolescentes, quoniam Malum illum VICISTIS. -- Scripsi vobis adolescentes, quia FORTES estis & verbum Dei habitat in vobis, & Malum illum VICISTIS.*

Verum habet hic hostis primarius suas etiam catervas, atq; affeclas sive turmas, quæ ipsa subordinatæ, hostilem in modum, electos fideles invadunt, sive aperto Marte, sive per cuniculos & insidias. Qui hostes ad tres quatuorve classes referri possunt, nimirum 1. *Mundus.* 2. *homines improbi fidelibus Ecclesiæ noxii vel infensi.* 3. *Caro propria cuique adjacens.* & 4. denique *mors ipsa*, quæ est hostis ultimus.

1. Per *mundum* partim intelligi possunt homines mundani, partim universitas rerum subordinatarum, nec non *concupiscentiæ* pravae, quæ passim in mundo obtinent & quæ erga res hujus mundi versantur. Nos heic loci distinguimus inter *mundum* & *homines mundanos*, hosque ad peculiarem classem referimus: adeoque *mundum* sensu sumimus posteriori, quo sensu & Jacobus intellexisse videtur, cum obtestatur amatores hujus mundi. *Adulteri & adulteræ, an nescitis amicitiam mundi inimicitiam esse*

esse adversus Deum? Quicumque ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur. Jac. IV: 4. Johannes certe Apostolus distincte enumerat concupiscentias pravas, quæ passim in mundo dominantur, & erga res hujus mundi versantur. *Ne diligite MUNDUM*, inquit, *neque ea, quæ IN MUNDO sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas patris in eo. Quoniam quicquid est in mundo, cupiditas carnis, & libido oculorum & fastus vitæ, non est ex patre, sed ex mundo.* 1. Joh. II: 15. 16. Memini, in familiari colloquio ante multos annos, Virum Amplissimum Johannem Steengrachtium, Collegio Archithalassico Zelandiæ a Secretis, Virum, inquam, tam solide Theologum, quam sagacem politicum, cum hoc loco Johannis collatum voluisse alterum Prophetæ Ezechielis Cap. XXIV: 21. Ubi de templo Hierosolymitano mentio est: quod tribus hisce epithetis insignitur 1. *כבוד ופאן* *superbiam potentie seu fortitudinis vestræ* id est, de quo superbitis, sive in quo vobis nimium placetis. Quod respondet τῆ ἀλαζονείᾳ τῆ βίᾳ 2. *כבוד עיני*, *desiderium oculorum vestrorum.* Quod convenit: cum τῆ ἐπιθυμίᾳ τῶν ὀφθαλμῶν. Templum enim non tantum *magnificum* erat, sed & *ditissimum* & *opulentiæ Judaicæ* publicum ac sumptuosissimum monumentum. Præterquam quod in ipso Templo ejusque cultu *avaritiam* quoque sedabantur cum Sacerdotes ac Levitæ, tum ipse populus, Deum spoliantes in deci-

mis & oblationibus. Mal. III. g. 3. מִשְׁכָּנֵי הַתְּהֵרָה
Et animorum delicias. Quod conveniret cum
τῆ ἐπιθυμίας τ σαρκός. In templo enim genio
 etiam indulgebant Judæi, sacerdotes præci-
 pue & Levitæ. Quin & ἀσελγείαις ac impu-
 dicitis inquinatum sæpissime fuisse illud Dei
 sanctuarium, ex ipso Ezechielis volumine ab-
 unde patet. Adeo ut circa *nimum* illud tem-
 plum gens Judaica trino concupiscentiæ pravæ
 genere peccaret. 1. *fastu ac superbia.* 2. *Ava-*
ritia & φιλαργυρεία sive ostentatione opulentia.
 3. *Luxuria & concupiscentia carnis.* Verum
 hoc ἐν παρόδῳ.

Quomodo autem *mundus*, tribus hisce con-
 cupiscentiæ pravæ generibus signate homi-
 nem adoriatur, atque a Dei & virtutis amo-
 re abducere conetur & sibi subjectum tenere
 vel habere non est hujus loci fusius explicare.
 Videtis *Arrousmith Tactic. Sacr. p.m. 49-52.*

2. *Secundum* genus adversariorum sunt ho-
 mines mali (qui alioqui etiam sub *mundi* notio-
 ne non semel comprehenduntur 1. Joh. V: 19).
 Hi autem diversi sunt generis sive *hæretici*,
 qui credentes a veritate ad errores funda-
 mentales seducere satagunt; sive *persecuto-*
res, qui religionis causâ probris, contumeliis,
 vel etiam omnis generis tormentis, morte
 denique ipsa, fideles cruciant, ut a veritatis
 confessione absterreant vel constantes ple-
 ctant. Sive *homines improbi*, qui seducere
 conantur ad omnis generis peccata, & vi-
 tia

tia. Quæ omnia fusius exequi non permit-
tit scopus quem nobis proposuimus. Hi sci-
licet *semen serpentis* sunt, inter quod & *semen*
electum ac *fidele mulieris*, jam inde a promul-
gato *πρωτευαγγελίω* bellum *ἀσπονδον* flagravit.
Quamvis diversi illi hostes diversis etiam mo-
dis Ecclesiam & singulos electos adoriantur &
variis armis ac telis petant: Ipsi quoque fi-
deles variis modis singulis hostibus resistent
& per Dei gratiam superent & vincant.

3. Tertias obtinet *Caro* propria, singulis fi-
delibus adjacens; Hostis eo periculosior, quo
Intimior; sicut dissidia domestica iis quæ foris
sunt, molestiora; & bella civilia atque intesti-
na exteris graviora & magis nocentia solent
esse Reipublicæ. De hoc hoste Paulus agit
Rom. VII, 23. Gal. V, 24. Petrus. 1. Pet. 2,
11. & Jacobus IV, 1.

Hæc vero *caro*, sive perversitas, inimici-
tiam gerens adversus Deum & spiritum ejus,
partim consistit in *intellectu*, partim in *volunta-
te*, ac partim in *affectibus* & *appetitu sensitivo*. In
intellectu sese ostendit *sapientia carnis* Rom. VIII,
6. Quæ consistit in curiositate nimia ea per-
scrutandi, quæ Deus revelavit. Col. 2, 18. Ac
renuit se dictamini divino subicere & capti-
vum ducere intellectum suum sub Evangelio
Christi, In *Voluntate* est concupiscentia pra-
va, quæ bellum gerit adversus spiritum. Gal.
V, 17. Tandem in *affectibus* & *appetitu sensiti-
vo*, quæ magnam partem ex corporis tempe-

ramento ortum habent, est pronitas ad varias
passiones & perturbationes animi; ad ira-
cundiam, odium, invidiam, luxuriam, amo-
rem illicitum; & quæ *Cætera de genere hoc (ad-
eo sunt multa) loquacem Delassare Valent Fa-
bium.*

4. Quartum vero & extremum locum ob-
tinet *Mors*; quæ *Ultimus* appellatur *hostis* a
Divo Apostolo 1. Cor. XV, 26. *Mors* vero
duplici modo ut *hostis* considerari potest. Par-
tim, quia bonis hisce terrenis hominem spo-
liat, sicuti hostes solent. Partim, quia terro-
rem incutit. Unde *rex terrorum* appellatur.
Job. XVIII, 14. Non tantum respectu impi-
orum, quibus *Mors* Januam aperit ad æterna
supplicia: Sed etiam respectu *fidelium*; qua-
tenus abhorret natura tum a corruptione
corporis, tum a dissolutione mentis, quæ vul-
go gravissimos dolores comites vel præam-
bulones habere solent. Videtis exemplum
Ezechiaë Jes. 38, 1. 2. & quod Petro prædi-
xit Christus. Joh. XXI, 18. Atque hæc de
hostibus spiritualibus dicta sufficiant. In qui-
bus non dissimulo me quadantenus vestigia
pressisse Viri Doctissimi *Johannis Arrow Smith,*
in tacticis sacris.

Ad secundum pensî nostri partem ut pro-
grediamur, nempe ut ipsam pugnam & certa-
men spirituale contra singulos hosce hostes ob
oculos ponamus; Velim repetere lectorem
ex eodem Authore;

1. Quinam ut *militēs spirituales* nobis obver-
fari queant, quibus adversus hostes hosce,
vel omnes vel aliquos, certamen est ineundum?
Illi autem sunt 1. *homines* professione Christi-
ani, vel saltem in Christianismo viventes,
qui objectum sunt præconii Evangelici: præ-
cipue tamen *fideles* ac *Regeniti*. 2. Signate
autem Ecclesiæ ac Verbi Divini *Ministri*. Vi-
de *Arrow Smith*. l. c. L. I. c. V. §. 1-3. Et
Tractatum meum vernaculum *S. Electorum Bi-*
blicor. p. 70. 71.

2. *Imperator* ac *Dux* militiæ hujus spiritu-
alis est Christus JESUS. Uti fuse ostendimus
loco citato p. 39. 67. Quem, jure merito
hunc titulum gerere scite ostendit scriptor
modo laudatus; quia Ecclesiæ suæ ea sem-
per præstitit omnia & semper præstiturus est,
quæ bonus imperator exercitui. Nempe 1.
Arma spiritualia. 2. *Stipendia*. 3. *Commea-*
tum. 4. *Exemplum*. 5. *Auxilium*. Quæ o-
mnia extendere nihil est necesse, cum apud
ipsum legi queant.

3. Quoad officia *militum* Spiritualium sub
tanto Duce bellum gerentium; ea in sequen-
tes Classes redigit Author. 1. *Hoc agere*. Id
est, diligenter militiæ Spirituali incumbere,
neque aliis se negotiis nimium immiscere. 2.
Imperatori morem gerere. Vide *Selecta* nostra
Biblica (*Bibelsche keurstoffen*) p. 86. 3. *In Acie*
ordinem servare. 4. *Extra pugnam etiam mili-*

taribus exercitiis vacare. 5. Denique, in pugna ipsa fortitur dimicare.

4. Verum nullus Christianus prospero cum successu pugnam spiritualem dimicabit, nisi *armis idoneis & panoplia Christiana* sit instructus. Quam scite & eleganter describit Apostolus Eph. VI. De qua Vide brevem sciagraphiam in tractatu nostro vernaculo modo allegato. Et, quem serius inspexi, Authorem sæpius laudatum. Lib. I. c. VI. & Lib. II: Cap. I. III. IV. V. VI. VII. VIII. IX. X.

Hiscæ prælibatis, facile constat, quid sit spiritualiter *dimicare* adversus omnes hostes illos in superioribus recensitos. Nimirum, quando quis, per Dei gratiam, corroboratur quoad interiorem hominem, ut ea sumat arma, quæ adversus singulos hosce hostes idonea sunt, iisque recte ac prudenter utatur: partim adversus illos se *defendendo*; partim illos ipsos *invadendo*, vincendo & superando. Quod ultimum ac præcipuum erat nostræ tractationis Caput; secundum ordinem nobis præscriptum. Labet enim, de *certamine ac victoria* junctim differere: Ne crebra repetitione lectoribus nauseam crem.

I. Deum quod attinet, quomodo *adversus ipsum*, vel potius *cum ipso* salutariter certent homines electi, isque se ab ipsis *vinci* patiatur, supra abunde diximus. Quæ heic repetere

nihil attinet. Vide etiam tractatum meum vernaculum. In Judæ vs. 3. §. 26.

II. Pergimus ad alios hostes, & quidem A. Adversus Satanam & Cacodæmones quando ac quomodo pugnent fideles, partim etiam diximus. Adde quæ habet *Arrow Smith*; de *Artibus ac stratagematis Diaboli resistendis atque eludendis. Lib. I. c. VI. §. 3--& lib. II. c. VIII. De extinguendis ignitis Diaboli telis. Consule etiam Homiliam nostram Vernaculam in Judæ vs. 3. §. 23. 25.*

B. *Mundum* quod attinet, atque ea, quæ in mundo sunt, nimirum *concupiscentia carnis, libido oculorum & fastus vitæ.* Contra hæc pugnat homo fidelis, quando non amplius amat ea, quæ in mundo sunt; quando per fidem cor ipsius purificatur a perverso mundi amore. Quoniam quidquid natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, nempe fides nostra. Quis est, qui vincit mundum, nisi qui credit Jesum esse filium Dei. Inquit beatus Johannes Ep. I: c. v. 4. 5. Is mundo bellum infert, eumque vincit, cui illuxit gratia Dei salutifera, ipsumque erudiit ut abnegata omni impietate & mundanis cupiditatibus, temperanter, juste ac pie Vivat in presenti seculo. Expectans beatam illam spem & illustrem adventum Gloriæ Magni illius Dei ac servatoris nostri, Jesu Christi. Qui semet ipsum tradidit pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate & purificaret sibi populum peculiarem, studiosum bonorum operum. Juxta Pau-

Paulinum illud, in Ep. ad Tit. c. II, 11-14. Verbo, vincitur ac superatur *concupiscentia carnis* per *temperantiae, castitatis & continentiae* studium; *libido oculorum*, per *Autipneia* ac liberalitatem; & *fastus vitae* per *modestiam* ac veram *humilitatem*, si verbo *venia* sit.

C. Contra homines vero mundanos hæreticos, persecutores, seductores, quomodo certent fideles, cum *defensive*, tum *offensive*, eosque *superant* ac *victoriam* ab iis reportent, diximus in homilia Belgica ad Judæ vf. 3. p. 193. 196.

D. Nec non contra *se ipsos* ac propriam carnem. Ibid. p. 195. 197.

E. Tandem *morti ipsi bellum inferunt* fideles, eamque *vincunt*. 1. Cum, ex contemplatione bonorum spiritualium quæ jam possident, & cœlestis hæreditatis spe, post hanc vitam adeundæ, parum curant res hujus mundi mortemque quasi provocare audent, ut eas sibi eripiat, quo bonum aliquod longe præstantius adipiscantur. 2. Cum adversus *terrores mortis*, cum violentæ tum naturalis, per Dei gratiam se consolantur, eosque *floci pendunt* ac *superant*, quin mortem ut *gratum amplectuntur beneficium*, respectu animæ post mortem glorificandæ; cum spe certa, mortem ipsam corporis tandem etiam *absorptam* iri ad *victoriam*. 1. Cor. XV.

Qui plura de *victoria spirituali* desiderat, consulere velim Tractatum non semel laudatum

tum *Johannis Arrow-Smith*. lib. III. exhibens.

I. *Apparatum ad victoriam per alloquia sacra*, id est, per preces ardentissimas ad Deum. Juxta Apostolicum illud *Eph. VI: 18*. Ubi *panopliæ Christianæ* immediate subjungit hoc monitum: *Cum omni prece & supplicatione, precantes omni tempore per spiritum, & illi invigilantes cum omni perseverantia & supplicatione pro omnibus sanctis.* Quem locum insignem toto hoc capite explicatū videbit Lector.

II. *Authorem victoriæ spiritualis*: Qui Deus est: Et præsertim *Imperator* hujus militiæ *Christus Jesus*, per spiritum sanctum. Illi enim victoriam omnem acceptam referunt fideles. *Rom. VIII, 37. 1. Cor. XV, 57.* Vide Authorem l. III. c. 2. §. 1-3.

III. *Adminicula Victoriæ Spiritualis* tria præsertim memorat Author

A. *Sobrietatem.* §. 4.

B. *Vigilantiam.* §. 5.

C. *Fidem.* §. 6.

IV. *Explicat inimiciæ quædam Apostolica* Cap. III. & quidem

A. *Rom. VIII, 35-37.*

B. *1. Cor. XV: 55--57.*

C. *2. Tim. IV, 6-8.*

V. *Premia Victoriæ* partim in hac vita partim conceduntur in futura. Ad quæ repræsentanda Author Clarissimus tria loca ex *Epistolis Apocalyptis* explicat, nimirum *Cap. II, 6. II, 17. III, 5.* lib. III. c. 2. §. 7--

Tan-

Tandem

VI. Triumphi cœlestis sciagraphiam exhibet
 Cap. IV.

Atque hæc paulo fusius exequi volupe fuit; ut non tantum hunc locum verum etiam alia, quæ de certamine & victoria spirituali agunt, illustrata darem & integræ militiæ spiritualis ideam ob oculos ponerem. Si vero quæras, quænam victoria in hisce Epistolis signate indigitetur & a quibus hostibus? Respondeo, nihil quidem obstare, quo minus sensu laxiore hanc victoriam sumamus. Speciatim tamen designari constantiam in fide ac professione veritatis, adversus hæreticos singulis temporibus exorituros; patientiam adversus tribulationes & persecutiones; dentque constantiam in bonis operibus & vera pietate, adversus seductores. Quos omnes, qui vera in Christum fide, & perseverantia ad mortem usque vincit & superat, illi promittuntur hæc præmia, quæ in Epilogis Epistolarum Apocalypticarum recensentur.

Bernh. Pet. KARLII,

P. E. Diatribe,

De MIRACULO SOLIS *vel*
 UMBRÆ, *decem lineis, per gra-*
du, quos jam descenderat in Scia-
terico Ahasi, retrogressi, quò Eze-
chiæ, lethaliter decumbenti,
 promissa sanitatis restitutio, vi-
 tæque in annos XV. prorogatio,
 confirmata legitur 2. Reg. XX.
 2. Paral. XXXII. & Esa. XXXVIII.
 cum Mantissa, de miraculo
 SOLIS & LUNAE, IOSUA con-
 sistere iussorum Ios. X.

Cum stupendum hoc (ut videri omni-
 no debet,) *prodigium* crucem non
 modicam interpretibus semper fi-
 xerit, Doctissimorum quoque de
 illo sententiis, quantum à terra cœ-
 lum distat, a se invicem differentibus; (mi-
 raculo quippe vel in ipso *sole*, vel in solo Aha-
 si sciaterico, & gnomonis *umbra*, positò:) pro-
 diit

diit nuper, qui rem omnem, prout a divinis Scriptoribus enarratur, simplicissimè atque sic exponere tentavit, ut omni de hujus aut istiusmodi miraculo cogitatione abjectâ, quicquid huic rei insit *prodigii*, in solo corpore decumbentis Ezechiaë, præter omnem omnium, atque ipsiusmet etiam, spem ac fidem intra triduum integræ valetudini restituti, ut templum frequentare tunc rursus posset, quaeratur; nescio an & inveniatur. Quam nunc sententiam, omninò novam atque inauditam hæctenus pauculis ad Scripturæ S. lances expendere, & cum justò reperiatur levior, modeste refellere; veram verò miraculi hujus rationem breviter, & si pote, ad conscientiam, demonstrare, Deo juvante conabimur.

Nimirum supponit Vir ille doctissimus, I. gradus istos, Ebr. *מלכות* pro solis vel *umbrae* progressionem & retrogressionem, 2. Reg. 20:9. 10. II. memoratos, non, secundum opinionem vulgarem, de gradibus *lineisve solarium*, sed de gradibus e domo regia Zionis in vicinum templum Moriaë montis adscenderetur, quos Ahas Rex fieri aut refici curaverit, esse accipiendos: ut in quos unicè intentum fuisse tum Esaiam vatem, tum & Regem Ezechiam, multis verborum ambagibus persuadere nititur: II. illo diei tempore, quo cum hoc ille certo de *signo*, valetudinis tam citò certò reddendæ, inque templum rursus ingrediendi, ab ipso expetitò, loquutus sit,

(quod

(quod pomeridianum fuisse colligit,) *umbram*, ex interceptis à Moria monte & templo radiis solaribus, Boream versus emissam, per decem jam gradus regii in templum ambulacri descendisse; idque Esaiam, ut rem certam, & certò cuivis, ipsique etiam Ezechiaë, tunc satis compertam, responsioni suæ d. v. 9. præmisisse, subjectaque mox ista interrogatione: *אם ישוב עשר מעלות* *redibitne (umbra hæc) per decem gradus?* eundem graviter affirmasse & asseverasse, Regem DIE SEQVENTI, redeunte umbrâ in eundem hunc locum, (circa idem hoc diei tempus,) adhuc superstitem fore: Ex quo ille deinde certus esse putaverit, se & TERTIO DIE salvum superfuturum, pro divino promisso; ut quod indubitatum regi debuerit esse signum sanitatis tertio die restituendæ. Quam quidem sententiam suam Doctissimus Autor copiosè explicat, multisque coloribus perquam speciosè pingit & ornat, ut veri se quadam specie commendare lectori utcunque possit: Prout ipsa ejus Dissertatio, huic *Bibliotheca Theol. Class. I.* fascie. 6. p. 825. seqq. inserta, ostendit; ut inde multa huc transcribere, non sit necesse.

Ignoscet mihi verò Vir Doctiss. si brevi manu omnem argumentorum ipsius molem, quibus assensum nostrum expugnare, suamve nobis opinionem persuadere, tam operosè laborat, destrui posse dixero, vel etiam re ipsa destructum ivero, admoto vel unico hoc arie-

te, S. dicto, ex 2 Paral. 32, 31. depromto, ubi, ad portentum hoc respiciens, divinus Scriptor testatur, illud accidisse *in terra*. Misos, enim, ait, ad Ezechiam legatos, Principes Babylonis, ad inquirendum de *המפת בארץ אשר היה בארץ* portento illo, quod factum fuerat *in terra*, videl. Judaica: adeoque non in corpore regis, neque etiam in cœlo, quasi sol ipse in cœlo retrocessisset: quæ aliorum etiam fuit opinio: quippe quod tunc ipsi quoque Babylonii sua in terra utique observassent, nec Hierosolymis de eo demum seiscitari necesse habuissent.

Ingenium quidem Auctoris admirabile hoc scitum ejus, ad expediendam omnem hic difficultatem, *εὐρημα* abundè testatur; (& facile quis cogitaret, non nisi ad magni ingenii & eruditionis haud vulgaris ostentationem quandam, hæc ita speciose proposita in medium fuisse: quod verò, quia citra impietatem fieri nequivisset, charitas suspicari prohibet:) sed ipse tamen Spiritus S. etiam de commentarii hujus falsitate nimis aperte testatur, ubi exfertè etiam, *מופת* prodigium illud fuisse, quod *in terra* Judaica tunc evenerit, memorat.

Multus quidem hic est Vir Doctiss. in causa sua oranda, ut persuadeat, hocce prodigium non nisi prodigiosam Regis Ezechiæ intra tam breve tempus restitutionem fuisse, ut is tertio jam die salvus sanus ac sospes evaserit, & templum rursus ingredi potuerit, mirabili & in-

insperato successu, & stupendo præter omnem
 „ opinionem fato. Grande, inquit porro pro-
 „ digium, Regem, ex pestilentiali ulcere gra-
 „ viter decumbentem, ultimum trahentem, Spi-
 „ ritum, Prophetæ augurio & divino oraculo subito
 „ Servatum. Prodigium, illum, qui jam ama-
 „ nimam erat exhalaturus, ex oraculo pro-
 „ phetico in alterum diem servari. Prodigium
 „ um, illum, juxta prælagium divinum, tam
 „ cito, tertio à morbo, tam periculoso & le-
 „ thali, die, salvum evasisse & templum fre-
 „ quentasse. Genuina hæc prodigii hujus ratio,
 „ quæ in Dei singularem & admirabilem pro-
 „ videntiam redeat. Dies ordinarius, umbra
 „ ordinaria: In his nihil novi, nihil singula-
 „ re. Prælagium Prophetæ, res mira, even-
 „ tus exactus, res mira; servata in alterum di-
 „ em ex Vatis verbo vita, prodigium: Restitu-
 „ ta valetudo tertio die, prodigium. Hæc
 „ prodigia; nihil in Sole, nihil in umbra So-
 „ lis, nihil in ambulacro aut gradibus. Hæc
 „ sueta, hæc ordinaria, hæc quotidiana. Sed,
 „ tria resurgere e lecto & letho Regem, peste pe-
 „ riturum, & pro Vatis quidem definito præ-
 „ sagio, hoc demum prodigium. Verum, in
 hoc omnem memorati prodigii fuisse rationem,
 non verò in umbræ per decem gradus seu li-
 neas in Solario reductione; id nemo credide-
 rit, qui consideret, istam tam subitam Vale-
 tudinis restitutionem, vitæque etiam proro-
 gationem, Regi, Deum ardentissimis preci-

bus invocanti, jam ante expetitur ab ipso signum, divinitus certò fuisse promissam; ad hoc vero signum atque miraculum exhibendum, postea demum Vatem suis apud Deum precibus intercessisse. Sic enim 2. Reg. XX. postquam v. 4-8. relatum esset, Esaiam, divinitus monitum, Ezechiae indicasse, Jehovah Deum Patris ipsius, Davidis, precibus ejus lachrimosis annuisse, ipsumque esse sanaturum ita, ut die jam tertio templum rursus frequentare posset, ac vitam ipsi in annos XV. prorogaturum; Vatemque etiam idcirco palatham ficuum (pro externo divinae ac supernaturalis virtutis symbolo) ulceri ejus iussisse applicandam; Regem vero, quoniam signo de tam cita ex morbo fere desperato restitutione redderetur certior? esse sciscitatum; dehinc porro v. 9. & 10. memoratur, promissum Regi a Vate signum in confirmationem, quod Deus facturum esset, quae (videlicet, de restituenda brevi salute) dixisset: id quod omnino notandum, cum & hic Regis salus, licet vel maxime etiam prodigiosa, a signo prodigioso, quo ipsius de ea spes roboranda esset, clarissime distinguitur. Et postea tandem v. 11. subjicitur, Vatem divinum ob illud signum aut prodigium ad regis fidem de recuperanda tam brevi valetudine, ipsi quidem jam antè certò promissa, firmandam, (quae adeo non ipsum illud prodigium est,) tunc demum Deo supplicasse, ut reapse illud ei praestaret.

starot. Quo facto Deus precibus, non jam Regis, quibus ille jam antè valetudinis redintegrationem dederat, sed Vatis benignè annuerit.

Esto jam sanè prodigium, *triduo resurgere e le-*
to & letho Regem, peste periturum, & pro Vatis
quidem definito presagio; nihilominus agnoscen-
dum hic aliud insuper signum ac prodigium ve-
nit, quò Rex anxius confirmaretur in fide,
quòd nimirum Deus certò esset factururus, qua
de salute Regi reddendâ dixerat; ut ipse Spi-
ritus S. d. V. 9. loquitur: de quo Vates De-
um tunc precibus suis interpellare adhuc de-
buit; cum prodigiosa illa Regis salus jam ante
teà ipsiusmet precibus a Deo esset impetrata.
Quod jam observanti deinde subtile nimis vi-
debitur, quod Autor totum prodigii scopum, o-
mnemque colloquii Vatis cum Rege materi-
am, v. 9. sq. hoc fuisse statuit: Num gradus
antè memorati, è regia domo in Dei domum, ter-
tio d' e a Rege essent calcandi, ut is ante morbum
quotidie consueverat? Id quod ex eo conficere
voluit, quòd Vates v. 5. inter alia dixerat,
Regem Dei beneficio intra triduum sospitem
rursus in templum esse adscensurum; quòdque
Rex ipse v. 8. quæsierat, quonam signo cer-
tus esse posset, Deum ipsum esse sanaturum,
seque tam brevi in templum adscensurum? Ubi
utrobique verbum אלהי adscendit, legitur, un-
de memorati v. 9. מלכות gradus denominan-
tur. Unde colligit, signum illo in loco Vatem

designasse Regi, de quo fuerat sermo, videl. in gradibus illis, quos toto superiore sermone habuerint in oculis, tam citò neutri excidisse gradus, quos uterque hactenus in ore habuerit, quosque die tertio solennissimè pedibus fanis & expeditis essent calcaturi. Quæ tamen, ut quisque videt, lubrica valdè sunt, & nimis ingenium sapiunt humanum, argutiasque minime hic probandas. Ut enim taceam, nullam reverà graduum *תלבי* mentionem toto superiore sermone a v. 4. usque ad v. 8. factam fuisse, etsi de *adscendendo* in templum verba (*תלבי* & *תלבי*) ceciderint; manifestum est nimis, τὸ κενόμεινον h. l. proprie loquendo non fuisse, Num tertio jam die Rex in templum esset adscensurus? (quod Noster adeo vellet,) Sed, quonam signo Rex certus esse posset, Deum reapse facturum esse, quod dixerat; d. v. 8. nimir. de salute illi tam brevi reddendâ, vitæque in XV. annos prolonganda; v. 5. 6. *Adscensum* verò Regis in templum, die jam tertio futurum tantum, accessorium quid esse dictæ promissioni principali. Quod nisi esset, sed contra, quod Noster vult; Vates procul dubio non tam generatim duntaxat dixisset d. V. 9. *Hoc erit signum, quod facturum sit Deus, quod dixit*, h. e. promisit, de salute videl. & vita tua in XV. annos proroganda; sed speciatim sic utique expressisset opinatum illud κενόμεινον, quòd *tertiâ* abhinc die templum ingressurus sis. Quòd si quis verò dixerit, su-
pe-

perius tamen v. 5. & 8. de ista Regis in templum adscensione inter alia etiam factam fuisse mentionem, quò Vates hic v. 9. respiciat, eamque inde mente quasi repetitam velit: Resp. Id quidem concedi; Sed tamen ita patere, non hic præcipuè ad illam in templum adscensionem, quasi ad τὸ κενόμενον, attendi. Et, quid tum de Esaia dicemus, qui ut interpres horum optimus, in tota rei hujus gestæ narratione, (Esa. 38: 4. ff.) ne verbulo quidem de promissa illa Regi adscensione in templum, intra triduum futurâ, meminit? Quomodo igitur Vir doct. suam hujus prodigii expositionem cum ipsius Esaia relatione conciliabit?

Hac itaque Autoris hypothese jam subrutâ, omnia, quæ illi superstruxit, ultro ruunt: & frustra hic, licet perquam erudite & ingeniosè sanè, ex Pandectis Talmudicis & MAIMONIDE, post LIGTFOOTUM, de gradibus (מַלְבָּיִם) variis, ab omni urbis montisque Moriaë latere ad portas in superiori templi basi commeantibus; & speciâtim de gradibus præaltis, e regia montis Zion supra vallem subjectum in templum Moriaë, montis sublimioris, a Salomone primum exstructis, 1. Par. 26, 16. 18. 2. Par. 9, 4. ab Ahaso Rege verò postea, Assyriorum metu, ne quâ, Hierosolymas invadentes, per eos e templo in arcem Zion devenirent, destructis quidem primò, 2. Reg. 16: 18. sed postmodum ta-

men restauratis; (quod ex hoc ipso loco con-
 jicitur) deque domus regiae ad boream tem-
 pli versus occidentem situ, (contra LUN-
 DIUM, *Ant. jud. P. I. c. 28.*) & de umbra,
 quem mons Moria cum templo, pro Sole
 per austrum ad occasum sensim commeante,
 versus boream primum, deinde & versus or-
 tum, montique sub- & adjecta loca, loco
 radiorum solis interceptorum, pomeridiano
 ac vespertino tempore coniecit, apud Vete-
 res Judæorum Scriptores perquam celebri;
 deque platea ibi ad borealem templi partem
 spatiosissima, ubi, velut in foro publico, a ra-
 diis solaribus pomeridianis libero, ob tempe-
 ratum æstum in umbra gratissima celebriores
 Judæorum Doctores, frequenti discipulorum
 corona circumdati, publicè docerè sint soliti,
 multa commentatur. Quæ omnia ex locu-
 pletissimo eruditionis penu ab Autore Cl. pro-
 lata expositionem ipsius novam pingunt qui-
 dem & ornant, at non demonstrant. Quem-
 admodum nec illud, quod pro sua graduum
 interpretatione USSERIUM allegat, *Annal.*
 fol. 57. & LXX. Interpretes Græcos, quasi
 illi βαθμῶν & ἀναβαθμῶν vocabulis, hic ad-
 hibitis, non alios, quam *scalarum ab Abaso ex-*
fructarum gradus intelligendos innuant. Id
 quod nunc suo loco relinquimus: cum con-
 trà Chaldæo hic Paraphraſti, nec non Hie-
 ronymo, communi sententiæ addictis, plus
 merito deferri, ex supra dictis liqueat.

Mul-

Multò minus ejus causam quicquam juvat, quod ante *Servitutem Judæorum Babylonicam horarum usum apud Judæos receptum fuisse, ostendi non posse*, scribit. Si enim vel maximè non possit ostendi, an hoc tamen evincet, re quoque ipsâ horarum tunc usum apud Judæos nondum invaluisse? Quam plurima enim, quæ satis certè in usu veteribus fuerunt, reapse fuisse, ostendi nunc non possunt; quippe deficientibus nunc requisitis ad hoc testimoniis ac monumentis. Si enim apud *Babylonios* gnomonis horarii usus obtinuit ut, a quibus & *Græcos* illum accepisse, Herodotus L. 2. c. 109. Auctor est; quidni & apud *Judæos*, *Babyloniis* longè viciniore idem obtinuerit? Auctoris utique fuisset, assertionem suam, de non usitatis tunc apud *Ebræos* horis & horariis, dare demonstratam: Quod cum non potuerit, illud probandi onus a se voluit amoliri, parti illud neganti obtrusus potius, istâ spe fretus, *ostendi* sententiam contrariam non posse. Nos verò, etsi ex probatis disputandi legibus ad illud ne quidem teneamur, ostendere tamen volumus & possumus utiq; ex hac ipsa prodigii hujus historia, rectè secundum *Spiritus S.* mentem intellectâ, *horarum* tunc usum apud *Judæos* omninò viguisse.

Unicum superest, ex quo nova *Viri Doctissimi* sententia falsitatis manifestæ convincitur. Ille, suæ serviens hypothese, verba d. v. 9. II. Reg. XX. הלך הצל עשר מעלות

ita latinè transtert : *En descendit jam umbra per X. gradus: quasi in scalis templi regis,)*
Quam ille rem Regi, tanquam apertam, primum
ita in memoriam revocet, utpote ex quotidiano u-
su, circa meridiem, ad occasum solis, omnibus, &
ipsi Regi, notam: quasi verba nunc sequentia
duntaxat, interrogandi sensum, hunc scilicet,
habeant : אָם יָשׁוּב Redeatne (umbra) per X.
gradus? q. d. Credisne, te sequenti die, circa idem
hoc di i tempus adhuc vidurum? Quale quid Re-
gi signum esse debuerit indubitatum, sanitatis tertio
die restituendæ Vitam Regis in crastinum servatam,
Regi signum fore sanitatis perendie recuperandæ.
At, communis omnium interpretum exposi-
tio dicti versus 9. Abeatne ista umbra X. gradi-
bus; an vero retrocedat X. gradibus? confirma-
tur invicte ex v. seq. 10. ubi Rex Ezechias ad
interrogationem istam Prophetæ respondet:
נָקַל לְצַל לְנִטּוֹת עֵשֶׂר מֵעֲלוֹת לֹא כִי יָשׁוּב
פָּאָר מֵעֲלוֹת אַחֲרָיִית עֵשֶׂר מֵעֲלוֹת
facilius est umbrae de-
scendere X. gradibus: non hoc: sed redeat umbra
iterum per X. gradus, videl. quos jam decur-
rerat. Quæ responsio, extra controversiam
bipartita, ad interrogationem antecedentem
in continenti data, & relata, illam omnino
quoque bipartitam fuisse, clarissimè indicat,
eamque sic, ut ante dixi, & communiter fit,
oportere transferri; non vero, cum Nostro,
partem priorem, asseverandi, at posteriorem
tantum interrogandi sensu esse vertendam, (di-
xissem penè, pervertendam,) verbaque sic
in

in sensum, quem subsequens statim responsio respuit atque ipsa refutat, detorquenda.

Sed audiamus tamen, quomodo verum hunc 10. hypothese suæ accommodare voluerit Auctor doctiss. Ille ibi responsum Ezechiæ ad Vatis interrogationem, v. 9. (prout ipse eam supra exposuit,) ita interpretatur:

„Facile fuit umbra, descendere hæctenus X. gradibus, q. d. quam facile hodie fuit, umbram eò usq; descendisse, ut decem illos obscuraret gradus, tam facile video, me ab umbra mortis occupandum, obscurandum: me mortis umbrâ hodie obruendum facilius fore, sentio, quam vitam in crastinum servaturum.

„Quem in sensum & reliqua verba ita exponit. Non sentio, quod reversura sit umbra denuo per X. hos pontis gradus, me adhuc superstiti, quos hodie permeavit me vivo. Quæ certe quam coacta sit interpretatio, quamque multa, ad sensum istum gignendum, textui inferciat, monere haud opus est. Nec graviter adeo feret Vir doctiss. quod calculum ei nostrum adjicere non possumus. Quare certum manet, imo certissimum, prodigium hic utique aliud fuisse, quam subitam Regis decumbentis restitutionem, umbræ nimirum in Solario reductionem, per divinum miraculum factam, nec inde jam porro negandam, quod Rex in Carmine suo Esa. 38: 10-20. solam Dei gratiam, qua in desperato morbo vita ipsi servata ac restituta erat, prædicaverit,

rit, nulla vel Solis vel umbræ injecta menti-
one; quasi propterea prodigium hic fuerit nul-
lum, nisi in sanitate tam cito a Deo restituta, ubi
nulla spes subverfuerat. Quod profecto profus
ἀκόλυτον est cum, sic ratiocinando, negari
quoque posset, nec vitam Regi in XV. annos esse
prolongatam, quia nec illud ille beneficium,
tam licet ingens ac grande, speciatim me-
morasse & ἀυολαξεί prædicasse ibi legitur.

Quod vero Autor Cl. demonstraturus,
totam vim signi hic in eo fuisse positam, quod
Deus regem perendie sanitati esset redditurus;
veram & genuinam signorum rationem, dicit, po-
stulare, ut rebus convenient, & rem omnem exa-
cte effigient, seu comparisonem referant cum re, de
qua sermo est: quod sicuti signum rem designat, ita
illi, qui signum dant vel accipiunt, simile etiam
exemplum, seu rem simul effigiatam, comprehendant;
& ut sub eventus augurio similitudo rerum sit ma-
nifesta: si vel maxime concedam, non tamen
vel sic vincet, licet in ipsius interpretatione
sola illam inter signum & rem signatam com-
parisonem ostendi posse, putet. Ita enim in-
„stituit: Elaias, signum valetudinis reversurae,
„& perendie in templum redituri Regis, daturus,
„signum promissionis, symbolumve aut tesse-
„ram ab illis sumit gradibus, per quos Rex antea
„in templum pro more conscenderat. Descendisse
„nuper per illos gradus Regem, lecto nunc
„affixum: Vitam Regis inclinare, ad exitum de-
„scendere coepisse. Adscensurum perendie

Regem per eosdem gradus : Vitam Regis pri-
simam eodem modo reducturam, valetudinem-
que incrementa sua sumturam. Porro solem
illo colloquii tempore omnino ad vesperam
inclinare, & ad abitum properare : Regis vi-
tam serenam defecisse pene ad exitum, ad occa-
sum tendere, parum utique superesse, quin
exspiret, ad similitudinem occidentis Solis.
Ast ut dies redeat cras, ita & sanitatem Regis,
vitam Regis, reducturam cras. Ulterius, umbram
omnes pontis regii gradus tum fermè occu-
passe, ac ad ultimum ferè jam descendisse : Et
valetudinem Regis morbidam, umbræ parem, cur-
sum suum propè confecisse, ac totos vitæ gra-
duſ occupasse : Mox cum Rege actum iri, ut
umbra totum occupet locum. Ast, sicut
umbra altero die iterum appareat, ita & Re-
gem, morbo licèt affectum, cum umbra
mortis luctantem, cras omnino superfutu-
rum :

Annon vero hæc ipsa pleraque, mutatis
quidem mutandis, rectè etiam ad illam signi
in confirmationem salutis, brevi reddendæ,
dati, rationem, qua illud de umbra, in solario
jam ad finem ferè progressa, & reductâ, ex-
plicatur, accommodari possunt? Hominis sanè
vita, *umbræ* comparatur rectissime (v. 10. c.
14: 2. Cap. 5: 9.) imo *umbræ horologii*. Ulti-
mum tum vitæ tum horologii spatium, *hora*
dicitur *ultima*. Rursus, vita *Regis* perquam
appositè *horologio regio* assimilatur. Retro-
ces

cessit *umbra*, quæ cadebat in solaris *Abasi*; (sic enim cum aliis non minus congruè reddemus verba Esa. 38: 8. *במלות אור בשמש* quam Cl. Autor, vocem ibi postremam, *שמש* Sol cum longius antecedente voce *ל* *umbra* conjungens, transfert, *Umbra* cum sole in gradibus *Abasi* recurrere fecit; simul tamen addens, *בשמש ל* esse quoque *umbra* solarem: quidni ergo & *בשמש מלות* gradus solares S. Solarium?) retrocessit similiter vita, quæ cadebat in *Ezechia*, filio *Abas*. Denique, quam facile esset Deo, efficere, ut *umbra*, quæ complures jam gradus descenderit, aut per loca vel spatia sua iverit, retrogrediatur, seu eadem loca, quæ decurrerat, nunc retroducta denuo percurrat; ita divinæ potentiaæ æquè integrum esse ac facile, efficere, ut vita Regis, jam declinans, *umbra* vitæ Regis, sanitate redditâ, in gradus annosve præteritos quasi referatur ac restituatur, denuò emetendos. Parem Dei esse virtutem, quâ Regem, morbo exhaustum, *umbra*que similem, valetudini pristinae restituat, ac *umbra* in pristinum locum solarii regii revocet & reducat. Reversuram esse *umbra*, reversuræ Regis vitæ imaginem &c.

Sed uti nova hæc novi Auctoris hoc de prodigio sententia admitti non potest, ita nec illa, quæ ipsum etiam Solem tunc retrogressum statuit, ullam veri habet similitudinem. Perperam enim in cælo ponitur miraculum, quod

quod in *solario* tantum Ahasi fuit; solâ quippe umbrâ, tunc extraordinariâ Dei virtute per X. gradus retroductâ. Quid enim? oportuitne solem etiam retrocessisse in cœlo, quia umbra retrocessit in horologio? Potuitne Deus facere miraculum in Ahasi solario, quin violentâ admodum commotione ipsum etiam cœlum universum averterit, & retrò simul abierit generalissimus rerum ordo in toto orbe? Et enim, si ipse etiam *Sol* retroactus est, vel retroactus ille est in *Zodiaco*; vel, immoto illo, quem *Sol* tunc tenebat, ellipticæ gradu, *primum*, quod vocant, *mobile* simul retrocessisse dicendum est, cumque eo omnes itidem sphaeras, vel, si mavis, vortices inferiores; quo ipso tunc ipse etiam *Sol* simul retroit. Sive jam hoc, sive illud, dicamus, absurda dicemus. Quòd si enim *Sol* in *Zodiaco* solus retroversus statuatur, & dextante *Zodiaci*, eadem videlicet proportione, qua retroactus esse dicitur in horologio Ahasi; oportuit utique solem plurima *Zodiaci* signa quæ isto anno emensus jam fuerat, remensum, præteritos menses, imò & tempestates anni elapsas, horæ momento rediisse. Id quod horrendum confusionis & absurditatis foret monstrum.

At, si quis omnes cœli sphaeras s. vortices retro abiisse dicat, ut umbra in horologio retrocederet, is ipse retro abiisse dicendus est, non dicam a vero, sed ab omni veri specie.

Illud

Illud enim fuisset universam interturbare na-
 turam, prorsus disturbare constitutum re-
 rum ordinem ac seriem, ortusque conturba-
 re & occasus siderum, Ephemerides evertere,
 Canones ac tabulas Astronomicas, totamque
 confundere Astronomiam. Ecquis verò o-
 mni ævo tantarum turbarum, hujusque per-
 versionis & confusionis omnium naturalis or-
 dinis legum meminit? Neque enim vel accu-
 ratissimæ pariter ac antiquissimæ Observati-
 ones Astronomicæ, tum *Babyloniorum*, annos
 jam MDCCCIII, ante expeditionem Alexan-
 dri M. Asiaticam elapsos, complexæ (POR-
 PHYRIO apud SIMPLICIUM, in L. 2. Aristot.
 de Cælo, Comment. 46. p. 123. authore,) tum
Sinensium, annis ferè MMDCC. ante
 Christum natum (ex MARTINII relatione,
 L. 1. *Hist. Sinica*, & in *Præfat.*) consignari cœ-
 ptæ, hujusmodi *ἀνομαλίας* motus cœlestis vel
 uno verbo meminerunt. Quemadmodum
 & USSERIUS l. d. fol. 58. cœlestium corpo-
 rum motum non tunc fuisse mutatum, per
 ordinarias eclipses lunares, ex PTOLO-
 MÆI observatione, demonstrat; etsi diem
 civilem aliquam habuisse *ἀνομαλίαν*, existi-
 mat. Et de Babyloniis res vel ex ipsa Scri-
 ptura S. etiam certa est, quippe testan-
 te, legationem postea a Rege Babyloniæ
 esse missam, ad interrogandum de porten-
 to, quod in terra Judaica evenisse, fama acceperat.
 Notandum, quod dicitur in terra, non, in

in cœlo. Nihil etenim hujusmodi in Baby-
 lonia fuerat observatum, quia sic de porten-
 to isto in Judæa sciscitari opus non habuis-
 sent. Reducendum igitur omnino miracu-
 lum est ad solum Ahasi sciatericum; quod &
 a Scriptura S. expresse jubemur, collatis inter
 se locis 2. Reg. 20: 11. & Esa. 38: 8. Ibi enim
 Dominus perhibetur *reduxisse UMBRAM per li-
 neas, quibus jam descenderat in Solario Ahasi, re-
 trorsum X. gradus*: (Ubi miraculum hoc cla-
 rissimè designatur in dicto Ahasi solario :) Hic
 vero Esaias auctor est, *retroversum esse solem X.
 lineis, per gradus quos decurrerat*. Quibus locis,
 reductio *umbrae* & regressus *Solis* unum idem-
 que sunt; cum nec *umbra* reduci potu-
 erit, quin Sol reverteretur, neque vicif-
 sim *sol* regredi, quin reduceretur *umbra*. Id
 quod & apud Esaiam d. I. verbis proximè an-
 tecedentibus v. 8. innuitur, ubi ait Dominus:
*Ego reducam umbram linearum per quas descende-
 rat in gradibus solaribus (solario) Ahasi, vel
 in gradibus Ahasi cum sole*. Sol enim ibi non i-
 plam solis substantiam designat, sed lumen,
 quod ille in corporum superficies, quas ferit,
 effundit: quale & in omnia solaria effundi-
 tur, adeoque & in solarium regis tunc effun-
 debatur. *Lineæ* porro istæ, quarum ut ubi-
 que locorum fit mentio, super area solarii e-
 rant descriptæ ab umbra gnomonis vel stili,
 secundum artem horographicam ex ipsa scia-
 terici area erecti. Linearum vero istarum
 præcipuæ notatæ erant duodecim, vel etiam,

ut JUNIUS aliique ad h. l. observant, viginti minimum quatuor, (gradus enim viginti quatuor, adeoque singulos *πρὸς τὸ ἡμικύκλιον* saltem, descriptos fuisse, ex numeri denarii duplicatione videtur colligendum, quâ usus esse Vates videtur, cum Regi optionem signi daret, v. 9. 10.) quæ totidem sciaterici gradus, sive horas aut potius semihoras, (si non quadrantia,) indicarent: cum interim umbra stili, totam illius aream successivè percurrendo, lineas alias innumeras describeret, quibus non minuta solum & minutula, sed & minutissima graduum puncta signarentur. Lineæ verò istæ, uti dixi, promiscuè hic *umbra* & *Sol* appellantur; quia revera ex umbra & sole in solaris describuntur & componuntur, salvis Geometrarum regulis, qui *lineas* definiunt, *puras*, nec compositas, *longitudines*. Neque istæ lineæ proprie vel *umbrae* vel *solis* appellatione venire possunt, sed verius extremitates & distinctiones individuae solis & umbrae, appellarentur, cum in illis ultima pars solis, prima sit umbrae; ut & ultima pars umbrae, prima est solis. At quis unquam Mathematicus tales sibi lineas in *cælo* finxerit, si Esaiæ verba de sole ipso, non vero de lumine, quod in horologium effundebatur, accipiantur? Certissimum itaque est, totum hujus miraculi, omnino quidem stupendi, negotium in sola umbra, & horologii istius area, esse versatum; cum d. 2 Reg. 20: ubi, ceu justo loco suo, res omnis ex instituto enarratur, v. 9.

10. 11. simpliciter ac semper *umbrae* tantum, non vero *solis*, fiat mentio, & speciatim ibi v. 10. *exsertè umbram in gradibus Deus reduxisse* dicatur: cum dicendum alias fuisset, *ipsum solem esse retroversum*. Et, quamvis *Esaias d. C. 38: 8. prodigium hoc ad solem præcipuè videatur referre*; attamen, quod de sole dicitur, etiam *umbrae* posse tribui, & non ipsam solis substantiam, sed solis tantum lumen, quatenus, alicunde interceptum, *umbram in solario causabatur, intelligi, ex priori loco, & supra dictis omnibus, plus satis constare potest*. Sic enim & nihil incommodi hominibus, vel per diuturniorem solis urentis æstum, vel per longiorem frigidæ noctis moram, creabatur. Quin & ipse usus,

Quem penes arbitrium est, & vis & norma loquendi,

in communi sermone ita fert, ut solis splendor, quem ille in corporis alicujus superficiem fundit, *solis* quoque ipsius appellatione veniat. Adeo ut & *Strato ille Sidonius*, apud JUSTINUM, *Histor. L. 18. à regni competitoribus citra controversiam, & tanquam ex pacto, Rex sit salutatus, cum, non solem quidem ipsum, sed ejus tantum fulgorem, omnium primus summo civitatis fastigio, orientem contra, ostendisset, sicque, ut loquitur Autor, solis ortum in occidente invenisset; (quod nimirum ita inter eos convenerat, ut, qui primus solem vidisset orientem, Rex esset)*

ceteris frustra in *ortum* intentis, ut solem ibi
 conspicerent orientem. Et recta igitur ratio,
 & probata auctoritas, una cum Spiritus S. re-
 latione, d. 2. Reg. 20. volunt ac jubent, ut
 hocce miraculum in solo *Ahasi* solario intelli-
 gamus, in quo decurrente, uti alias solet, so-
 le, rectoque illius situ & immoto ejusdem
 stilo, nihilominus umbra, præter ordinem &
 naturalem effectum solis & umbræ, per mira-
 culum, & modo nobis incognito, decem gra-
 dibus retrorsum acta fuerit. Ut adeo deci-
 piantur, qui solem cœlumque ipsum retro-
 actum opinantur, prodigium hoc quasi uni-
 versale totius orbis, in cœlo ac sole quæren-
 tes, quod tamen particulare tantum fuit in
 terra eaque Judææ, ac speciatim in horolo-
 gio *Ahasi*. Neque enim secundum ipsam vel
 interrogantis *Esaïæ* vel decumbentis & re-
 spondentis *Ezechia* mentem, de solis in cœ-
 lo, sed duntaxat de *umbræ* in solario *Ahasi*
 regressu agebatur. Ille interrogaverat, d. 2.
 Reg. 20: 9. *Num progredietur umbra X. gradibus?*
an vero regredietur X. gradibus? Hic vero re-
 sponderat: *Retrogradiatur*: v. 10: factumque
 adeo revera est miraculum, volente Rege, &
 precante Deum *Vate*, non in cœlo, sed in
 horologio. Nam additur ibi: *Et reduxit Do-*
minus umbram in horologio Ahasi. Nec vero
 per miraculum retrogressa esset umbra in sola-
 rio, si sol retrogressus esset in cœlo: quia
 um-

umbra in horologio motum solis in cœlo non per miraculum, sed per rei naturam, sequitur.

Unum hoc addo, *facile* aut *facilius* visum esse Ezechiæ, si umbra in horologio X. gradibus *declinaret* : non, quod in se & revera facilius foret, umbram in solariorum momentò temporis X: gradibus crescere, qui non nisi totidem horis aut semihoris poterant confici: Sed, quia rerum naturæ magis videretur consentaneum umbram progredi, (quod ordinariè fit semper,) quam retrogradi, quod ordinariè fit nunquam, rogavit id, quod minus facile, & majus miraculum poterat videri, ut umbra X. gradibus retrorsum abiret. Non itaque illud facilius visum est Regi *rem ipsam extemporali cogitatione ac responsione non satis perpendenti*, uti aliis, rem hanc ipsam extemporali forsan cogitatione non satis perpendentibus est visum. Vid. JOH. CLERIC. ad h. I. B. MANTISSA, de Miraculo *Solis & Lune*, medio cœlo consistere a Josua jussorum, Jos. X: 12. 13. 14. Dubitandum non videtur, quin eadem, quâ modo de reducta Ezechiæ tempore in solariorum Ahasi *umbra* diximus, ratione explicandum atque intelligendum quoque sit miraculum *Solis & Lune*, medio quasi cœlo consistentium in Gabaon, donec Josua Amorrhæos, quibus cum

confligebat, ad internecionem delevisset. Cum nimirum ille hostes, quorum acies Deus O. M. conturbaverat, ab excelsis Gibeon in declivia Beth horon fusos, inque vallibus nunc effugium quærentes, ad internecionem persequi atque excindere vellet, metueret vero, ne festina nox ingruens ferro eos & ultioni subtraheret, divino percitus Zelo cœlum versus exclamabat: *O Sol, morare supra Gibeon, & tu Luna, supra vallem Ajalon! Moratique hoc dicto dicuntur Sol & Luna, donec ultionem sumerent Israelitæ de hostibus suis, sicque jussu hominis Deum paruisse. Constitit namque Sol, ut divinus Scriptor ait, in medio cœli, & non festinavit occidere spatio unius diei. Etsi enim primum hæc legens induci facile possit, ut dicat, ipsum in cœlo solem reapse stetisse, vel ita verba ista esse intelligenda; si tamen totam miraculi rationem attentius perpendat, facili deprehendet negotio, miraculum debitos intra limites continendum, solemque, hoc etiam loco μετωνυμικῶς, non ipsam ejus substantiam, sed lumen solum aut fulgorem, designare. Ita enim hic statuere vel ipsa illa jubent verba, quibus sol in medio cœli constitisse dicitur. Nam cum Josua solem juberet morari, is certè jam minabatur occasum, quod & ratio suggerit, & ipsa divini Scriptoris verba innuunt, ubi ait, solem postea ad occasum non festinasse, אֲשֶׁר יָרָא אֲשֶׁר אֵל ut ante jam fecerat. Quapropter tunc, præcise loquendo,*

do, in *medio cœli*, in quo non amplius fuit, stare Sol non potuit; cum *occasus* a cœli medio toto distet quadrante. Et constat, apud Ebræos alias etiam voces *medium* denotantes, $\eta\eta$ & $\kappa\kappa$ sæpissimè vel nihil ei, quo cum construuntur, addere, vel saltem non præcisè *medium*, ab extremis æqualiter distans, significare. V. Lev. 16: 29. Deut. 21: 12. Gen. 48: 16. Jer. 23: 9. Accipiendum igitur sic illud miraculum videtur, ut, cum *Sol* quidem ipse, ejusve corpus, horizontem reverà subiret atque justo tempore occideret, nec adeò naturalis rerum ordo motusque cœlestis ordinarius cessaret aut turbaretur, (quale quid si factum tunc fuisset, Observaciones cœlestes Astronomorum veterum, suprâ memoratæ, quæ Josuæ ævo omnino antiquiores extiterunt, ingentis ejusmodi cœlestis motus *ἀνομαλίας* utique meminissent) solis tamen, sine ipso sole, fulgor, per maximum sanè miraculum, Deique *παντοκράτορος* virtutem, in atmosphæra, vel illa regione vaporum, quæ urbi Gibeon cœli aërisque medio incubabat, superesset; hic verò solis fulgor Gibeon urbem & montem perpetim verberaret, ita ut radii ex isto fulgore reverberati convalles circumjacentes collustrarent, sicque Amorrhæi Josuam cum suis acerrimè illis instantem effugere atque evadere nequirent. Adde, quod Josua dixerit, *Sol, supra Gibeonem morare!* Ex quo licet colligere, Solem occiduum montem op-

positum Gibeon tunc illuminasse, aequoque non omnes horizontis plagas; quas ille certè conspexisset, si revera in medio cœli stetit. Deus itaque in *monte Gibeon*, non in omnibus horizontis locis, stupendo utique miraculo, eundem, quò Sol occidit in monte illo, locisque adjacentibus, rutilabat, fulgorem retinuit, vel potius, ratione atmosphaeræ, & quæ in illa fiunt, radiorum luminis refractione solis occidui species supra horizontem adhuc apparuisse & mansisse dicenda est, licet sol revera jam occidisset. Quemadmodum Batavi in extrema boreali regione, (Novam Zemblam appellant) post noctem duorum cum semisse mensium continuam, solem denuò sibi conspexisse visi sunt aliquot antè diebus, quam ille secundum leges astronomicas supra horizontem adscendere potuit, aut reapse adscendit: quoniam atmosphaera, per radiorum solarium refractionem, solis speciem, ante ipsum solem, eis tantisper præbuit conspiciendam, illisque sic solis species aliquot diebus, pro sole ipso, illuxit. De cuius phænomeni ratione PETRUS GASSENDUS videri inter alios potest, L. I. *Instit. Astronom.* c. 19. Quando jam porro dicitur, *solem tunc non festinasse occidere spatio unius diei, spatium ibi diei unius non integrum, sed quasi integrum, intelligere nos oportet: Cum & in Ebræo fonte revera sit כּיּם תּמּיּם quasi die integro.* Evanuit nimirum paulatim solaris

ris ille fulgor, qui in monte Gibeon rutilabat;
 & splendor, *lunari* similis, in valle Ajalon so-
 lari videtur successisse, donec internecione de-
 leti hostes essent. Quo sensu accipiendum,
 credo, illud: *Luna, supra vallem Ajalon morare!*
 Sic igitur istic locorum *nec antea fuit, nec po-*
stea erit, tam longa dies: cum *una illa dies qua-*
si duo facta sit: uti Ecclesiastic. 46: 6. dici-
 tur.

Quanquam sub alio cœli climate, & in
sphæra, quam dicunt *obliqua*, dies plurium di-
 erum, imo sub *sphæra parallela*, continuum
 sex mensium dari diem, certissimum sit:
 Quare miraculum hoc solis a Josua deten-
 ti, non tam *in cœlo* quam *sub cœlo*, vel in
 terra, poni oportet atque intelligi: nec ta-
 men in universa, sed in sola Gibeoniticâ:
 In qua certè neque antea fuit, neque post
 unquam erit, tam longa dies, seu tam longa
 lucis quasi diurnæ usura. Miraculum ita-
 que, tum hic, tum & illic sub Ezechia, solâ
 præpollentis Dei virtute factum omnino esse,
 dubitandum non est; etsi neutrum vero ma-
 jus, aut rationi prorsus repugnans, (aliud
 sanè est, rationem superans) credi necesse
 sit; sed suos intra limites coërceri utique
 debeat,

*Ultra quos citraque nequit consistere
 verum:*

Tt s

nc,

ne, vel hâc vel illâc extravagantes, athe-
 is nos & empæctis ludendos propinemus &
 deridendos. Lector benevolus de his co-
 gitationibus judicet, & quod rectius vide-
 bitur, teneat. Conferre ceterum hoc de
 miraculo licebit PFEIFFERUM, *Dubb. Vex.*
 Cent. II. Loc. 49. CALOVIVM, *Bibl.*
Illustr. in h. l. MELCH. LEIDEKKERUM,
de Rep. Ebr. L. 4. C. 18. BUDDAEUM,
Hist. Eccles. V. T. p. 228. ff. nec non, ex
 Judæis R. Isaacum A BARBANELEM, in
pecul. Dissert. a Jo. BUXTORFFIO latinè
 redditâ, ejusque *Dissertationibus* sub-
 nexâ, num. IV.

Jacobi STAALKOPFFII,

Observatiuncula

in 1. Joh. IV. 13.

SYNOPSIS.

§. 1. Epiphaniï similitudo hæreticorum indolem adumbrans exponitur. §. 2. Impia Spinosa pietas depingitur §. 3. 4. & 5. ejusdem detorsio Scripturæ generatim notatur, & speciatim Oraculi Joannei abusus refellitur. §. 6. Formalis ratio Unionis mysticæ traditur. §. 7. Deificatio & Christificatio Fanaticorum rejiciuntur. §. 8. Renovatio sive Sanctificatio speciatim sic dicta, ceu unionis mysticæ consequens paucis describitur. §. 9. Discrimen inter vitam fidei & ostensionem hujus vitæ intercedens ostenditur & §. denique 10. Spinozæ locum Joannis neutiquam favere, repetitur.

§. 1.

Epiphanium, prisca Doctorem ecclesie meritorum gloria inclytum, hæreticos pestilentissimarum virus opinionum, undiquaque paullo liberius spargentes, eodemque simpliciores non uno milere turbantes modo, cum certa serpentum specie, quæ sepedonum ipsi venit nomine, admodum scite legimus contendisse. Hos ipsos autem serpentes, velle-
ribus

ribus ovium instar equidem vestitos, nocentissimo tamen instructos esse veneno, tradit Antistes longe celeberrimus. Neque fundamento carere comparationem hancce, verum eleganter satis, cum genio, vafrisque hostium veritatis artibus, convenire, quilibet eorum, quæ in hac rerum universitate geruntur, vel aliqua saltem ratione gnarus, probe habet perspectum pariter atque exploratum. Etsi enim homines isti, innoxiam prorsus præ se videantur ferre simplicitatem, exquisitior tamen nequitiarum quibus orbi illudunt, consideratio, anguem sub herba latere docet. Quapropter dignam homine Christiano prudentiam, a Servatore nostro vehementer suis commendatam discipulis Matth. X. 16. (a) hic requiri nemo non videt.

§. 2. Necessaria imprimis est ista quam laudavi circumspectio, citra periculum animæ in lectione operum Spinosæ versaturo. Hic quippe Diabolicam impietatem, quam scripta ejusdem spirant, angelicis pingere verbis stre-

(a) Vide si placet, quæ scripsi tum in Opusculo Ratzeburgi A. 1719. in 8. sub titulo: Zufällige Gedanken/ über einige Dertel der Heil. Schrift/ und verschiede- ne andere Materien edito, num. XXV. p. 54. seqq. tum etiam in Ternario Exercitationum Theologi- carum Hamburgi A. 1715. in 8. typis excuso Exer- cit. III. de nimia Theologorum lenitate, ceu insigni peccatorum omissionis exemplo pag. 93.

strenue (b) adlaboravit. De quo vel sola epistola numero XXXIV. ad Guilelmum data Blyenberghium, qua suam egregie adnissus est perorare caussam luculentissimi instar esse

pc-

(b) Protestationem hanc facto plane contrariam esse inspectio libri unum quemque docet. Quamvis enim ipse Gisbertus Vöetius, magnum olim Ultrajectinæ decus Academiæ, Belgium Libertinorum omniumque Fanaticorum Africam adpellet T. I. Dispp. Selectarum parte quarta Disp. de Atheismo p. 228. magnos tamen ibidem Spinosæ tractatus theologico-politicus, non diffitente ipso autore, Epistola XIX. ad Henricum scripta Oldenburgium, excitavit tumultus, ut vel hinc constet, legibus patriæ istam scriptionem neutiquam respondere. Neque id mirum. Execranda quippe impurissimarum femina opinionum, in opere hoc iusto liberius spargere est ausus homo profanus. Haut sine causa igitur celeberrimus Morhofius quærit: Annon tractatus Spinosæ theologico-politicus, omnem elevat librorum sacrorum divinam fidem? Annon miracula omnia exhibilat & explodit? T. I. Polyhist. L. I. Cap. VIII. §. 15. p. 79. Neque præter rem Joannes Christophorus Sturmus V. CL. T. I. Phil. Electricæ Dissert. III. num. II. p. 162. judicat in hocce Spinosæ libro, nedum scintillam quidem politicæ prudentiæ, nedum theologicæ veritatis, sed ea principia reperiri, quæ utramque pessundatura essent, si vires eundo adquirerent, quam certissime. Accedit sententia Autoris Epistolæ XLVIII. inter Spinosæ epistolas reperiundæ, Philosophum nostrum Deista pejorem pronunciantis & clam tectis ac fucatis argumentis merum Atheismum docere adferentis. Unde quid de pietate tractatus theologico-politici sit sentiendum haut difficulter colligitur.

poterit testimonii. Huic si picta phalerata, que addantur verba, quibus colophonem & præfationi tractatus theologico-politici, ac ipsimet pariter tractatui imponit, liquido & ad oculum patebit, virum huncce, magnam simulasse pietatem, Adserit enim, se sedulo curasse & adprime, ut quicquid scriberet, legibus patriæ, pietati, bonisque moribus omnino responderet. Eadem etiam de causa, fronti tractatus theologico-politici sequentia ex 1. Jo. IV. 13. inscripsit verba: Per hoc cognoscimus, quod in DEO manemus, & DEUS manet in nobis, quod de spiritu suo dedit nobis.

§. 3. Ubi vero liber Benedicti de Spinoza detur, cui splendida hæcce respondeat inscriptio, me nescire ingenuus fateor. Tractatum quippe ejus theologico-politicum, in confusione mundi cum DEO, & defensione emanationis rerum omnium ex DEO, totum versari, ab eruditis & sagacibus hujus scripti lectoribus, dudum est observatum. Araneæ, ex amœnissimis etiam floribus, pestilentissimum longe venenum colligunt, & muscæ candidissima pariter lilia, suis turpiter fœdant excrementis. Idem Spinosæ, in laudandis Scripturæ locis, usu venisse, facta ad Joannis verba in fronte commentationis theologico-politicæ provocatio, clare satis testatur. Sol indurat & emollit. Nonnullas res atro, quasdam autem albo pingit colore. Ignis non-

non solum lueet, & calefacit, verum etiam pabulum exurit suum. Rosa nares suavissimo replet odore, & manum aculeis armata, pungit. Idem de Oraculis divinitus inspiratis, propitia veritate potest adfirmari. Alter inde odorem vitæ ad vitam, alter autem odorem mortis ad mortem haurit. Huic venenum est, quod illi pharmacum erat. Sensus sacris ex Pandectis efferenti, lux oritur salutaris. Inferentem vero in Scripturam sensum, spississimæ opprimunt tenebræ. Hic quippe eandem in propriam detorquet perniciem 2. Petr. III. 16.

§. 4. Bene idcirco de ejusmodi Codicis sacri abusu cecinit, eximius plane, idemque modestissimus (c) Basileensium theologus (d) Sa-

(c) De insigni plane Werenselsii modestia, dedicationes & præfationes scriptis ejusdem præmissæ, amplissimum perhibent testimonium. Eadem pariter sole meridiano clarior dispalescit ex Epigrammate ad amicos, qui ipsum versibus laudant, dato:

*Nemo fidem vestris habebit laudibus:
Hic non amicis, nec poëtis creditur.*

Cognitionem sui ipsius, adeo impense a Chilone commendatam, & erudite a G. J. Vossio, Charrono, Diodoro Tuldeno, Arnolde Geulingio, Jacobo Abbadio, Lamio, aliis, peculiaribus illustratam scriptionibus, spirant, hæ modestiæ Werenselsii significationes. Sui ipsius enim notitia, non vanam hominum ambitionem, aut ineptam prorsus superbiam alere; sed

(d) Samuel Werenfelsius in fasciculo Epigrammatum (e) num XXX. p. 391.

*Hic liber est, in quo sua querit dogmata quisque,
Invenit & pariter dogmata quisque sua.*

Spinosa etenim in Oraculo Joannis ; Per hoc cognoscimus , quod in DEO manemus , & DEUS manet in nobis , quod de Spiritu suo dedit nobis , dogma suum , de Numine causa rerum omnium immanente , quaesivit , & idem invenisse ibi , visus est sibi. Maledicti quippe atheismi , quo infectus erat , spinæ impediverunt , quominus veram sermonis Joannei sententiam , cernere potuerit ; & præjudicatae Athei opiniones , densissimam intellectui ipsius caliginem offuderunt. Præcipua illarum causa , voluntas Spinosaë nimium quantum corrupta fuit. Ubi tamen

sed potius mentes mortalium , ad mansuetudinem morum suaviter debet flectere. Modestia hæc , singulare admodum eruditi ornamentum est , cum castam Musarum indolem , nil magis foedet , ac tetralabe sua inficiat , quam impurissima longe factus contrectatio.

(d) Lege de eruditissimo hocce viro Bibliothecam hanc Class. II. Fascic. II. num. 5. p. 309. seqq.

(e) Integer Epigrammatum fasciculus sub finem partis secundæ dissertationum varii argumenti Amstelædami A. 1716. 8. typis excusæ , comparet , modestissima Autoris inscriptione , Henrico Wetstenio consecratus.

causam præjudiciorum ejus, a subjecto & sede illorum, crediderim sedulo esse discernendam. Haut invitus enim largior, voluntatem cum judicare nequeat, neque perperam aut infirma ratione, quod in præjudicatis fit opinionibus, posse sententiam ferre, inde vero nondum sequi arbitror, voluntatem, à productione judiciorum hujusmodi infirmorum, penitus esse excludendam. In causa siquidem voluntas esse deprehenditur, quod intellectus debitam considerationi rerum non impendat diligentiam. Adfectibus quippe seu motionibus voluntatis turbatus homo, non potest non a recto veritatis tramite turpiter deflectere.

§. 5. Exemplo illud suo spinosissimum ostendit Spinoza. Cunctarum ex Numine, quod sibi finxit, rerum emanatio, Diva fuit, quam impotenter valde amavit ac coluit. Hanc semper in ore habuit. (f) Hujus colorum
 Class. IV. Fasc. IV. Uu res

(f) Celeberrimus quondam, in Ultrajectina Musarum sede, Philosophus, Gerardus de Vries, in Diatriba, de Ideis innatis, Cl. Röellio opposita p. 123. circa ideas mentis & materiæ Cartesianas, ceu totidem axes, universum circumagi Cartesianum & physicum & metaphysicum orbem haut abs re arbitratur. Emanationem, si orbis philosophici Spinosæ vocaverim axem, a veritate aliena immerito dixisse videor, Doctrina quippe hæc de emanatione, jure cen-

res undique petiit, & pigmenta etiam ex sacris haurire Pandectis non neglexit. Idem quod ebrio ipsi contigit. Uti enim ille, infirmissimos quandoque, ad amoliendos lapsus, arripit baculos: ita & hic, ficulneis sæpe, ad defendendam mundi ἀποθέωσιν, argumentis utitur: Colores, quibus Divam pingit suam, ætatem non ferunt, & deformitas illius, per laceras hæc vestes, transparet. Locus quippe Joanneus e. c. plane non ad institutum Spinosæ facit. Ratiocinium equidem sequens ex illo fortassis construi posset: Si homines pii manent in DEO, sequitur, quod modi Numinis sint, & ex illo emanarint. Atque verum est prius per Oraculum Joannis. Ergo etiam posterius. Atenimvero quam lubricum istud sit, quilibet probe habet perspectum, me licet tacente. Ipsa scilicet infirmitate sua corrui, & simili hac argumentatione: Si Petrus, Joannes, Paulus, manent in ædificio quodam, sequitur, quod modi illius ædificii sint, & ex eodem emanarint, felicissime potest everti.

§. 6.

consentur esse fundamentum ac anima, ab Atheo nostro, nomen indeptæ suum, rationis philosophandi. Fons est, ex quo omnes impietatis Spinosisticae rivuli scaturiunt, & centrum in Spinosismi circulo meretur salutari. Hinc eidem ubique, impius Euclides, suo adesse voluit patrocinio.

§. 6. Oraculum ad hæc Joanneum , de mysterii (g) plena, speciaticim sic dicta, unione mystica præcipit. Consistit vero hæc, mentes miserorum longissime superans mortalium, Beatissimi Numinis, cum credentibus arctissima conjunctio, in adproximatione essentia divinae, ad essentiam humanam (h) Unde & unio essentiarum, non vero unio essentialis adpellatur.

Uu 2

§. 7.

(g) Omnia prorsus *mysteria*, eliminare conantur Rationalistæ, in quorum classem referri merentur, Latitudinarii quos Anglia educavit Theologi, satis in doctrina lati, ac in *Discursu Anglico de Religione* Friderico Spanhemio filio iudice in *Elencho Controversiarum* p. 628. nimium rationi humanæ tribuentes, circa fidei Christianæ mysteria, aut certe mysteriis hiæce tribuentes oppido parum, charitati & operibus omnia. Neque illorum catalogo examinendus erit Anonymus Grœninganus, cujus idem Spanhemius l. c. p. 665. seq. facit mentionem, cum & ille, nulla dari in *Scripturis* contendat *mysteria*. Præcipue vero Joannes Tolandus atro notandus est carbone, propter librum, de *Christianismo mysterii* experte, editum, meritoque suo, post Norrisium, Edvardum & Brovvnium, in *Academia lenensi*, duabus castigatum *Dissertationibus*, a CL. Lungershausen. Addatur huic, erudita non minus quam pia CL. Heckingii *Dissertatio*, de usu *mysteriorum fidei practico*, lenæ olim sub moderamine celeberrimi Buddei habita.

(h) Confer Ioannis Iacobi *Quandt*, V. C. *Theorema Theologicum de adproximatione Spiritus Sancti substantiali*, autoresque in eadem laudatos.

§. 7. Absit igitur, ut eandem cum ebris atque insanientibus Fanaticis, in monstri plena Deificatione, absurdissima longe Christianificatione, aut inepta abyssali cum Deo identificatione positam esse doceamus. Fluunt autem hæc talia sententiarum portenta, ex impuris Theologiæ mysticæ lacunis. Parens monstri hujus foetus est Plato, Philosophus Gentilis, Tertulliano hæreticorum quorumvis Promuscondus haut præter rem salutat. (i)

§. 8.

(i) Platonem secutus est Clemens Alexandrinus, qui sub finem Seculi II. post Servatoris Benignissimi natiuitatem floruit, & hæc ipsa quoque doctrina discipulum suum Originem Adamantium imbuuit, cujus de Platonismis Menses quintum Pietisticum E. Friderici Christiani Bücheri legisse haut præter rem erit. Neque classe hac excludendus Philo Iudæus, etsi in contrarium varia adferantur a Ionsio & Budæo. Celeberrimus quippe Hamburgensium Polyhistor, J. A. Fabricius, Platonismum Philonis, peculiari aduersus Ioannem Ionsium Dissertatione, Lipsiæ A. 1693. edita, ostendit. Ab his propagata deinceps per alios impura hæc Theologia est ad Ioannem Taulerum, Io. Rusbrochium Io. Labadium, Antoniam Bourignoniam, Michaellem Molinosium, Cardinalem Petruccium, alios. Nostra imprimis ætate, eandem summo cum studio excoluerunt Fenelonius, Poiretus & Arnoldus. Ceterum de Theologia mystica egregie differuit, Vitembergensis Academiæ Præsidium, Theologus celebratissimus, Gottlieb Wernsdorfius singulari Disputatione Vitembergæ A. 1712. 4. typis exausa.

§. 8. Unionem mysticam statim sequitur, & quam proxime excipit Renovatio, quam alio nomine sanctificationem adpellare moris est, & quidem habitualem, ut ab imputata, quam fideles in justificatione nanciscuntur, distinguatur. Mediante hac Renovatione sanctum Flamen, hominis peccatoris intellectum, indies magis magisque, pellucidissimo verbi divini jubare collustrat, voluntatem corrigit, & habitationem suam successive a vitiorum sordibus purgat. Fluit hinc deinceps in Christianis *ymnais* talibus, fervidissimum bona patranda opera studium. Hæc quippe debitum status filiorum DEI sunt, quibus illi, vitam fidei, quam divina illis clementissime & liberalissime indulsit benignitas, demonstrant.

§. 9. Aliud enim est vita fidei. Aliud ostensio vitæ fidei. Prior in fiducia plena meriti Servatoris adprehensione consistit. Posterior autem, in assidua & sedula bonarum effectione actionum, est sita. Pulcre hæc in prima quam scripsit epistola divus ostendit Joannes, Capite V. comm. 20 scribens: Scimus filium Dei venisse, & dedisse nobis mentem, ut cognoscamus verum illum, & simus in vero illo, in ejus filio, Jesu Christo & Cap. IV. vers 12. & 13. inquit: Si diligamus alii alios, Deus in nobis habitat, & charitas ejus adimpleta est in nobis. Per hoc

cognoscimus, nos in eo habitare & ipsum in nobis, quod de spiritu suo dedit nobis. Per fidem igitur sumus in DEO, pariter & CHRISTO, quia mediante fide CHRISTUM induimus, & ope illius, duleissimo Salvatore nostro, ceu viti inserimur spirituali. Ex charitate vero cognoscimus, arctissimam DEUM inter & nos dari unionem, quia illa proximum est consequens unionis mysticæ.

§. 10. Licet ergo vi hujus conjunctionis, Supremum Numen sit in homines & creatura rationalis vicissim in Benignissimo Conditor, exinde tamen nondum sequitur, hominem esse modum, adfectionem & partem rerum moderatoris omnium, cum unio hæc non naturalis aut essentialis, sed singularissima potius & sit & adpellari mereatur.

S. D. G.

Hodiernus Academiae (a)
LAUSANNENSIS
 Status, qualis fuit A. clo lccc XX.

L'academie de Lausanne est com-
 posee de 7. Professeurs & des 2.
 premiers Pasteurs de la Ville.

Les Professeurs sont

I.

Mons. David CONSTANT Profess.
 en Theologie : né a Lausanne le
 15. Mars 1638. Fut reçu mini-
 stre du S. Evangile en 1660. &
 appellé peu de temps apres a l'
 Eglise de Coppet par Monf. LeComte de Dho-
 na

Uu 4

(a) Illustris hæc schola a. 1537. ab illustribus reipublicae
 Bernensis Proceribus constituta est. Abundavit ma-
 gnis semper Viris. Vixere enim in hoc loco Petrus
Vivetus, Theodorus *Beza*, qui heic Psalmos Davidi-
 cos numeris Gallicis adstrinxit. Fr. *Hottomannus*,
Coelius Secundus Curio. *Aemilius Portus* Cretensis,
Wilhelmus Bucanus, Gabriel de *Petra*, *Elias Merla-*
tus, alii, Ante aliquot annos non parum illi deces-
 sit ornamenti, quando celeberrimus Barbeyracus
 hanc Musarum sedem cum incluta Groningâ commu-
 taret. T. d. H.

na, qui en estoit alors Baron. En 1674. il fut appellé pour estre Principal de College de Lausanne.

En 1684. Il fut fait Professeur en Grec & en Morale

En 1702. Il fut fait Professeur en Theologie & Dieu luy fait la grace d'exercer encor cet employ sans incommodité, quoy qu'agé de 82. ans passés.

Ses Ouvrages Latins Imprimés sont,
Systhema Ethico Theologicum 25. disputationibus.

Lausannæ 1695. &c. in 16.

Dissertationes de uxore Lothi, Rubo Mosis & serpente æneo. 1693. 4. Lausannæ.

Transitus per mare rubrum in 4. Genevæ 1690.

Florus cum notis Philologicis & Historicis Genevæ 1684. in 12.

Cicero de officiis, senectute, amicitia, Paradoxa: somnium Scipionis cum notis, Genevæ 1688. in 12.

Erasmi Colloquia cum notis Geneve 1684. in 12.

Les Ouvrages François sont.

Traitté de la Providence Leyde 1679. in 12.

Abregé de Politique Cologne 1686. in 12.

Discours sur le voeu de Jephthé 1700. in 8.

-- -- sur le figuier maudit, 1700. in 8.

-- sur

-- -- -- sur S. Paul avorton 1700. in 8.
 -- -- -- sur les degrés de Gloire 1717. in 8.
 Sermons sur la folie de la predication, sur
 l'arc en Ciel, sur le regard salutaire, sur la vo-
 cation de Moyse.

Il a encor un *Traitté de Juramentis in S. Script.
 memoratis*; qui est pret a mettre sous la presse.

2. M. Albert ROY Professeur en Theo-
 logie, à present Recteur de l'academie: est
 agé de 57. ans. Apres avoir exercé le S.
 Ministère pendant 15. a 16. années dans les
 Eglises de Burtigny & de Coppet; a esté eta-
 bli Professeur en Hebreu & en Grec l'an 1700.
 & Professeur en Theologie au commence-
 ment. de 1702.

Il a fait imprimer 34. Dissertations Aca-
 demiques asses longues sous le tittre d' *Exer-
 citationes Theologicae*, & il a dessein de donner
 par ce moyen un systheme de Theologie in-
 structif & dechargé de plusieurs controver-
 ses asses inutiles & des questions vaines des
 Scholastiques, & en meme temps déxpliquer
 les matieres d'une maniere simple & claire
 de maintenir la verité Evangelique, en se pro-
 posant toujours d'aller a l'union & a la paix.

Il pense a donner dans la suite, si le Seigneur
 le permet, un *Traitté un peu etendu De Mi-
 nisterio Evangelico*.

3. M. Jean Pierre CLERC, Professeur en
 Eloquence est né a Yverdun le 6. Janvier
 1648. Il a exercé le ministere dans les val-

lées de Piemont & pendant 6. années dans l'Eglise de Berchier. Il fut appelé de la pour estre Principal du College & Professeur en Eloquence le 11. Aoust 1682.

Il a fait imprimer une petite Declinaison Latine pour l'usage du College & a diverses fois des vers Latins sur differents sujets.

4. M. Jean Pierre De CROUSA, Profess. en Philosophie Theoretique & en Mathematiques, agé d'environ 58. ans, a exercé le ministere dans l'Eglise de Lausanne 14. ou 15. ans & fut fait Professeur en Philosophie Theoretique au mois de Juin 1700. Environ 10. ans apres il commença ses leçons publiques de Mathematique.

Il a fait imprimer une Centaine de Dissertations Academiques pour estre le sujet des Disputes publiques & qui roulent sur diverses matieres de Philosophie. Il a donné en François les ouvrages suivantes, *systeme de Reflexions & ou Nouvel Essay de Logique* Amsterdam 1712. 8. Tom. 2. dont il doit paroître bientôt une nouvelle Edition, sous le titre de *Logique* en 4. Vol. de meme forme que les precedents.

Un Traitté sur la nature & les principes du Beau Amsterdam 1715. in 12.

Discours sur l'utilité des mathematiques & sur la methode de les etudier avec fruit, avec un Essay d'Arithmetique démontrée d'une maniere tres aisée a Amsterdam 1715. in 12.

Il a aussi examiné le *Discours d'un Anglois sur la*
la

la liberté de penser, & où sous ce specieux pre-
texte on travailloit a renverser la Religion,
le livre est imprimé Amst. 1718. 8.

Il a fait une satire de la vie humaine & a
taché de mettre devant les yeux des hom-
mes une partie de leur ridicule dans l'éduca-
tion de leurs enfans; dans un petit traité qui
a pour titre *nouvelles maximes pour l'Education
des Enfans.*

On fait l'accueil qu'on a fait a ce petit ouvra-
ge dans les Pays Étrangers: Il n'a pas esté
moins bien reçu dans celuy de l'auteur, si
l'on en excepte un tres petit nombre de gens,
qui ont cru y trouver matiere a faire eclatter
l'envie, qu'ils portoyent depuis long temps à
son auteur.

Il metra sous la presse cette année un
Traité sérieux de l'Education ou il entrera dans
de grands details, il sera environ de la gros-
seur de L'essay de Logique. Il preche de
temps en temps & il a entrepris d'establir de-
monstrativement dans divers sermons la veri-
té de la Religion Chrestienne & de la defendre
contre les objections. On en verra bientôt
paroître un petit Volume. On l'a prié de
donner sa Logique en Latin: Il en compo-
se une dans cette langue, mais ce sera plutot
une nouvelle composition qu'une Traduction:
elle pourra paroître l'année 1721.

Les livres cy dessus ont tous esté imprimés
a Amsterdam ches Honoré & l'Chatelain, &
La

La veuve Manet a imprimé une *Geometrie Elementaire*. Ou il s'est glissé quelques fautes, auxquelles on a supplée par un *Errata*. M. Franckius avoit fait là dessus quelques remarques, sur lesquelles L'auteur a donné ses *Eclaircissements* dans le meme *Journal*.

L'auteur donnera encor au Public divers *Traittés de Mathematique*: Il en a de commencés, il en a d'achevés & entre autres un *Commentaire sur l'analyse des infiniment petits* publiée par le *Marquis de L'Hopital*.

En general il se plaint de la *Methode des Mathematiciens* qui manquent de simplicité & sur tout de clarté: il voit avec regret le peu d'affection, que les Mathematiciens & les Physiciens ont les uns pour les autres, ce qui aneantit tout leur Zele pour ces sciences. Toujours aussi prêts de se critiquer & de se traverser qu'eloignés de conferer paisiblement, de se preter du secours & de se communiquer leurs vuës, qu'ils cachent comme des secrets d'Etat & font ordinairement acheter bien cher au Public, par la peine qu'il a d'entrer dans leur *Laconisme Enigmatique*. Il trouve que ces dispositions ne font pas seulement honte au *Christianisme* mais qu'elles deshonnorent la nature humaine.

5. M. George POLIER, Professeur en Hebreu & Catechese, est né à Lausanne le 19. Decembre 1675. id fut receu ministre le 23. Decembre 1700. & établi Professeur en Grec & en

& en Hebreu le 17. Mars 1702. en suite Professeur en Hebreu & Catechese en Septembre 1703. Il fut reçu membre de la société Etablie en Angleterres pour la propagation de la foy le 17. Janvier 1718. Il n'a rien fait imprimer.

6. Ms. Jean Pierre DAPPLES, Professeur en Grec & en morale, & membre de l'academie des Ricovrati de Padoue, est né le 18. Juillet 1656. Il fut reçu Docteur en Philosophie & en Medecine dans L'université de Padoue au mois d'Aoult de 1675. a 28. ans il fut fait Conseiller du Petit Conseil de la ville de Lausanne : & le 18. Septembre 1703. il a esté appelé a l'employ de Professeur en Grec & en morale Il ná composé, que des pieces fugitives dont quelques unes sont imprimeés dans les Journaux & dans le Traité de Ms. Peyer de Ruminantibus animalibus.

7. Ms. Charles Guillaume Louys de BOCHAT, Professeur en Droit en & Histoire agé ron 25. ans, a esté élu Professeur a la place del' illustre Ms. Barbeyrac presentement Professeur a Groningue au mois de Juin 1718. Il a fait imprimer , sa Harangue Inaugurale dans laquelle il prouve quil y a une Loy Naturelle. Le souverain luy a accordé 3. ans pour voyager.

Les deux Pasteurs de la ville membres de l'academie sont Ms. Gabriel BERGIER, agé d'en-

d'environ 62. ans , cy devant Professeur en
Hebreu & en Catechese il a ete receu second
Pasteur de l'Eglise de Lausanne le 9. Juin
1700. & est a present Premier Pasteur &
Doyen de la V. Classe de Lausanne & Vevay.
Il n'a rien fait imprimer, mais il a diverses
Traittés de Theologie prêts a estre mis sous la
Presse.

8. M^r. de SAUSSURE agé d'environ 40.
ans il a cy devant exercé son ministere dans
les Eglises de Berne & de Lausanne, & a esté
receu second Pasteur de cellecy au mois de
Decembre 1713. Il n'a rien fait imprimer.
*Tout ce que dessus est tiré des memoires que chaque
membre de Lacademie a donné touchant ce
qui le concernoit.*

V.

JOHANNES DURAEI,

ad Iohannem BERGIUM

EPISTOLA (a)

nondum Edicta

Gratiam & Pacem,

*Reverende admodum, Doctissimeque
Vir & in Christo Frater Colende.*

Agnosco Candorem Tuum in Epistola, quam 17. Octobris ad me Berlino scripsisti, & in ea praestitum mihi officium agnosco: gratias igitur ago R. D. T. quod liberè mecum agere volueris, & de toto negotio quid vel sen-

(a) Lectu hanc dignissimam judicamus, quod multa nos commemorabilia, quae cum personam ipsius Duraei, tum motus illos, quibus tum temporis & regimen & ecclesia Anglorum conquassata fuere, concernunt, doceat. Debemus eam humanitati pl. R. Viri, Sachsi, qui Altenoviae in Comitatu Marcano gregem Dominicum fideliter pascit. Bergius ille, ad quem haec litterae missae sunt, Vir rerum Theologicarum peritia, concordiae studio, & in rebus agendis dexteritate insignis, Theologus primum Francofurtanus ad Oderam &, deinde Regiomonti & Berolini factorum in Aula Brandenburgica Minister, frater fuit Con-

sentias vel speres mentem tuam aperire non
 sis gravatus. Ita decet Fratres, ita decet
 ejusdem corporis mystici membra inter se
 versari, præsertim in opere, quod in facie
 Jesu Christi peragendum est: Nec mihi,
 prout res jam comparatæ sunt, utilius quic-
 quam accidere potuit, quam ut impedimen-
 ta, quæ huic Instituto objiciuntur & remo-
 ram tractationi asferre queant, detegantur;
 Ut si fieri possit, saltem apud ingenuos & cor-
 dados legitima via, id est, clara veritatis ma-
 nifestatione è medio tollantur. Nolim enim
 putes, me putare omnibus satisfieri posse:
 scio esse aliquos, quibus non satisfacias etiam-
 si satisfeceris; nec unquam persuadebis ut ad
 hæc sive apud se, sive nobiscum Consilia fo-
 vanda animum adjiciant; etiamsi non istas
 solum, sed omnes alias dubitandi causas evi-
 dentissime removeris. Sunt qui lucem eo
 magis fugiunt & in tenebras sese abdunt &
 eo fortius oculos claudunt, quo splendido-
 res veritatis radii sese iis offerunt. Et quam-
 vis cum talibus nihil expetam mihi esse nego-
 tii: Si tamen in tales incidere contingat; oc-
 cursum illorum non soleo refugere: nam
 qui

radi Bergil, Theologi nostratis pariter eximii, & tri-
 ennio post hanc epistolam scriptam 5. Kal. Jan. a.
 1659. desit vivere. Vide de illo Henn. *Wittenii*
diarium biograph. Becmanni notitiam Universit.
 Francofurt. p. 133. Erdm. *Uhsenii* biogr. doct. eccles.
 sæc. XVI. & XVII. p. 500. sqq. T. d. H.

qui obstinatis frustra impenditur conatus, frustra tamen a nobis non suscipitur, nam exstabit in testimonium adversus illos, & quando aliis, qui malitia aut præjudiciis minus sunt occupati, patet sine fructu suo non carebit tempore præstituto. Etenim veritas filia temporis est, ea crescit & paulatim sese exerit occulto velut arbor ævo, donec robur & maturitatem acquirat, quæ nullis postea tempestatibus concuti queat; semina ergo veritatis non segniter spiritui committenda sunt: Quoniam metemus ex iis suo tempore, inquit Apostolus; (ad Gal. 6, 8. 9.) si non frangamur animo, metemus (inquam) vitæ & ædificationis, quem nobis & aliis quærimus, ex spiritu fructum. Hac ergo spe nunc ansam, quam mihi dedisti, captabo & quæ ad objectas difficultates removendas respondenda ex vero videbuntur, gravissimo Tuo judicio submittam.

Observasti, Celeberrime Vir, duum generum obstacula, quæ partim ex Angliæ nostræ partim ex Germaniæ vestræ præsentis statu emergunt; quæque spem felicitis exitus in hoc conatu præcidere videntur. In Anglia mutatus Reipublicæ & Ecclesiæ status occurrit, in quo Rex capite mulctatus, Episcopi ab Ecclesiæ Gubernaculis remoti, Sectarum & fanaticorum quorundam profana Licentia horrorem & protestantibus & Pontificis incussit usque adeò, ut nulla ad pacis tractanda

Class. IV, Fasc. IV, Xx con.

consilia minus idonei esse videantur, quam Angli; hinc de mea sollicitudine hoc tempore colligis, sperandum non esse eundem, quem antea mihi spondere poteram successum; quoniam scilicet non laudato ab omnibus transfugio, Regias deserui partes, & ad alias me aggregavi, quibus cum Lutherani Principes nullum sibi volent esse commercium propter præjudicia de Regicidio & sectarum Licentia.

Hæc, Rev. Vir, præjudicia, antequam ex Anglia discederem, non ignoravi plerorumq; Exterorum animis obversari adversus institutum meum; sed tamen ab eo prosequendo nec debui nec potui ideo revocari: sciebam enim hæc objectiones scrupulum moturas nemini cordato diutius, quam audierit illa, quæ respondenda veniunt & quæ refelli à nemine possunt.

Igitur de transfugio mihi ipsi objecto agam primo loco & affirmo mihi à partibus Regiis ad aliam factionem ex rei veritate transfugium objici non posse: ajo enim me semper extra partes ex professo fuisse; & cum utraque parte in iis, quæ ad pacem faciebant & Licita erant, amicitiam coluisse; Idque fronte aperta & sine involucris. Iisdem ergo Principiis & fundamentis nititur hodie, quibus quondam suffulta fuit, mea sollicitatio; nam sive rem spectes sive agendi modum, nihil in me mutatum videbis; in omnibus nostris turbis idem semper fui, qui
jam

jam sum ; Circa me omnia sursum versum
 iverunt, ego immobilis constiti, Regem &
 Episcopos in Anglia quondam spectavi, tan-
 quam Ecclesiae in civili statu praepositos &
 primae Tabulae Legis Divinae custodes : hos,
 qui Reipublicae jam praesunt, illorum loco
 constitutos video ; Authoritatem ipsam, non
 homines utrobique specto ; Igitur officium
 subditi, quod Authoritati publicae debeba-
 tur, illis praestiti, his itidem praesto & quod
 illi suo loco Ecclesiae debebant, ab illis petii,
 ab his itidem peto, nec quo jure, quave in-
 juria locum suum occupaverint illi aut oc-
 cupent hi, mihi decidendum arrogavi nec ar-
 rogo ; quo animo illi erga Dei gloriam &
 Evangelii propagationem affecti fuerint, ob-
 servavi & quid fecerint vidi : quo itidem
 animo hi sint erga haec vocationis suae munia
 observo & quid faciant video. Extra par-
 tes ergo fui & adhuc sum. Hinc factum
 quod neutrius partis Consiliis adhibitus inti-
 mioribus, quando mea proposui utrisque
 Irenica, vidi me utriusque partis Coriphæis
 plerumque suspectum fuisse, & utrinque saepe
 graviter vapulare ; & adhuc jam alibi vapulo &
 vapulabo usque donec veritati sua lux consti-
 terit remotis nebulis. Scoti initio me Can-
 tuariensis (Laudi scil.) illius ultimi Archi-
 Episcopi Clientem, hic autem Cantuariensis,
 me Puritanicæ (sic vocabatur) factionis Emis-
 sarium ad se tentandum & explorandum su-

spicabantur. Interea ego erga utrosque unus
 idemque in mea sollicitatione idem propone-
 bam ; In conversatione eodem modo, nimi-
 rum sine præjudicio & offendiculo me gere-
 bam : Evangelica consilia purè & per se tra-
 ctabam ; nec politicis partium studiis illa
 permisceri & subordinari permittebam & in
 subsequens Reipublicæ mutationibus ad
 hanc usque diem eundem Canonem sequutus
 sum : Omnibus sc. sine respectu personarum
 placere studui in bonum ad omnium ædifica-
 tionem secundum Apostoli præceptum ad
 Rom. 15, 2. In hisce igitur hæcenus nullum
 fuit transfugium. Sed si per transfugium in-
 telligatur forte meus ab Aula Principis Au-
 riaci (ad quam Rex me miserat, ut essem fi-
 liæ suæ à concionibus) discessus ; nec illum
 discessum mihi ullo jure quisquam objecerit
 tanquam transfugium : Discessi enim ab Au-
 la illa, cui amplius utilis esse non poteram :
 Cujus constitutio, mores, vitæque ratio illis
 temporibus tam studiis quam sanitati meæ
 penitus adversabantur : Discessi ab Aula, in
 qua extra partes in pacè vivere non pote-
 ram ; nempe alteram partem ex alterius ar-
 bitrio factiose condemnare non volebam ; di-
 scessi ab Aula vocatus ad ministerialem alibi
 functionem obeundam, ubi mei juris esse
 & in pace vivere poteram. Discessi ab illa
 Aula, Rege, qui me eo miserat, conscio, &
 abitum permittente. Discessi ab illa aula ho-
 nori-

norifice à Principe Auriaco dimissus; denique discessi ab aula illa, quam integro anno post discessum, quoties Hagam ivi, familiariter per intervalla frequentavi: An hoc transfugium vocari debeat Tuum erit judicare: nec ego ullos unquam idoneos ad consilia deserui: sed illos vel statio sua deseruit, vel illi stationem suam deseruerunt; Nec Tu, Rever. Vir solus aut Primus es, qui talia objicis, nec obscurum mihi est, unde ad te hic scrupulus manaverit: Si videre cupis quid Principi cuidam & Theologo ejus Primario responderim ad graviolem magisque directam objectionem, inspice hasce appositas chartas, notatas, ex quibus sensum meum de Regis Morte, perspicies & quomodo circa illam me gesserim, & hæc quidem hæctenus de me ipso, nunc quid de Anglia dicatur, attendamus.

Anglia (inquis) Regem, Episcopos & Nobiles Regi fidos sustulit; hos obtentu Religionis sustulit. Anglia omnibus sectis & fanaticis profanam Licentiam & furores suos permittit; inde omnibus redditur exosa, unde colligis Anglos ad pacis hæc Consilia agitando non esse idoneos. Memini hoc telum ante annum circiter ex alia depromptum pharetra ad sufflaminandam quorundam promptitudinem sinceram (sed frustra) contortum fuisse, quod ergo tum respondi quibusdam oretenus, id jam reponam. Nimirum me in Anglia civem esse, me turbis mediis inter-

fuisse, me nec incuriosum in rebus observandis ibi vixisse, nec aditu ad res scrutandas præclusum fuisse; attamen me unquam existimasse vel ad me vel ad alium quenquam privatum hominem licet in ipsa Anglia natum pertinere, ut de controversia quæ inter Regem & Parlamentum agitata fuit, judicium ferret; quo scilicet jure inter sese armis disceptarint suas prætensiones hinc privilegiorum, inde prærogativarum: Rege autem exarmato, postquam Senatores Parlamentarii inter sese in Comitibus luctari cœperunt, quo jure potuerit, quæve necessitate adaucta fuerit altera illorum pars, ut alteram à Publicis Consiliis removeret & cum Rege summo jure ageret, id est, capitis crimen illi coram summo tribunali intentaret? de hisce inquam, judicium ferre, dico me nunquam existimavisse, illud vel ad me, ad ullum privati Subselli hominem, nequidem apud nos ipsos ortum & viventem multo minus apud externos natum & alibi degentem pertinuisse: nimirum ut definiret, quo jure quæve injuria, vel qua necessitatis lege (quæ alias omnes hominum leges antiquare solet) ista facta sint, vel pro salute publica fieri debuerint, de iis ergo judicium ego ferre non audeo, an Tu illud, Vir Celeberrime, tibi arrogare velis, non scio: Certe fori nostri non esse puto, & si forsan esse posset, judicium tamen ferre non possemus propter occultas rerum circumstantias, quas

quas omnes nemo mortalium unus scire potest: Jam vero quis bona conscientia Judex ausit de re controversa in alterutram partem pronunciare; in qua fieri nullo modo potest, ut vel omnes facti circumstantias certo teneat; vel omnia præensionum juris utriusque fundamenta liquido intelligat; Itaque coram, si tibi adesset & si expediret de istis differere; id quod mihi maxime probabile videtur referre possem; sed scripto de rebus istis iudicium ferre, esset & temerarium & limites meæ vocationis transgredi: Nihil enim in Evangelico Ministerio, ad quod vocatus sum, mihi quoad ista & similia commissum est à Domino; Nam si Christus ipse uti nosti noluit iudicem se aut arbitrum præstare ad eriscundam inter duos fratres familiam; Certe meum non erit summarum in mundo potestatum jura aut jurium præensiones armis disceptatas, interposito meo iudicio dividere aut definire: nec puto quemquam, qui ad animum revocat, se ex Domini sui mandato res spirituales in simplicitate tractare, se illas ad Ecclesiæ ædificationem dispensare & Christianorum omnium conscientis ad salutem animæ applicare debere, ad mixturam hæc politica hujus Mundi controversias suis de Verbo Dei meditationibus, aliter quam ut Regni Dei statum, qui justitiam, pacem & gaudium in Spiritu S. complectitur (ad Rom. 14, 17.) à mundanorum Regnorum status ra-

tionibus separet. Atque ideo nullum in Ecclesiis
aut Rebus pl. pium sive Theol. sive Magistratum
evangelicum fore spero, qui officium, quod
communi fidelium commodo debetur, detre-
stabit publice præstare; ideo quod in civili
statu res humanas & propter civilem statum
res Ecclesiæ in aliena Republica sursum ver-
sum agitari & omnia perturbari animadver-
tat: Imo si Domino fidelis erit quo majores
in mundo turbas videbit; eo magis pacatum
reddere studebit Ecclesiæ, id est, Domus Dei,
statum; ut piæ & simplices animæ in rerum
externarum motibus & mundi ruinis, ibi pa-
cis asylum & perfugium, quo se recipiant,
invenire queant, ut cum Propheta Regio ex-
ultanter dicant. Ps. 46. *Nullam expavemus
vim, quatiat licet orbem tumultus, terraque sedibus
convulsa, montium ruinis ardet aquas pelagi fre-
mentis: Insana quamvis æquora sevant & vor-
tioso gurgite torqueant spumentque Limumque &
procellis terificis scopulos flagellent: Nam civitatem,
cui Deus unice indulget, aris & propriam suis dicavit
argenti pererrans Lympha fugax hilarat liquore:
Occulta ne vis aut timor hosticus, nobis quietem so-
licitet, Deus gentis suæ intentus solati præveniet
auxiliis pericla.* Dabis ergo veniam mihi Rev.
Vir, si ego illa, quæ in hoc negotio juris
sunt, non attingam, nec ægre feras rogo, si
præterea putem propter rationes, quas ad-
duxi, neque ad Ecclesias nostras, neque ad
ullas alias sive Evangelicas sive pontificias per-

pertinere, ut publico aliquo scripto suum
hac de re iudicium interponant. Si Domi-
nus non voluit discipulo suo, quem ad Evan-
gelium prædicandum vocaverat, permittere
mortui Patris sui sepeliendi officium, sed
mortuis suorum mortuorum curam deman-
davit: multo minus volet Ecclesiam, id
est, sponsam suam defunctorum mundi Re-
ctorum jura, funera, aut mortes accu-
rare.

Veruntamen si de iis, quæ facti sunt at-
que ita manifesta ut negari non possint de-
bito modo & fine legitimo inquiratur, ut
quid veri rumoribus passim sparsis subsit; intelli-
gatur, ad acta publica, quæ partim latina partim
anglica Lingua extant, recurrendum erit: ex iis
verarum in statu civili actarum series patefa-
ciet, quibus gradibus ad tantam mutatio-
nem deventum sit. Sed si de perturbato Ec-
clesiæ statu quærat unde ille extiterit, id in-
telligi non poterit, nisi perturbati status civi-
lis causas ad minimum generales respicias.
Revoca igitur ad animum hæc pauca.

(1.) Leges in pace factas inter arma silere. (2)
Bella intestina inter fratres esse acerrima. (3.)
Regem jam devictum & custodiæ traditum
majores utrique genti attulisse molestias quam
in acie stantem: nam dum in pugna stabant,
unitis animis commune periculum propul-
sabant: Sed capto Rege & sublato potentiæ
metu, ubi ad deliberationem de illo custodi-

endo ventum est, omnes utriusque gentis status & consiliorum rationes subito mutatae sunt; nec una solum ab altera propter ipsum dissidere incepit, sed utraq; intra seipsam progressu temporis in varias factiones scissa fuit, quas homines utriusque partis Hispani, Galli, & pontificiorum atque Jesuitarum Emissarii in omnibus tribus Regnis, miris & nefandis artibus & incredibili sedulitate auxerunt. Cogita igitur jam quid in statu publico oriri possit, in quo omnes omnium ordinum Societates inter sese dissident, omnia vi agunt; in quo authoritatis omnis & officiorum publicorum respectus concidit; in quo populus Libertatis avidus & armorum licentiae assuetus, subdolis artibus incitatur in contraria studia, in tumultus & furores: idque à plebisque suis ductoribus tam politicis quam Ecclesiasticis & ab exteris omnibus: In quo denique gentes duae vel tres, legibus, moribus & studiis differentes, vel de imperio vel de vita certant: Respice jam & perpende, an in tali hominum societate civili Ecclesiae suae constare possit pax atque incolumitas? sed tamen nec in medijs turbis Ecclesiae defuit Parliamentum, nec Religioni conservandae Synodus Nationalis, donec omnia, quae suarum erant partium perfecit. Si tamen contemplari vis & rerum à Synodo definiendarum gravitatem & à Parlamento in tali statu executioni mandandarum difficultatem, facile

mira-

miraberis tantum fieri potuisse tum, quantum factum fuit, ad Ecclesiæ non modo conservationem sed reformationem, nam de justa Conscientiarum libertate definienda, de recto incultu ordine & decoro observando, de disciplina Ecclesiasticæ moderata auctoritate sancienda; ita ut nec dominium seculare & legum civilium jurisdictionem usurpet, nec tamen scandalis erumpentibus licentiam permittat & frænum laxet, statueret, non fuit res levis momenti & perfunctoriæ deliberationis, uti optimè nosti, & in statu civili, ubi propter accusationem de usurpata in conscientias spirituali Tyrannide, deque in affectato in libera gente absoluto Dominio, omnia erant bello turbata & factionibus implicata, velle omnia subito ad exactam normam reducere & ad amissim exigere, quam hoc factu fuisset impossibile humano ingenio & viribus, tuam prudentiam latere non potest: Quicquid tamen fieri potuit per temporum injuriam, sedulo summoque studio tentatum & factum fuisse à Parlamento, etiam suis factionibus laborante, observari ab omnibus poterat: Nam senatores Parlamentarios etiam homines fuisse fatendum est, & inter tot capita, quorum æqualis erat potestas & liberum suffragii jus, in rebus ad Christi Regnum pertinentibus varios fuisse piorum hominum sensus, & longas lentasque & scrupulosas circumspectasque deliberationes, ne-

mi-

mini mirum videbitur, qui Dominatum à
 quibusdam in Ecclesiam usurpatum & in cul-
 tu mutationes, ante Scotorum motus sensim
 in pejus introductas observaverit: Unde fa-
 ctum quòd, dum de minutiis omnibus exqui-
 sita scrupulositate (ut tenerioribus conscien-
 tiis satisfaceret) disceptabatur, ne jugum iis
 imponi videretur: Omniaque in collapsa
 authoritate & turbato Regimine suspensa hæ-
 rebant; fenestra hominibus quibusdam ver-
 tiginè spirituali abreptis aperta fuerit, per
 quam Satanas, qui se in Angelum lucis trans-
 formare solet, introduxit non paucas Secta-
 rum & Cætuum diversitates & cum iis scan-
 dala permulta, quæ ipsi hostes Evangelii (scil:
 Pontificiorum Emissarii) miro astu aliquan-
 do apud plebem ignotam ipsi excitant: ali-
 quando auxerunt ab aliis excitata; Semper
 autem & ubique propagarunt & apud exte-
 ras gentes traduxerunt odiosissimè, ut parla-
 mento invidiam crearent, eodem planè mo-
 do, quo Diabolus solet primo ad peccandum
 DEI filios tentare, & tum in peccatum pro-
 lapsos infamare & accusare ac mendaciis cul-
 pam aggravare; nam incredibile dictu est,
 quam absurda figmenta fuerint imposita &
 permista rebus pro temporum ratione to-
 lerabilibus, vel etiam licitis piorum homi-
 num actionibus: tam monstrosæ calumniæ
 de Exercitu, de Cromwello, de ejus Uxo-
 re de Ministerio &c: fuerunt per Helveti-
 am

am & alibi sparsæ ab hominibus haud dubie propter scelera ex Anglia profugis & stipem aut viaticum petentibus, ut cum stupore miratus sim ullos potuisse existere homines, aut tam impudentes, qui talia vellent fingere, aut tam imprudentes, ut putarent se in iis apud Viros intelligentes fidem impetrare posse: sed ita omnes per naturam facti sumus, ut citius malè quam benè de ignotis suspicemur & facilius inter notos vitia quam virtutes observemus, resque miras non illibenter audiamus: etiamsi incredibiles alioqui videantur. Sed si ex me quoque non illibenter intelligere velis meas de statu Ecclesiæ nostræ observationes, ut scias, quousque in mediis turbis sub parlamenti auspiciis tentata secundum foederis tenorem Reformatio suos habuit progressus; dicam quam vera & indubitata esse scio ex actis publicis, quæque omnes sciunt, qui de rebus nostris aliquid scire accurate voverunt.

Nimirum post initium Nationale foedus in synodo (quæ tamen ante sancitum foedus convocata fuerat) confessione fidei (quæ jam apud Helveticos ex Gallico idiomate in Germanicum translata est) fuisse conscriptam: Item cultus publici Directorium, Catechesin majorem atq; minorem, Disciplinæ & Ecclesiasticæ & ordinandorum Ministrorum Dogmata atq; Consilia à Synodo Parlamento fuisse oblata, ut ejus auctoritate suis Ecclesiis proponerentur: quod quidem

dem eo usque factum ut Regiminis Ecclesiarum forma, quæ vocatur presbyterialis, parlamentari Decreto sanciretur, in quo Ministris & Senioribus permittitur, ut suos Claficales & Synodales habeant conventus, hæc tamen lege, ne ullus cui persuasum adhuc non erat, Illam Ecclesiastici Regiminis formam DEI verbo convenire, ei sese submittere cogeretur. Volebant enim parlamentarii Senatores, qui se Libertatis Angliæ custodes vocabant, etiam Libertatis Christianæ, quæ cæcam obedientiam conscientis non injungit, rationem habere, ne quod in Episcopis condemnatum fuerat, postliminio ipsi viderentur introducere, ut scilicet propter minutiones in Doctrinâ opinionum, in disciplina constitutionum & in cultu rituum differentias Fratres cætera orthodoxos, pios & pacificos omni jure & Privilegio cætus in publico Religiosos habendi excluderent: atque ita sublato coactionis jugo aliquam multi quidem fuerunt & adhuc sunt, qui cætus suos ad illam Regiminis formam non reduxerunt: verum si illorum numerus cum aliis, qui illam receperunt formam vel in totum vel ex parte conferatur, paucissimi inveniuntur. Affirmo igitur presbyteriales & synodales conventus in mediis motibus semper celebratos fuisse ab iis, qui vellent illos observare & manifestissimum est Ecclesiæ Anglicanæ corpus ex talibus cætibus constitui non minus quam

quam Gallicæ atque Belgicæ corpus ex simili-
 bus constituitur. Pontificiis autem atque Hierar-
 chicis cœtibus, a quibus originem turbæ ma-
 gna ex parte traxerant, interdicta fuit omnis
 Liturgici atque Papistici cultus exercendi pu-
 blica Libertas : Reliquis denique qui con-
 gregationales vocari amant (quod Regiminis
 Ecclesiastici jura extra unius congregationis
 suæ pœmaria non extendant) inter quos &
 rebaptizati cœtus censerì volunt (quorum
 confessio extat planè orthodoxa excepto ca-
 pite de pædobaptismo) concessa fuit non mi-
 nus quam presbyterialibus plena cultus sui
 in publico exercendi libertas, nec in ullo
 congregationales Orthodoxi cœtus à presby-
 terialibus quoad jus habendi publicum Religi-
 onis Exercitium, differre videntur, nisi in eo,
 quod hi expresso Decreto parlamentari Regi-
 minis sui formam sancitam habuerunt, illi ta-
 cita tantum permissione, quatenus cavetur
 ne juribus presbyteriorum concludantur,
 exercitium suum obtinuerunt. Sed quando
 promiscui & inordinati quidam cœtus sub
 nomine congregationalium libertate commu-
 ni abutebantur ad licentiam profanas & se-
 ditiosas conciones habendi, aut Blasphemias
 propagandi, aliaque patrandi maleficia, quæ
 piis meritò scandalum præbebant, quoties ad
 parlamentum querelæ de talibus cœtibus fu-
 erunt delatæ, semper in eos animadversum
 fuisse observavi, ita ut dissiparentur & ali-
 qua-

quando talium dissolutorum coetuum principes & coriphæi in carcerem fuerunt coniecti, donec culpam agnoscerent, Londini plerumque major fuit horum hominum, quam alibi confluxus: sed siquid æstimare possim, dicere ausim centesimum millesimum hominem ex illo numero non fuisse; maximus tamen de paucis illis clamor & domi excitatus & apud exteros auditus fuit: partim quod proborum animi detestandis furoribus perculsi maximas de iis querelas instituerint, partim quod Reipublicæ hostes in infinitum istas querelas auxerint & odio Rectorum ipsi Regimini, totique genti paucorum intemperiem imputarint; possum autem ego de hisce magis comperta, quàm plerique alii referre, quoniam per biennium integrum & ultra, quando vacuum mihi tempus erat ab aliis officiis, solitus fui omnes certo ordine coetus heterodoxorum & inordinatorum hominum frequentare, ut spiritus omnium probarem, ut numerum illorum scirem, ut coetus cujusque membra, mores atque consuetudines observarem; ne ex aliorum relatione & de rebus mihi non compertis temerè judicarem. Hic ergo fuit in maximis Reipubl. nostræ perturbationibus Ecclesiæ status: qualis jam sit ex modesta meorum parastatarum declaratione, quam vidisti in fasciculo Serenissimo Electori inscripto, conjecturam facere potes. Antequam ex Angliâ ultimo discessi, constitutus fuit à Domino Protectore

Sena-

Senatus Ecclesiasticus, cui Ecclesiæ reformandæ cura fuit commissa : & intelligo partim ab Amicis, partim ex publicis quibusdam documentis ab eo tempore scandala reprimi, orthodoxiam foveri, pios paulatim inter sese coalescere & heterodoxos præsertim in gravioribus fidei articulis aberrantes, aut vitæ dissolutæ reos ab officiis non solum Ecclesiasticis, sed etiam politicis removeri. Hæc habui ad ea, quæ de Ecclesia nostra objecisti dicenda, ut scrupulis, quos ex aliorum sensu te protulisse arbitror, aliqua ex parte fieret satis, saltem apud æquos & ingenuos rerum humanarum æstimatores. Sed etiam si hæc dici non possent ad odiosas illas criminationes diluendas, quas allegasti, tamen non video, qua ratione ulli, quibus hominis Christiani officium cordi est, possint bonâ conscientiâ studium quærendæ pacis Evangelicæ nobiscum tractandum idèò declinare, quia Respub. nostra talibus incommodis fuit antehac obnoxia. Esto enim largiamur id, quod objicitur : Regicidium scil. non per tumultum sed per judicium formam à præpotente in populo factione, factum esse abhinc sexennio. Esto etiam quod sectarum eruptioni & multorum furoribus repagulum objici non potuerit ab iis, qui rebus præfuerunt : Supponamus, inquam, hæc ita sese habere quoad Anglos, quærendû jam erit, an idèò reliquæ per Europâ Ecclesiæ Evangelicæ de Consiliis mutuæ

Cass. IV. Fasc. IV. Y y con-

concordiæ & ædificationis inter sese fovendis cogitare non debebunt? an ideò illi, qui in Anglia adhuc orthodoxi sunt Theologi, nullum jus habebunt de communi Evangelicorum causa promovenda cum exteris consilia communicandi? aut alios suo periculo monendi ut à causis & fomentis talium, quæ senserunt, incommodorum sibi caveant? An ideò quia in statu turbato omnia sursum versum apud ipsos jactata fuerunt & inusitata quædam atque omnibus propemodum improvise evenerunt, audiendi non sunt, quando in tranquilliori statu suam publico operam pro Ecclesiæ salute offerunt? hostes Ecclesiarum hoc unicè semper antehac egerunt, ut Anglorum consilia distraherent & à curis communibus separarent; Amici omnes quondam graviter ea de re conquesti sunt & eo nomine vehementer indoluerunt: ast jam si præter omnium expectationem, DEUS hostium conatus hac in parte reddidit irritos & quòd ipsis maxime semper formidandum, amicis autem causæ Evangelicæ maximè exoptandum fuit, effectum dedit, ut Anglia velle incipiat sua reliquis pro causa communi conjungere studia, an ideò hæc voluntatis propensio in iis fovenda non est? quia dum ab hostibus perturbabantur extrema quædam inter eos præter morem acta fuerunt? Certe hoc Ithacus & velit & magno mercentur Atridæ. Sed supponamus aliud, nimirum paucos tantum esse

Or.

Orthodoxos respectu aliorum; hos tamen cum fratribus suis in exteris locis communionem Sanctorum ad communem ædificationem & veritatis cœlestis sive inter sese conservationem, sive apud alios propagationem & defensionem excolere velle? an quia tales obsidentur à multis doctrinæ Orthodoxæ hostibus & puri cultus, publicæque pacis turbatoribus, ideò nullum commercium cum iis habendum? putarem ego (si Christianos nos præstemus) eo ipso majorem talium fratrum curam esse habendam.

Si Amicum haberes periculoso obnoxium morbo, cujus paroxysmus gravior vires omnes ejus attrivit; an ideo nolles de remedio illi procurando cogitare? Et si ipse de sua conservatione sollicitus consilium expeteret à te, an nolles illud ei, si quod novisses, communicare? finge ergo gentem reverentem esse, qualem Angliæ hostes illam esse traduxerunt; finge tumultus non esse sedatos, sed inferiora omnia summis adhuc paria fieri, ab hominibus cæstro percitis zeli vertiginosi: mihi tamen permittetur spero, hoc quod verum est profiteri; me à quibusdam sanæ mentis hominibus venisse in hæc partes, ut Evangelicorum Epidemicis quibusdam morbis (nihil enim refert jam sive apud nos sive apud alios grassentur) remedia quædam exquirerem apud peritos animarum medicos. Si tum illi quos hac de re convenire volo, me-

dici loco remedii, aut consilii, quod exquirero, me probris atque scommatibus excipiant, mihi que objiciant furores & intemperiam illorum qui apud nos ægrotant, aut ægrotarunt, nec aliud quicquam in medium afferre velint: an putabo illos vel humanitatis vel Christianæ charitatis ullum intelligere officium? vel de conscientia sua coram Deo liberanda pro Christi Ecclesia unquam serio cogitare? Sed si hoc casu omisso, ego revera profitear & meo & parastatarum meorum nomine, nos animo benevolo & sincero erga omnes Ecclesias excitatos esse & testandæ gratitudinis nostræ (pro salute ab hostibus parta) erga Deum causa, nos velle fratribus nostris operas & consilia nostra conjungere ad communia pericula propulsanda, ad talia, quæ nobis evenerunt, mala in posterum præveniendâ; ad scandala dissensionum (morbos nempe Evangelicorum Epidemicos) remediis idoneis curanda & ad omnia alia Christianæ communionis officia offerenda aliis & præstanda: si (inquam) hæc ego profitear & debito modo institutum hoc nostrum apud eos insinuo, qui commune periculum ignorare non possunt & qui officii ratione de morbis Epidemicis curandis mecum cogitationes suscipere tenentur, si tum illi, quos ita compello, me sannis, probris & calumniis excipere velint, meque audiendum non esse clament quoniam scilicet re-

la.

latum fuit ipsis, morbi Epidemici vim in Anglia nuper vehementius quam alibi exeruisse. Annon ego jure optimo existimare debeo; hosce jam multo magis, quam nostros quondam insanire? finge ergo casum ex hisce quemcunque voles; nunquam efficies, ut appareat, ullum illibata conscientia Christianum posse studium quærendæ pacis Evangelicæ nobiscum tractandum declinare.

Summa ex hisce omnibus liquet, vel rem non ita sese habere uti objicitur, vel etiam si ita sese haberet, non tamen illam debere obicem ponere meæ negotiationi: nam si sannis & contumeliis me excepturi sunt Lutherani, nec voluerint ad animum revocare hæc indubitata veritatis testimonia non tamen turbabor, nec ab instituto ingenuis (si qui inter illos inveniantur) proponendo dimovebor. Et hoc facturus sum, si Deus permiserit, id est, si vitam & vires & commodum apud illos aditum largiatur: Etenim inter illos quoque experiendum erit, an aliqui sint Ecclesiæ Ministri, qui Causam Evangelicam per se spectatam & à politicis partium studiis separatam spectare, & amplecti velint propter obedientiam Deo præcipienti debitam; quisquis hoc animo hæc consilia non tractabit ex Dei verbo, nec in iis Dei mentem percipiet, nec severum Evangelii Ministrum hac in parte probabit. Videtur itaque Deus permittere hæc in opere difficultates ad probandos fi-

deles causæ fervos, ut ab aliis dignoscantur, ii, qui homines magis quam Deum in officio suo præstando spectant & certe quicumque in motibus & commutationibus rerum Magnæ Britanniae Dei manum cuncta dirigentem intueri poterit, is admirabilem consilii divini tam in misericordia quàm justitia administranda perspiciet profunditatem: pauca quaedam, quæ mihi notatu non indigna videntur paucis indigitabo. Primo licet observare admirandam maximorum Mundi statuum infirmitatem omniumque rerum humanarum incertitudinem & consiliorum inconstantiam: nam sub initium turbarum per Germaniæ statum, quando Ecclesiæ Evangelicæ patroni & protectores socia arma & consilia conjunxerant ad causæ communis defensionem omnes in regem Magnæ Britanniae Jacobum oculos converterunt tanquam in summum Causæ Vindicem, omnes illum sollicitarunt, & invitarunt, ut Defensoris fidei Titulo dignum aliquid præstaret; ut haut propter causam Genero suo filiaque & nepotibus, aut propter hos causæ non deesset: quod ipsum postea apud successorem Ejus Carolum varie à variis tentatum fuit, sed quo animo uterque erga Causam fuerit & quomodo omnium spes frustraverint, notius est quam ut explicari debeat. Jam vero cum conclamatum esset & à nemine aut expectabatur aut fere expectebatur communi causæ aliquod præsidium: Ecce præter omnium hominum spem emergit

git aliquid quasi ex pulvere, atque ex improvise, qui potentissimos Evangelii hostes affari audeat & in ordinem redigere incipiat: Unde manifestissime colligitur non solum quam in rebus humanis fluxa & caduca sint omnia, quæ videntur & firmissima; sed circa res divinas spes & metus mortalium juxta esse inanes, cum quæ nobis eligimus præsidia, plerunque à Deo rejiciantur; quæ odio & contemptui habemus, ab ipso eligantur & in causæ suæ patrociniū adhibeantur. hinc patet soli Deo tribuendam motuum nostrorum catastrophem, nec humanis consiliis, nec viribus Ecclesiam Dei protegi nec tamen præsidio inter homines necessario penitus destitutam relinqui.

Secundo si contemplemur sine præjudicio, non res tantum Britannicas, sed reliquas per Europam statuum mutationes; Nihil magis obvium erit observatu, quam Desertores causæ Evangelicæ à DEO desereri; assertores ejus ab ipso sustentari & fulciri; secundum illud, quod Eli dictum fuit 1, Sam. 2. honorabo (inquit Dominus) eos, qui me honorabunt, qui vero me despectui habebunt, vilipendentur.

Tertio patet hostium Ecclesiæ operosos adversus Evangelium conatus, tum demum nec ante pessundari quam se ex voto rem perfecisse existiment, usque adeo ut ante jam jam impendentem subito ruinam plerum-

que triumphare incipiant, ac hostes minoris æstiment nihilo suos: secundum illud quod Jethro Mosi dixit. Exod. 18, 11. Jam, inquit, agnosco Deum omnibus Diis esse Majorem: nam in eo in quo arroganter se gesserunt factus est iis superior.

Quarto denique manifestissimum est ex iis, quæ apud nos evenerunt; Deum solere astutissimos homines suis ipsorum consiliis irretitos deprehendere & dolosos in foveam, quam innocuis effoderunt præcipites dare, unde cum Regio Propheta Ps. 9, 17. merito exclamandum est. O miranda Dei judicis æquitas, fraudis fraude sua prenditur artifex! O res pectoris altis condenda in penetralibus.

Et ne aliorum quam ego intelligo, hanc rem trahas, dicam me ad pontificia & Hispanica adversus nos consilia alludere: nam siquid unquam de Panzano & Covæo duobus Romani Pontificis in Angliam nunciis & quid per Reginam apud nos moliri sint audivisti: Si de Laniena hybernica aliquando intellexisti, quomodo nutu atque instigatione Hispanorum suscitata primo & ab aliis deinde fota fuerit. Si de bello, quod propter Lanienam cum Hybernis gestum fuit, deque induciis in favorem carnificum à non nemine procuratis fando aliquid percepisti. Si de Scotorum & Anglorum dividiis & de rupta inter Anglos & Belgas pace, deque belli utriusque

usque Auctōribus & autorum consiliis & fau-
torum studiis vera inaudire potuisti & si hæc
cum Eventibus rerum inexpectatis, quos De-
us ubique produxit, conferre queas & præ-
sentem rerum statum & exitum contem-
plaris, incredibilem stupendæ providentiæ du-
ctum videbis, qui divinæ sapientiæ modum,
ut ille ait, longe rivosis montium fastigiis al-
tiorē & vasti maris gurgitibus profundio-
rem patefaciet; Atque ex illarum verum in-
tuitu facile intelliges permulta, quæ animum
tuum confirmare poterunt adversus imperi-
torum hominum (qui nec respicere nec in-
telligere possunt Dei opera) sannas atque
contumelias: nec mirabere tum forsā quare
ego talibus non movear, sed potius iis con-
firmer in proposito, cum videam fidelitatem
nostram in opere Evangelico probari hac ra-
tione, quod etiamsi hominibus ludibrium de-
beamus, ut Tu Vir R. futurum existimas, ve-
limus nihilominus in officio perdurare & e-
ventum studii nostri Deo committere.

Atque hæc de rebus nostris (occasione tua-
rum ex ea parte objectionum) fusius differui,
quam initio mihi proposueram, quæ autem
ex parte rerum vestrarum in Germania ob-
jiciuntur, jam non attingam: alia vice id
fieri poterit, nec de Consiliis, quæ pruden-
ter suggestisti post annumeratas difficultates,
exponam hoc loco quid statuam, ne nimis
longus sim, dabo tamen operam, si Dominus

permiserit ut de omnibus sensum meum percipias tempore commodo. Deus tuis in Evangelio laboribus affatim benedicat teque Ecclesiae suae bono diutissime incolamem conservet. Vale & in optimam partem accipe haec, quae optimo animo non tam Tui causa, quam ut aliis, ex quorum sensu haec pertulisti, satisfiat, scripta sunt à

R. Dig. T^r.

*Dabam Cassellis d. 1. Januarii Ao.
1656. quem tibi auspdatum &
in decursu felicissimum exopto.*

Observantissimo in Christo
Servo J. D.

INSCRIPTIO.

Admodum Reverendo & Doctissimo Vi-
ro Domino Johanni Bergio S.S. Theo-
logiae D. &c. Serenissimo Electori
Brandenburgico à sacris concionibus:
Domino suo Fratri in Christo plurimum
honorando.

haec ad manus proprias,

Berlinum vel alio &c.

EXCERPTA

Ex literis quibusdam Anglicis de nova *versione Arabica Novi Testamenti* in usum ecclesiarum Orientis.

A.

Ex Epistola Salomonis NEGRI, Damasco-Syri, scripta ad Membra aliquod Societatis Londinensis de propaganda Christiana fide d. 28. Martii 1720.

Adlubuit tibi a me petere, ut cogitationes meas de necessitate & utilitate Novi Testamenti Arabici in usum Ecclesiarum orientalium tibi aperirem, & rationum mearum aliquas circa hanc causam scripto consignarem. Qua in re ut pro virili, quantum arcti epistolæ limites permittunt, tibi gratificarer, officii mei esse putavi. Diversa sane sunt momenta, quæ necessitatem pii hujus instituti clare indicant. *Primo* defectus prelorum in oriente libros ita raros & pretiosos reddit, ut pau-

pauperes Christiani eos ære comparare nequeant, qui vix habent, unde tributa solvant & necessaria ad vitam sustentandam comparent, adeo ut paucissimis suppetat, unde emant libros ad institutionem & spirituale incrementum necessarios.

Secundo pauca exemplaria, quæ adhuc ibi exstant, sive totius Novi Testamenti, sive partes ex eo, difficulter & non nisi ingenti pretio haberi queunt. Quatuor Evangelistæ Romæ 1591. cum versione Latina interlineari impressi, sunt editio melior & correctior, sed ita rari, ut non nisi immenso sumtu vendantur. Alia editio totius sacræ scripturæ Romæ 1671. tribus voluminibus in Folio cura Congregationis de propaganda fide excusa haberi quidem potest. Verum cum versio illa a Maronitis parum in cognitione genuinæ linguæ Arabicæ versatis ex Vulgata sit adornata, ab omnibus eruditis in Oriente est rejecta: præterquam, quod hæc editio inter eos tantum sit distributa, qui Romanæ Ecclesiæ adhærent, atque Roma ad Missionarios ejus missa sit. Editio Erpeniana totius Novi Testamenti non tantum mendosa est, sed etiam suspecta, quod non ex quodam exemplari generaliter approbato exscripta sit: cumque pauca tantum exemplaria ejus impressa sint, hæc quoque rara admodum est. Pulcherrima editio Londinensis, quæ in Polyglottis extat, ob molem & extraordinarium pre-

pretium communis usus esse nequit. Et licet diversæ partes Novi Testamenti separatim sint impressæ in diversis Europæ locis, illæ quoque exigui usus sunt in Oriente, non tantum, quia non completæ, sed etiam quia pauca exempla in has regiones venerunt, exceptis iis, quæ inter Missionarios versantur.

Necessitas & utilitas laudabilis hujus instituti porro apparet, quando consideratur ipsa lingua Arabica, & quam late pateat regio, quæ illa utitur, quotque nationes per hoc medium adepturæ sint occasionem legendi scripturam sacram, atque inde ingens animarum lucrum hauriendi.

Excellentia linguæ Arabicæ, a quacunque parte eam consideres, manifesta est. Cum enim Alcoranus in ea sit consignatus, in omnes se provincias extendit, quæ religionem Muhammedanam profitentur, quin præterea in multas ab ethnicis habitatas. Communis est lingua & maximæ Africae, & magnæ Asiae partis; atque ubi in regionibus sub dominio Turcarum positis non in usu vulgari est, docetur tamen in scholis, & excolitur a literatis, uti Latina lingua in Europa.

Sed ut limites huic instituto figantur, quod maxime spectat pauperes Christianos libris ad ædificationem animarum necessariis destitutos, indicabo tantum provincias, in quibus maximus Christianorum numerus reperitur, quæ

quæ sunt *Palæstina, Syria, Mesopotamia, Arabia & Ægyptus*. In omnibus his regionibus numerosi sunt Christianorum cœtus, quibus talis editio insignè afferet commodum. *Arabes* Ecclesiæ Græcæ asseclæ, qui generaliter *Melchitæ* dicuntur, numero reliquos omnes vincunt, & eorum præcipua in pio hoc proposito haberi deberet ratio. Adde *Syros* sive *Eutychianos, Nestorianos, Maronitas, Armenos, Coptos*, & reliquias exiguas veterum *Naziræorum*. Omnes hæ nationes & sectæ, licet liturgias suas celebrent linguis ab antiquo in ecclesiis eorum usitatis, nihilominus, Arabicam callent, loquuntur, scribunt. Unde facile colliges, quanti usus foret melior quædam Novi Testamenti Arabici editio, præcipue si juncta esset Psalterio, quam avidè illam recepturi sint diversi populi & quantus inde fructus benedicente Deo sit expectandus.

Aperiendum mihi jam esset, quid sentiam de modo præclarum hoc consilium exequendi, quodnam exemplar sequendum sit in nova editione, qui characteres, quæ forma commodissima foret, &c. Verum affatim ad id temporis suppetet, ubi Deo placuerit Societatem ad opus hoc suscipiendum promovere.

Permitte tantum, ut paucis indicem in præsentia, qua via exemplaria inter tot nationes aptif.

aptissime dividi queant. Me iudice consul-
 tum foret ligata cum commendatitiis con-
 gruis mittere ad *Consulem* nationis Anglicæ
 Berœensis (*Aleppo*) quæ urbs præ reliquis ad
 hanc rem situ maxime commodo est, qui
 junctis cum Ecclesiaste suo consiliis disparti-
 tionem Codicum curare facile poterit. Ec-
 clesiastes ille lubentissime curam hanc in se
 suscipiet, muneri suo tam congruam, tam a-
 moris plenam, totique Britannorum nationi
 tam gloriosam. Et cum resciverim,
 eum singulare in Arabica lingua plene
 addiscenda studium ponere, eo facilius
 ei aditus ad omnium Ordinum Viros sterne-
 tur. Londino igitur poterit instrui, ut com-
 mercium instituere quærat cum Patriarchis
Hierosolymitano, *Antiocheno* & *Alexandrino*, nec
 non cum Patriarchâ *Nestorianorum*, qui in Ni-
 nive, & *Coptorum* qui *Cairi*, (*Grand Cairo*)
 sedem habet, illis certum exemplarium nu-
 merum, habita proportione provinciarum,
 in quas Patriarchatus eorum se extendit, trans-
 mittat, & simul, æque ac Archiepiscopo
Aleppensi scopum benefactorum in Anglia in-
 dicet, & distributionem Codicum commen-
 det.

Ita difficultas maxima cessat, & si nulla ma-
 jor oriatur, sanctum hoc consilium tan-
 dem impletum iri spe certa teneor. &c.

B. Et

B.

Ex literis Plurimum Rev. Humfri-
di PRIDEAUX, Decani Norvicensis
ad Reverendissimum Archiepisco-
pum Cantuariensem d. 20.

Maji 1720.

Lingua Arabica non tantum in Arabia, sed etiam per *Mesopotamiam*, *Erac*, *Syriam*, *Palestinam* & *Aegyptum*, quin porro in toto tractu Septentrionali *Africae*, regnoque *Fezzano* & *Maroccano* usque ad Oceanum Atlanticum, viget. In Arabia & Septentrionali *Africae* ora nulli sunt Christiani, nisi a piratis capti & in servitutem redacti, quibus Novum Testamentum Arabicum nullius erit usus, quoniam Arabicam linguam non callent.

In *Erac*, *Mesopotamia*, *Syria*, *Palestina* & *Aegypto* adhuc reliqui sunt incolæ Christiani, divisi in sectas Nestorianorum, Eutychianorum, Monothelitarum & Melchitarum, quibus Novum Testamentum aliquod Arabicum insignem fructum afferret. Quare illius copiam iis facere opus esset amoris veri Christiani. Cum enim in illis regionibus deficient Chalcographiæ, Codices Bibliorum, quos habent, passim sunt Manuscripti: qui cum admodum cari sint, & Christiani sub tyrannide Muhammedica paupertate obsiti eos

eos emere nequeant, plurimi Codicibus sacris carent, neque Scripturæ quicquam norunt, nisi quod audiunt iis prælegi in publicis cœtibus.

Versio illa Arabica Novi Testamenti, quæ exstat in Polyglottis Londinensibus aptissima est in hunc finem. An vero typi illi adhuc extent alicubi in Anglia, ignoro, de quo valde dubito. Quare requireretur, ut novi typi funderentur, novæque formæ ad eos fundendos conficerentur, quod sumtus valde aggravabit. Si tamen opus hoc nihilominus suscipiatur, novique typi sunt fundendi, cura debet adhiberi, ut nitidissimi formentur. Qui enim Arabica lingua in Oriente utuntur, circa literas pingendas admodum sunt curiosi: unde illos ex libris nostris quam maxime æstimant, quorum typi ad meliorem Arabum scripturam proxime accedunt. Cumque *Psalterium Arabicum Romæ* impressum referatur super omnes impressos libros ab iis æstimari, propterea literis hisce id adjunxi, ut occasione se offerente, istud ad usum præstos sit &c.

C.

Decretum de impressione Novi Testamentii & Psalterii Arabici.

Societas Londinensis de propaganda cognitione Christiana perpendens necessitatem
 Class. IV. Fasc. IV. Zz &

& utilitatem editionis Novi Testamenti & libri Psalmorum Arabici in usum pauperum Christianorum Ecclesiæ Orientalis in Palæstina, Syria, Mesopotamia, Arabia & Ægypto ex gratitudine erga Deum ob inæstimabilem felicitatem, qua gaudent tum Christiani in Europa generatim, tum speciatim populus Britannicus, Scripturam sacram communi usui expositam possidentes, uti & ex grata recordatione, qua obstricti sunt posteritati eorum, qui per providentiam Dei instrumentum fuere, per quod oracula divina ad nos sunt perlata; constituerunt procurare impressionem Novi Testamenti & Psalterii Arabici, quam primum per collectas charitatis membrorum hujus collegii, aliorumque instituto huic faventium id licuerit, eaque fini a subscriptis desiderarunt, ut munera beneficorum hanc in rem iis oblata colligere velint. (a)

(a) Constitutum est, si per munificentiam eorum, qui sumtus huic proposito præstabunt, licuerit, octo decemve exemplarium millia, caractere novo, chartaque nitida in forma quarta excudere.

GEORGII SCHAUBII,

Rotenberga - Hassi

Ad loca Jer. XVIII: 23. Job. I: 19.

Rom. I: 28.

Observationes.

Jerem. XVIII. 23.

בעת אפך עשה בהם

Tempore iræ tuæ age contra eos.

Vetus Interpres transtulit: *In tempore iræ tuæ ab utere eis.* Veteres *abuti* usurpabant pro *consumere*. Uti ex Plauto, Hortensio & Varrone Joh. Laurenbergius f. 3. *Antiquar:* consignavit. Imo Cato de re Rustica c. 76. scripsit: *Donec omnem caseum cum melle abusus fueris.* Quæ monente Cel. Diederico f. 27. *Antiquar. Bibl.* vera lectio est præ illa Zwingeri *Donec omne, caseum cum melle abusus fueris.* Hinc Cornel. à Lapide contendit suum Interpretem. i. e. *Vulgatum* eleganter & docte vertisse, *Abutere eis*, i. e. *consume & disperde eos.*

Sed quamvis τὸ *abuti* consumendi notione in Latio venire, neutiquam inficias ire velimus, nihilominus tamen haud videmus, quò fundamento, diligens aliàs Interpres à Latina ad Hebræam linguam argumentari queat, Ambabus, quod ajunt, ulnis concedimus, ex Latinismo Hebræas interdum phrasas aliquando posse illustrari, sed argumentum firmum ex illa elici, qua ratione possit, non percipimus. Saltem τὸ *abuti* nimis catachrestice de Deo dicitur

Interpretes LXX. transtulerunt: Ἐν κραιπνῷ θυμῷ σὺ ποίησον ἐν αὐτοῖς, minus apte: Siquidem τὸ ⲛ heic non est *in* sed *contra*. Paulo accuratius tamen legit Codex Alexandrinus: Πόησον αὐτοῖς, omissa particula ἐν, ubi phrasis nihilominus plenum sensum retinet. Optime itaque versio Germanica, Und handele wieder sie zur Zeith deines Zorns. Nec non Anglus: Deale thus with them in te time of thine anger: Particula ⲛ in τῷ ⲛⲁⲓⲁ adversative reddenda est, per *contra*: Qua notione occurrit Gen. XVI, 12. Manus ejus ⲛⲁⲓⲁ *contra* omnes, Ⲙ manus omnium ⲛⲁⲓⲁ *contra* eum. Exod. XIV, 15. Nam Jehova pugnat pro eis ⲛⲁⲓⲁ *contra* Ægyptum. Adde Num. XII, 1. XXI, 5. 1. Reg. II, 23. Jer. XXXI, 20. Mich. I, 2.

Dein τὸ ⲛⲁⲓⲁ cui exacte respondet ποιεῖν simpliciter quoque usurpatur pro malo quodam afficere vel punire. Sic ad Deum effatur David Ps. XXXIX, 10. Obmutesco, non aperi-

rio os meum quia עשית tu fecisti, i. e. punivi-
 sti, vel calamitatem immisisti mihi. Luth. Danu
 du hastis gethan. 1. Sam. VI, 6. Aruspices Phi-
 listæis ajunt, Cur cor vestrum obduraretis,
 quemadmodum Ægyptii & Pharaos cor su-
 um obdurarunt? Nonne dimiserunt eos ut a-
 birent, אשר התעלל בהם cum faceret (scilicet
 Deus) contra eos. Unde & notante R. Keu-
 chenio p. 76. R. D. Kimchi ad hunc locum
 notat, actum exitii designari, & cum eo con-
 fert Exod. X, 2. ubi Deus de seipso ait:
 אשר התעללתי במצרים qua feci in Ægypto,
 & mox subdit, & prodigia qua posui in ipsis, pro
 τῶ in constanter legere poteris contra, satis
 priore vice, non obstante voce synonyma
 עלל. Cæterum signa hæc non nisi Dei flagra
 & Judicia fuisse constat. Idem quoque ob-
 servamus ad Ezech. XXXV, 11. Ubi Deus
 Edomitis minatur: & faciam juxta iram
 tuam & invidiam tuam אשר עשיתה משנאתך
 בם, quam fecisti ex odio in ipsos; Quale autem
 hoc opus futurum sit, Deus indicat his ver-
 bis: Et innotescam ipsis, ubi indicavero te.
 Hinc quod Propheta v. 11. & 15. simpliciter
 facere vocat, id v. 14. exprimit per עשות
 שממה vastationem facere, Spectat & huc, quod
 Ezech. XXXI, 11. Deus de Assyrio pronun-
 tiat. Et dedisti ipsum in manus robusti
 Gentium, אשר עשו יעשה לו ut faciendo faceret
 ipsi, quod Targumista recte de vindicta intel-
 ligit: Nec aberrant LXX. in versione:

Καὶ ἐποίησε τὴν ἀπόλειαν αὐτῆ, imo ipse Jeho-
va mentem suam hac de re clarius exprimit,
adjiciens : Propter impietatem ejus, expulsi
ipsum.

Sic piorum exultabunda vox est : Quid
faciat mihi caro ? Ps. CXIIX, 5. 6. II. &
Hebr. XIII, 6. Et, non facere quidquam ali-
cui, pro ne tantillum quid eum lædere,
Gen. XIX, 8. XXII, 12. Et pro afflictionum
vel pœnarum omissione offenditur vox ista.
2. Sam. XII, 12. Ps. CXIIX, 126. Esai. V, 5.
Thren. I, 22. Ezech. XVI, 59. & XXXV,
15. Amos. III, 6. 7. Quorsum etiam impre-
candi ista formula respicit, apud Hebræos
itidem ac Germanos usitata : *Ita faciat mihi
Deus, si, κ. τ. λ.*

Job. I, 19.

Καὶ ἐπεσεν ἡ οἰκία ἐπὶ τὰ παῖδια.

Et cecidit Domus super pueros. Germ. Und
warfs auf die Knaben. Elegantissime & so-
lus accurate Gallus vertit. *Qui est tombée sur
ces jeunes Gens.* Nam Anglus statum solum in
filiis virilem respiciens vertit: And it fell
upon the yong men, *viros juvenes.* Siqui-
dem nuntius appellat filios Jobi, sub iisdem
& filias comprehendens, qui simul mortuæ
erant, nuntius quippe solus cladem istam ef-
fugerat, ut illam Jobod annuntiaret. Sæ-
pif-

pissime in Scriptura sacra *fili* pro utroque sexu occurrunt, ut 1. Joh. II, 1. & v. 12. 28. III, 7. 18. Imo pro tota posteritate & prole. vid. Ps. CIII, 17. Prov. XIII, 22. Quare Homerus Iliad. γ.

Καὶ παῖδες παίδων, τοὶ μὲν μετέπειθε γυνώνται.

Quod imitatus Poeta Mantuanus canit:

Et nati natorum ΩΩ *qui nascuntur ab illis.*

Ubi ambo utrumque prolis sexum genere masculino eleganter efferunt. Etenim, tam à Græcis, quam in Jure Romano, *pronuntiatio sermonis in masculino sexu, ad utrumque sexum plerumque porrigit.* Leg. 195. ff. de Verborum signif. & semper sexus masculinus foemininum continet, l. 62. ff. de Legat. 3. cf. etiam l. 201. ff. de V. S. Servi appellatio ad ancillam refertur. l. 40. ead. Patroni appellatione Patrona continetur l. 52. eod. cf. quoque leges 116. 122. & 172. eod. *Pueri* vox varia significatione gaudet. Tres memorat Paulus l. 2. Epitom. vid. l. 204. ff. eod. *Pueri* (inquit) appellatio tres significationes habet: Unam cum omnes servos pueros appellaremus. Alteram cum puerum contrario nomine puellæ diceremus. Tertiam, cum ætatem puerilem demonstraremus. Quibus forsân & quartam non incongrue adjunxeris. Cum filios vel nepotes sic vocitamus.

Puerum pro seruo accipit Varro apud Nonium: *Vix vulgus confluit non furiarum, sed puerorum & ancillarum.* Qualis puer olim dictus por, unde Marcipor, Publipor &c. pro seruis Marci Publici: Ita & stipatores Principum dixit Prudentius in Apoth.

Altera significatio hodie quid evaluit, sed priscis usitatissima erat. Paulus l. 2. ad Sabinum vid. ff. l. 163. §. 1. d. V. S. *Pueri appellatione etiam puella significatur. Nam & foeminas puerperas appellant recentes ex partu, & Graece παῖδιον communiter appellatur.* Ubi observandum, Latinos veteres pueram genere foeminino dixisse ut annotat Nonius Priscianus l. 36. 10. 11. & l. XL. *Simul ut puerae has nocte suspirare crevi i. est. vidi, ex Titinnio Donatus in Andria. Prope- rate vivere puerae.* Varro. Estque id magis viridioris aetatis nomen, quam virginitatis; Nam, ut praeter alios Rittershusius ad Oppianum monet, *puellae* quoque dicuntur, quae jam maritum habent imo & gravidae sunt, atque adeo etiam quae pepererunt, sicut in nostro Jobi loco occurrit. Sic & Horat. l. III. carm. *laborantes utero puellas,* & Ovid. II. *Factorum.*

-- *Jubet viduas cessare puellas.*

i. e. abstinere maritorum complexibus. Apud eundem Penelope se puellam vocat, quae jam Telemachum Ulyssi pepererat. Sed & puerum pro puella habuerunt, ut hic docet

cet ICTus, mea puer, sancta puer, Proserpina puer. Ut de Livio Andronico & Nævio referunt Charisius l. 1. & Priscianus l. 6. itaque vindicatur à calumnia Alciati, qui Latinorum neminem protulisse puerum fœminino genere scribit. Et admittunt Fornerius, alii. Conf. Alberici Gentilis Comment in ff. tit de V. S. p. 298. Porro & Græci utrumque sexum nomine παιδιον efferebant ut citatus Donatus in Andria testatur. Pueros pro quolibet sexu, ut Græci pueros παιδας. Producit inter alia exempla & illud Horatii. *Dicam Alcidem puerosque Leda.* Item Charisius, *puer in fœminino sexu, antiqui ut Græci.* Eadem voce puellam Lucretiam dicit. Ovid. l. II. Fast. & Helenam l. II. de Art. Am.

-- *Et dixit, semper fac puer esse velis.
Ille fidem iussis dedit, & si mentiar, inquit,
Ultima qua fallam sit nemus illa mihi.*

Sed & filius sub pueri nomine venit, ut cum Naso Eleg. de morte Tibulli *Cupidinem* vocat *Veneris puerum*, quomodo etiam illud *sancte puer* in Virg Culice capiendum, quia a Divo Julio adoptatus Octavianus, adeoque & ipse Sanctus. Puer etiam dictus Imperator Romanus ad discrimen Romani avi, teste Zonara. Ita quoque Ovid. l. 2. de Ponto Eleg. ad August. 8.

-- *Parce puer seculi decus admirabile nostri,*

cum ante dixisset *Parce Vir.* Sic & intelligenda lex XII. Sabb. SI PARENTES PUER VERBERIT. AST OLLE PLORARINT. PARENTES. PUER. DIVIS. PARENTUM SACER EST.

Rom. I, 28.

Παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον ἔν.

Prægnantissimæ emphaseos sunt hæc verba, omnino nostra qualicunque consideratione digna. Ut autem prætereamus emphasin vocis ἔχειν, in hoc versu præcedentis, quæ sæpius *querendi*, quandoque etiam *retinendi* significationem implicat, dispiciamus nunc verba ἀδόκιμον ἔν. Erasmus illa vertit: Tradidit eos Deus in mentem, quæ propter scelera omnibus displiceat. Melius Beza: in mentem omnis iudicii expertem. Cui consentit Gallus, en un jugement depourveu de tout jugement. A quibus paulo discedit Belga in eenen verkeerden Sinn. Et Germ. In ein verkehrten Sinn; significantius tamē Cl. Horchius & Piscator. In einen unachtsamen Sinn/ cum quo facit Cl. Coccejus, vertens, *nihil pensi habentem.*

Τὸ ἀδόκιμον voc. μέσον est, quod passive & active sumitur. Potest active capi ut sit ἐν ἡμῶν ἐκ ἐσὶ δοκιμασία, in quo non est ullius boni probatio, quo sensu occurrit 2. Cor. XIII, 5. 6. Tim. II, 3. 8. recte monente Coccejo. Neq; tamen significationem passivam respuit, ut sit

νῆς ἑδόκιμⲟ mens reproba, vel non proba, despiciabilis vel rejicienda, ut est Hebr. XII, 17. Cui respondet Hebr. ⲉⲛⲁⲩⲁ contemptus. Pf. XV, 4. ubi LXX. habent ἐξεδενώται. Sed Jer. VI, 30. vertunt ἀργύριον ἀποδοκιμασμένον καλέσατε αὐτὴς, ὅτι ἀπεδοκίμασεν αὐτὴς κύριⲟ. In hunc sensum textum explicat Continuator Keuchenii, in h. l. Et sane nonnihil roboris ex hisce accederet sententiæ Cl. Hombergii Parerg. S. in h. l. qui cum eodem defendit versionem Erasmi, Nam & quod Aristot. ἀδόκιμον νομίσμα nummus adulterinus, ἑδοκισμένⲟ apud Platonem quoque est in pretio habitus, ut proin ἀδόκιμⲟ sit, qui nullam meretur laudem πονηρὸς ἀπόβλητⲟ, ἄχρηστος, si modo nexus aliam, eandemque commodiorem interpretationem non suppeditaret: Nec minus docte notat laudatus Homberg. elegantem illam antithesin, qua ludere videtur Apost. inter voces ἑδοκίμασεν & ἀδόκιμον, qualis quoque conspicitur apud LXX. in Jerem. loc. cit. Porro tamen animadvertendum, ὅτι ἀδόκιμον inhonestatis notione venire Tit. I, 16. πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμⲟ, *inidoneus ad omne opus bonum.*

Quando itaque, ut etiam decet, ultimam cum prima significatione jungamus, sensus erit prægnantissimus. Merito ergo Galli & Bezæ versionem reliquis omnibus præferimus. Nexus talem necessario flagitat. Gentiles nolebant Deum ἔχειν *retinere in notitia*, ergo

go Deus iusta vindicta inidoneitatem notitiæ, i. e. iudicium auferebat, juxta illud: Per quod quis peccat, per idem punitur & idem. Gentes callum quasi huic notitiæ & sensui obduxerant, ut vix sustinerent, eam conservare, vel ultra in ea progredi, quapropter illis totam veluti mentem auferebat, dum nimirum luce sapientiæ divina illos amplius non ambiebat, & collustrare desinebat, quo factum ut tenebrarum abyfso quasi inclusi, divinos radios aspicere non quirent. Ἀπελυκότες redditi, non poterant non ex uno vitio in alterum prolabi, & belluino quasi impetu in libidinem irruere, ut adeo facerent τὰ μὴ καθήκοντα, quæ non decebant, vel minus conveniebant suis officiis: Cicero officium vertendum censet L. XVI. ad Attic. ep. 14. *Mihi non est dubium, quin quod Græci καθήκον, nos officium.* Adde Budæum, Comment. Ling. Græc. p. 288.

Verbum νῆς, ut sæpe alias, sic & hoc loco pro toto animo & iudicio venit. Sapientissime autem Deus illos in eo punivit, quo peccarunt. Agnoverunt hoc & οἱ ἀπόφυλοι. Lectu sane dignissima sunt verba Lycurgi in Orat. contra Leocratem. p. 53.

Ὅταν γὰρ ὀργὴ δαιμόνων βλάβη πινὰ,
 Τῆτ' αὐτὸ πρῶτοναι ἐξαφρεῖται φρενῶν
 Τὸν νῆν τὸν ἐσθλόν, εἰς δὲ τὴν χεῖρῳ τρέπει
 Γνώμην, εἴν' εἰδῆ μηδὲν ὦν ἀμαρτάνει.

Quæ

Quæ verba melius, quam Phil. Melanchton
ita vertit Theophilus Alethæus personatus
Joh. Kochius.

*Quod si enim ira Deorum ledit aliquem,
Eo ipso primum aufert mentium
Sensum bonum & in pejorem vertit
Animum, ut sentiat nihil eorum quæ peccat.*

Παρέδωκεν itaq; Deus Gentes εἰς σκληροκαρδίαν, in
sensum ἀδόκιμον. Cum emphasis intensissima
lateat in voce παρέδιδοναι, valde miror in-
terpretes, quod scio, omnes sicco pede illam
transiisse. Doctissime tamen observat & Wilh.
Momma, literatus infelix, melioreque forte
dignissimus, Comment. ad h. l. τὸ παρέδιδοναι
vocabulum esse forense, atque illos tradi
dici, qui accusantur, qui rei sunt ac habentur.
Sic notione tradendi Judici aut tortori
venit Act. III, 17. Matth. XVIII, 34. cui sen-
tentiæ suam addit calculum Cornel. Adami
Exerc. Exeg. p. 694. Chrysoftomus interpre-
tatur εἰασιν εἶναι, sicut esse, nec abludit Theo-
doretus. T. III. ad h. l. τὸ παρέδωκεν ἀντί τε συ-
νεχώρησε τέθεικε &c. quæ approbat Quistor-
pius in h. l. Certum quid est, talem permis-
sionem aut desertionem, omnino aliud non
efficere, quam ut peccator sibi soli relictus,
in omnem nequitiam & insanos errores irrue-
re debeat; Verum enim vero, sensus hec
multo prægnantior est, quam ut hisce ei satis-
feri queat.

Tutissimum igitur erit si τὸ παρεδίδομαι reddamus per *concludere*, sensus est: *Ita conclusit eos Deus in mentem omnis iudicii expertem.* Particula εἰς hanc explicationem non respuit nec fastidit, ut ex exemplis afferendis patebit. Nec quoque phrasi talis versio insolens est. Nam apud Matth. IV, 12. legitur: Ἀκίστας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη &c. quem tamen sc. Johannem carceri inclusum fuisse, constabit ex Lucae collatione. De Paulo Act. VIII, 3. dicitur: παρεδίδω εἰς φυλακὴν, quo cum conferas Act. XXII, 4. carceri tradidisse pro inclusisse, quod ipsemet expressis verbis fatetur. Act. XXVI, 10. καὶ πολλὰ τῶν ἁγίων ἐγὼ φυλακαῖς κατέκλεισα. Ps. XXXI, 9. David scribit: Et non ἠπείρασα tradidisti me in manum inimici, LXX. Seniores vertunt καὶ ἐσυνέκλεισάς με εἰς χεῖρας ἐχθρῶν. Amos. I, 6. ubi iterum est verbum ἠπείρασα, ὅτι ἔσυνέκλεισας εἰς τὴν Ἰδαμείαν. Hinc Deut. XXIII, 15. quod Deus præcipit, ἠπείρασα καὶ non trades servum Domino suo. Hi iterum transferunt, ἐπαρεδώσεις παῖδα τῷ κυρίῳ αὐτῶ; verum Josuæ XX, 5. ubi legitur, non ἠπείρασαν tradent homicidam in manum eius, sc. Vindicis sanguinis, LXX. habent; ἐσυνέκλεισας τὸν φονεύσοντα ἐν χειρὶ αὐτῶ. Ps. LXXVIII. bis occurrit verbum ἠπείρασα nempe vs. 48. & 62. Priore loco LXX. habent, καὶ παρέδωκεν ἐν χαλᾶξιν τὰ κτήνη αὐτῶν, posteriore vero legunt: καὶ συνέκλεισεν εἰς ῥομφαίαν τὸν λαὸν αὐτῶ &c. Ex qua vocum permutatione

tione apud Seniores clarissime constare arbitramur, illis easdem pro una eademque haberi, & pro circumstantiarum ratione usurpari. Adde his colophonis vice 2. Pet. II, 4.

Quapropter non videmus, quid obstet, quominus huic phrasi illam significationem applicemus. Sensus enim est plenissimus, nam cum Deus videbat, Gentes tenuem illam notitiam de existentia divina negligere, spernere, & pedibus quasi conculcare, neque juxta exiguæ hujus notitiæ normam incedere, nec ampliorem ad adipiscendam laborare, conclusit illos justissimâ vindictâ, in mentem insanam omnisque judicii expertem, adeo ut ne quidem ad minimum bonum cognoscendum essent idonei. Qualem talionis pœnam vide sis Act.

VII, 42.

IX.

JACOBI HASAEI
 Observatio Geographico-Critica,
 qua
MACEDONICAM CIVITATEM
 &
ALEXANDRIAM MAGNAM,

In quarum altera *Arabs*, altera *Sy-
 rus Graecique* interpretes *D. Lu-
 cam* Evangelium consignaf-
 se scribunt,

Eandem civitatem esse, & quidem

AEGYPTIACAM ALEXANDRIAM
 ostenditur.

ARGUMENTUM.

Producitur ἰσωνισμὸς quod est inter *Arabem* ac *Sy-
 rum* ceterosque interpretes, & via conciliationis o-
 stenditur. §. 1. origo, qui factum ut res *Aegyptiae*
 vocatae sint nominibus *Macedoniae*. §. 2. Hinc (1)
 evincitur *Aegyptum* ejusque *civitates*, variaque quae
 ad eam spectant, insignita esse vocibus quae *Mace-
 doniam* alias indigitant, ut aequipollentibus. Sic
 dictam (a) **PELLAEAM**, & res *Aegyptias* *Pellaeas*,
regnum *Aegypti* *Pellaeum*, *Reges* *Pellaei*, *Canopus* *Pel-
 laeus*. *Lucanus* passim & *Virgilius* illustrati. §. 3.
 Eadem

Eadem (b) LAGEA dicta a Lagidis Aegypti regibus, satrapibus origine Macedonicis. §. 4. Quæ & ipsa nomina *Macedonica* significationis data esse (II) urbi *Alexandriae* præcipue rebusque *Alexandrinis* evincitur, dictam illam (a) *Pellaeam*, ejusque regionem *Pellaeam arcem & aulam, & domum* §. 5. atque (b) *classem Alexandrinam* vocatam (b) *Lageam*, regionemque *Alexandriae Lagi regionem & Moenia*. §. 6. Nec minus *Alexandriam* eapropter dictam (c) *EMATHIAM* voce alias *Macedoniae* propria, §. 7. Porro (III) & ipsum τὸ ῥητὸν *MACEDONICUM* passim usurpasse veteres de rebus *Alexandrinis* ostenditur, atque adeo (a) *classem Alexandrinam* vocatam *Macedonicum commeatum*. Symmacho lux, §. 8. Tum (b) *Cives incolasque* hujus urbis dictos *Macedonicos & Macedonas*, & (c) *reges* aequè *Macedonicos* §. 9. Denique (IV) ipsam *Alexandriam* vocatam esse *OPPIDUM MACEDONICUM* ex illustri loco apud Dionysium Periegeten evincitur. §. 10. *MAGNAM VERO ALEXANDRIAM* non esse *Troada* Sed ipsam hanc *Aegyptiacam* adversus S. Petrum aliosque ostenditur. *Alexandriae Troados* cognomina. §. 11. *Alexandria Aegypti* fuit *urbs maxima* & hinc per excellentiam dicta *Alexandria*. §. 12. *Magna*que hinc adeptam titulum ex populi Orientis Stylo, §. 13. nec desunt quae ad interpretum horum sententiam *verosimilitudinem* faciunt comprobendam, §. 14.

§. I.

GRæci, qui quondam N. T. Codices enarrarunt ad calcem Evangelii Lucae memorant, ipsum illud concinnasse in urbe *Ἀλεξανδρεία* *ALEXANDRIA*. Ut vero scias quam velint *Alexandriam*, addunt *μεγάλης* *magnae*
 Cass. IV. Fasc. IV. A a a epi-

epitheton, uti Codex Bodlejanus. τὸ κατὰ
 Λουκᾶν ἐγγεφθῆ ἐλληνιστὶ εἰς ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΝ τὴν
 ΜΕΓΑΛΗΝ. Et Parisiensis alter. Ἐυαγγέλιον
 κατὰ Λουκᾶν ἐγραφή ἐλληνιστὶ εἰς ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΝ
 τὴν ΜΕΓΑΛΗΝ. Quibus adstipulatur interpres
 Syrus in ipso Evangelii exordio hæc commo-
 nefaciens. *Evangelium Lucae Evangelistæ quod
 protulit Ⲅ Evangelizavit in ALEXANDRIA
 ⲕⲁⲧⲁⲐ MAGNA.* Eruditos etsi discordes esse
 vel scias, vel dein erudiaris, de quamam *A-*
lexandria loquantur hi peregrini homines, u-
 trum illam *Aegypti* an vero *Troados* nuncupa-
 tam velint: tanti tamen id negotii haud esse
 fateberis, quo eos foedera jungere jubeas, ac
 si cum his eandem enitaris in amicitiam cogere
 interpretem *Arabum* qui in fine versionis
 Lucam id scripsisse Evangelii memorat *in civi-*
tate MACEDONICA? Hoc enim nodo sol-
 vendo eruditi impares variâ plane difficultate
 se vident circummunitos. Adeo ut his con-
 troversis rebus facile applices illud Flacci,

*TRES mihi convivæ prope dissentire viden-
 tur*

Poscentes vario multum diversa palato.

Et principio quidem nimis Catholicam hanc
 apud Arabem culpant locutionem, quod
 multæ cum variæque fuerint *Macedoniae* civi-
 tates, aequæ ac quæ *Alexandriensium* nomen
 tulerunt, nimis dubium hic sermonem esse,
 quo exinde certam urbem, in qua Exangeli-
 sta

Ita scribendo Evangelio operam navavit, colligas. Dein vero maximum censent esse *Ἐναυτίον* inter utriusque partis scriptores, dum Arabem terræ *Macedonicae* credunt indicare civitatem, longissimo sane tractu a *Magna Alexandria*, quam *Aegypti* esse censemus, sejunctam. Ita enim doctiss. Ludov. de Dieu, quo ejus solum utamur testimonio ad Lucae XXIV: 49. loquitur. *Addo hic Coronidis loco Syrum & Arabem testari Lucam Evangelium suum scripsisse Graece, Syrus porro ait scriptum esse ALEXANDRIÆ MAGNÆ. Arabs vero in CIVITATE MACEDONICA. Quæ, addit, MULTUM DIFFERUNT. Illa enim AEGYPTI, hæc GRAECIAE urbs fuit. Verum neutiquam quidem adeo, ut quidem prima fronte videtur, hos adversa fronte pugnare, conjicio. Neque enim vaga adeo compellatione usum esse putarem, Arabem qua ex sexcentis urbibus optionem concederet, sed eundem urbem quandam certam & a ceteris *Macedonicae civitatis* titulo discrepantem innuere. Aequè enim *Macedonicae civitatis* ac *Alexandriae magnae urbi Aegyptiorum Alexandrinae* nomen quondam datum fuisse declarabo, adeoque has haud situ sed nomine dumtaxat differre civitates. Quam proinde conjecturam, quo hi scriptores amice in gratiam redeant, magnumque illud *Ἐναυτίον* tollatur, brevibus exponamus.*

§. 2. Revocabis idcirco in memoriam, Lector, & principe quidem loco Magnum *Alexandrum* regem *Macedonum* hujus civitatis autorem esse conditoremque. Tum (2) *Alexandro* mortuo, à *Ptolemæis*, æque *Macedonibus* origine, administratum esse *Aegypti* dein longissimo tempore regnum; plurimasque, (3) ut sub peregrinis regibus fieri solet ex *Macedonia* traductas esse in *Aegyptum* colonias. De quibus singulis tam luculenta compluraque apud veteres extant Historicis documenta, ut in historiis tiro nullus hæc exploratissima non habeat. His animadversis facile tibi ratio constabit, cur quidem nomen *MACEDONICUM* sæpissime datum *AEGYPTI* tum *regioni* tum *incolis*, tum & *civitatibus* reperiamus. Inde enim (a) *Aegyptum* ejusque civitates non modo, sed & (b) ipsam *Alexandriam* vocatas esse epithetis quæ *Macedoniae* alias propriæ sunt: Tum quoque (c) ipsum *Macedonicum* nomen concessum esse *urbi* huic *rebusque Alexandrinis*: Præcipue vero eandem (d) & nonnunquam *Macedonicae civitatis* titulo notatam esse operæ pretium dubio procul in hac causa erit, ut clarissimis omnique solutis dubio evincamus testimoniis.

§. 3. *Epithetis* (I) propriis alias *Macedoniae* non modo, sed & qui pro ipsa ponuntur *Macedonia*, ut *ισθδυναμῆντα*, ornari *Aegyptum* resque *Aegyptiacas*, ostendet (A) nomen

PELLAEUM. Cui enim non dictus Hylas?
 a Pella celebri oppido Macedonia, omne Ma-
 cedonicum vocari Pellaeum, uti cum Alexan-
 drum Macedonia regem Pellæum juvenem vocat
 Juvenalis Sat. X, v. 168. eundemque Pellæum
 ductorem Lucanus L. III, v. 233. uti & Philip-
 pum patrem ejus pariter Pellæam Philippum hoc
 est Macedonicum idem L. X: v. 20. Eodem
 autem æque nomine venire Aegyptum videas
 & res Aegyptiacas ut Pellææ hoc est Macedoni-
 cæ compellentur. Clarissime hoc evincet e-
 gregius apud Lucanum locus L. V, Pharsal.
 v. 58. sqq. quo Aegyptium regnum vocat PEL-
 LAEUM diadema memorata de causa quod
 Aegypti reges Macedoniae fuerint originis. Ita
 quippe Ptolemæum alloquitur,

*Et tibi non fidae gentis dignissima regno
 Fortunæ, PTOLEMÆE pudor, crimenque
 deorum,*

*Cingere PELLAEO pressos DIADEMATE
 crines.*

Permissum est, &c.

Locum hunc egregium explicuit in modum
 Job. Bapt. Pius in annot. prioribus ad varios
 autores Cap. 106, quæ in Thesaur. Critico J.
 Gruteri apparent, unde verba hæc, ut T. I.
 p. 509. leguntur, depromimus. Sunt, inquit,
 qui Pellæum diadema exponunt MACEDO-
 NICUM, & consequenter AEGYPTIUM quo-
 niam Alexandria vertex regni memorat Alexan-
 drum

drum (Macedonem) conditorem architecto Di-
nocrate. Ego occultiorem historiam signari credi-
derim, AEGYPTIUM regnum PELLÆUM vo-
cari hac ratione quod a rebus (legendum regibus)
MACEDONICIS posteriores PTOLEMAEI o-
riginem ducant. - - - Quo pacto demum accide-
rit ut reges AEGYPTI nati sint ex MACEDONI-
CIS docet Pausanias in Atticæ descriptione. Jam Mace-
donum opinio est. Ptolemæum Philippi Amyntæ filium
fuisse, & ad LAGUM patrem per vulgi errorem
deferri. Hæc ille. Verum nec minus magno-
pere hæc ex aliis ejusdem poëtæ locis eluci-
dari possunt, ubi parem reperire locutionem
fas est; Sicuti cum Aegyptiorum militum en-
sem vocat gladium PELLÆUM L. IX. v. 1073,
maxime vero cum eundem Ptolemæum Aegy-
pti regem adpellat regem PELLÆUM hoc est
Macedonicum, ibidem v. 1016.

Rex tibi PELLÆUS, inquit, terræ pelagi-
que labores Donat, &c.

Quæ dein, ut scias eum de Aegyptiacis loqui
rebus v. 1022. sq. explicat

Accipe REGNA PHARI, nullo quasita
cruore,

Accipe NILIACI jus gurgitis, &c.

Pariter Canopum celebre oppidum fuisse Aegy-
pti novimus, quod cum nec a Macedonibus
conditum quidem sit, sed Spartanis Canobo
regis Menelai autore, historia teste: inde,
cum eandem civitatem Pellæam vocari nota-
mus, manifestius hinc cernimus Aegyptium
quic-

quicquid erat, *Macedonico* nomine insigniri. Ita autem Virgilius L. IV: Georg. v. 287. agens de *Aegypto*.

Et qua PELLAEI gens fortunata CANOPI

Accolit effuso stagnantem flumine NILUM
Et circum pictis vehitur sua rura phaselis.

Quod ideo testimonium adscripsimus, ne putes Lucano tantum modo id privum esse genus loquendi. Adde & Silium Italicum qui Ptolemæi regnum *Aegyptium* vocat *sceptra Pellæa* L. XI.

Hic PELLAEA virum Ptolemæi SCEPTRA, *vehentum*

Eripere minis - -

Quantumvis enim hic de regno ejusdem Ptolemæi Cyrenaico loqui poetam ex antecedentibus colligas: tamen nomen hoc spectat proprie Alexandrinum seu *Aegyptium* imperium, & Dausquejo, eruditissimo interprete, notante.

§. 4. Pari ratione, cum Ptolemæi, reges *Aegypti*, originis quidem *Macedonicae*, Ptolemæo *Lagi* nomen *Lagidarum* acceperint, ut *Historiæ* docent, vetusque *Juven.* Scholiastes ad *Sat: VI: v. 83.* notat: inde & notabis omnes (B) res *Aegyptiacas* nomen accepisse *Lagearum* quod eapropter æque altero *Macedonicarum* æquipollet. Sic *classem Alexandrinam* seu *Aegyptiam*, quæ frumentum Romam

deportabat, vocari *Lageam ratim* videmus à
Silio Italico L. X: v. 322.

Sic LAGEA RATIS vasto velut insula Ponto
Conspecta illi sit scopulis -- --

Atque *Aegyptia* pubes apud eundem *Lagea* ju-
ventus L. X: v. 394.

-- -- Praestet LAGEA Juventus

Hoc Regi: Romana sibi -- --

Pariterque ut *Aegyptium* regnum ab eodem *Pel-
leum* vocari vidimus, sic & eidem audit LA-
GEUM L. X: v. 4. unde & *Nilus* fluvius *Ae-
gypti* nobilissimus LAGEUS exinde dicitur L.
I: v. 684.

§. 5. Ne vero, hæc quidem variis *Aegypti*
negotiis accommodari nomina *Macedonica*, ab
ALEXANDRINA autem civitate, de qua no-
bis heic loci princeps sermo est, exulare for-
san credat quispiam: age & hæc ipsa epithe-
ta (II) huic urbi nec minus data esse & con-
cessa annotemus. Sic *Alexandria* quæ fuit *orx*
regia, imo ipsam civitatem dici (a) PEL-
LAEAM scias. *Pelleas* arces vocari certe a
Lucano L. IX. v. 153. haud est cur dubites.

Non ego, inquit, PELLAEAS ARCES ady-
tisque reiectum

Corpus ALEXANDRI pigra Mareotide mæ-
gam,

Alexandri quippe M. Manes in hac urbe con-
diti fuere, historiis luculenter hac in re te-
stibus. Consule & Eustathium ad Dionys.
Pe-

Perieg. v. 254. Expende & hæc ejusdem
Lucani L. X: v. 509.

*Tunc claustrum pelagi cœpit PHARON. Insu-
la quondam*

In medio stetit illa mari, sub tempore vatis

*Proteos : at nunc est PELLAEIS proxima
MURIS.*

Pharon quippe fuisse vicinam urbi *Alexandriae* docebunt abunde Geographi, unde per *Pelleos muros* hanc ipsam civitatem indigitari, neminem ulla dubitatione ancipitem hæsiturum confidimus. Apud eundem & hæc de *Cajo Julio Cæsare Alexandriae* apud *Cleopatram Reginam* commorante legimus L. X: v. 55.

- - PELLAEA tutus in AULA

Caesar erat

Erat enim *aula* regum *Aegypti Macedonicorum* in urbe *Alexandria*, unde & eadem hinc *PELLAEA* domus audit eidem L. VIII: v. 475.

§. 6. Aequè pariter (b) inde nomen *LAGEAE* inter sua nominat *Alexandria* eadem ex ratione *Marcellus Sidetes* de classe *Alexandrina*.

*Et quicquid confert medicis LAGEA cata-
plus.*

Cataplus quippe *Lagea* frumentaria est classis *Alexandrina*, quemadmodum vel solam vocem *Cataplus* pro eadem per excellentiam sumi in *diff. de Navib. Alex. Cap. IV: §. 4.* indicavi. Sic eandem & *LAGEAM* *ratim* vocari a *Silio Italico §. 4.* hujus *diff.* vidimus. Nam

& Alexandriam hinc *Lagi regiam* aliquoties idem appellat Lucanus L. X: v. 527.

- - - non ipse Tyrannus

Sufficit in pœnas, non omnis REGIALAGI.

Et L. V: v. 62.

Atque utinam in populos donata est REGIA LAGI,

Sic & *moenia Lagi*, quod ipsum cum *macedonica civitate* pari significatione ambulat, Juvenalis Sat. VI. v. 83.

Nupta senatori comitata est Hippiæ Ludium

Ad PHARON & NILUM famosaque MOENIA LAGI.

Ubi hæc veteris Scholiastis annotatione non indigna: *Moenia Lagi*, inquit, ALEXANDRIAM dicit, quam LAGUS (Ptolemæus) tenuit. Ptolemæus cognominatus Lagus, atque deinceps ceteri reges Lagi sunt appellati. De quo Lagi nomine & Lagorum plura Joh: Britannicus in notis ad Juvenalem protulit, & Salmaf. Exercit. in Solin. p. 443.

§. 7. Eandem Alexandriam inde quoque dici (c) EMATHIAM commemorabile est. *Emathia* quippe fuit *Macedoniæ* regio, unde & ejus regni epitheton, vicinorumque dioeceseon. Imo nomen omnium *Macedoniæ* regionum antiquissimum, hoc Eustathius ad Dion: Perieg. v. 254. notat. Interea tamen loci & *Alexandriam* vocat eodem jure Lucanus *Emathia tecta* L. X. Pharf. v. 58. agens de Cleopatra, quæ sese

Intulit EMATHIIS ignaro Caesare TE-
CTIS.

Quo nomine *Alexandrinam* civitatem denota-
ri nec *Hugoni Crocio* obscurum fuit, ut nota-
tum reperi in annotatiunculis quibus tenebri-
colo passim huic scriptori facem accendit. U-
trum igitur *Emathia* *teſta* seu *macedonicam* civi-
tatem dixisset poëta, si leges versus jussissent,
perinde fuisset.

§. 8. Sed & (III) id evictum dabimus
ipsum *το πρυτο* v. MACEDONICUM passim usur-
passe veteres de rebus ALEXANDRINIS ci-
vitateque *Alexandrina*, quo *Alexandrinum*
pariter ac *Macedonicum* veteribus fuisse Syno-
nyma pervideas. Inde enim est (a) quod Sym-
machus ALEXANDRINAM classē frumenta-
riam sæpius vocet *commeatum* MACEDONI-
CUM, veluti L. III: Epist. 82. *Versus est ex ino-
pia in gaudium publicus metus, postquam venerabi-
lis Pater Patriæ MACEDONICIS COMMEA-
TIBUS Africa damna pensavit.* Et Epist. 55.
*Hinc (ex agro & villa mea) lubens video quid
frugis indies accedat, quid Romanis horreis MA-
CEDONICUS adjiciat COMMEATUS.* Nam
nomen *commeatus*, uti & aliis Classibus, ita
maxime *frumentariae Alexandrinorum* datum es-
se, docui in dissert. de Nav. Alexandr. Cap.
II: §. 5. Nunquam vero accidit ut *Macedonia*
impleverit horrea Romana, ad sedandam po-
puli famem, frumento; Præter Siciliam e-
nim tum *Aegyptus* tum *Africa* fuere populi
Ro-

Romani horrea. Hinc Symmachus ait, quod AFRICÆ *damna* (ea fruges mittere negligente) *commeatibus* MACEDONICIS *pensata sint*, hoc est *Aegyptiis*, qui *Alexandriae*, urbe Aegypti principe collecta, coadunata classe *Puteolos* mittebantur. Vide citatæ differt. Cap. IV. Confer autem cum Symmacho Claudianum de Bello Gildon. v. 56. qui, si *Aegyptus* frumentum negasset, illud contra *Africanis* esse pensatum messibus adlerit.

- - MEMPHIS (Aegyptus) *si forte negasset Pensabam* PHARIUM GAETULIS *messibus* ANNUM.

Audiendus enim minime & Lipsius qui ex priore loco Symmachi colligi posse existimat & ex *Macedonia* Romam frumentarias naves advenisse, qua de re ne γρὺ quidem apud scriptores reperimus. Sed dudum hunc docti viri errorem me correxisse memini cum in diff. de Nav. Alex. Cap. II. §. 5. tum in alia quæ extat in Tom. XII. Histor: Crit. Reip. litt. sect. III.

§. 9. His addes (b) & *cives* incolasque *Alexandrinae* civitatis gavisos esse sæpenumero MACEDONICORUM nominibus. De Judæis *Alexandriae*, incolis annotat Josephus L. II: contra Apion. p. 1063. Edit. Lips. quod eis non solum Magnus Alexander in hac urbe sua locum commorandi concesserit, iisque auxerit privilegiis ut fruerentur ἰσὺς παρὰ τοῖς ΜΑΚΕΔΟΣΙ πρῶτος, *iisdem cum* MACEDONI-

NIBUS (coloniæ illius novæ autoribus) honoribus: Sed & quod μέλει νῦν ἡ φυλὴ τὴν προσηγορίαν εἶχε ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ: inde ab Alexandri M. ætate ad sua tempora eorum societas (quæ Alexandria est) nomen habeat MACEDONUM. Eundem Josephum L. II. Antiq. Jud. Cap. 2. Judæis Alexandrinis permisisse Alexandrum M. se χρηματίζειν ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ vocare MACEDONAS observat Jf. Vossius Variar. observ. Cap. X. p. 48. Verum cum ibi hæc scripta haud repererim, oportet quo alio apud eundem legantur loco mihi non obvio. Contulisse vero juvabit quæ de Judæorum antiquitate ab ipsis urbis Alexandrinæ incunabulis, paribusque cum ceteris Alexandrinis seu coloniis Græcis Macedonicis eo traductis, privilegiis se compertum habere Claudius Rom. Imp. testatur in Edicto, quod apud Josephum legimus L. XIX: Orig. Jud. Cap. 4.

Adde vero quæ idem Vossius (c) illic ex Pausania notavit deregibus Aegyptiacis æque hinc MACEDONICIS vocatis, qui magni Alexandri vices exceperunt.

§. 10. Verum, ne quispiam dubitandi super sit locus Alexandriam veteres vocasse nonnunquam Macedonicam civitatem, adeoque & ab Arabe eandem heic insignitam videri, adest (IV) illustrissimus apud Dionysium Periegeten locus v. 254. ubi eadem apertissime Μακεδόνιον πόλις θρονόον vocatur.

Τῆς πρὸς μὲν Ζεφύροιο ΜΑΚΗΔΟΝΙΟΝ ΠΟ-
ΛΙΕΘΡΟΝ.

*Ad hujus (lacus Serbonii) Zephirum est MA-
CEDONICUM OPPIDUM.*

Elegantissimum hoc testimonium quondam me fugit cum hoc super negotio de Arabis interpretis mente, sententiæ meæ summam literis mandabam, quam in Tom. XII. Histor. Crit. Reip. litt. sect. III. leges. Sed editor politissimi hujus libelli *Samuel Masso*, vir exquisitissimæ in Sacra Critica variisque eruditionis partibus doctrinæ, eundem meos ad usus notavit in additionibus ad hunc Tomum pag. 469. quo nomine, ut par est, amicissimo mihi viro, plurimas gratias refero. Neque enim dubitandi superest locus quin magnopere sententiam nostram illustratum eat. Quemadmodum enim rerum series suadet (quod de *Aegypto* Geographo sermo sit) intelligendam esse *Μακεδονίᾳ πολιέθρον* nomine ALEXANDRIAM; ita & elegantissimas Eustathii in hunc scriptorem notas id observasse perideas. τὸ ΜΑΚΗΔΟΝΙΟΝ πολιέθρον, αἶτ, εἰσὶν ἢ τῷ ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ οὐμώνυμος πόλις κ. τ. λ. MACEDONICUM OPPIDUM est urbs quæ ab ALEXANDRO MACEDONE nomen habet &c. At hanc aliam haud esse, quam *Aegypti* Alexandriam, ut rerum series jubet nos credere, sic & ex iis apparet quæ dein

dein differit Eustathius, pergens. Ὁρῶ δὲ ὅτι
 παρέφρασε ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΝ ἢ αὐτὸ τῆς εἰπῶν
 ἕπερ καλεῖται, ἀλλὰ Μακεδόνιον ὀνομάσκει Πτολίε-
 δρον ὡς ἂν εἰς μνήμην ἰσοείας ἀγάγη τὸν ἀκροα-
 τήν. h. e. *Vide autem quomodo periphrasi utens*
ALEXANDRIAM haud consueto illo nomine
 (quo κατ' ἐξοχὴν *Aegypti* illa vocatur) appellat,
sed Macedonium vocat oppidum, ut *Lectorem*
in rerum gestarum memoriam introducat: Nimi-
 rum conditæ a *Macedone* Alexandro urbis, e-
 jus sepulturæ, dein & regum *Macedonicorum*,
 &c. Pari proinde gaudet periphrasi dictio
 interpretis Arabi qua hæc *Periegetis* Dionysii
 ῥήσις, quibus & similis est alia *Ovidii* qua hanc
 civitatem urbem dicit *Alexandri* æque periphra-
 stice L. I. *Trist. Eleg. II: v. 79.* memorans se id-
 eo ab *Augusto* in exilium mitti

*Non ut ALEXANDRI claram delatus in UR-
 BEM*

Delitias videat, NILE jocosæ, tuas.

Atque hæc de Arabi interpretis *Macedonica*
civitate.

§. II. Nunc & alterum τῶν ἐναντιοφασῶν ex-
 pediamus, numque & *Alexandria*, quam *Sy-*
rus ceterique *Græci* memorant, ipsa hæc *Aegy-*
tia sit, seu *Macedonica civitas* Arabo memora-
 ta, dispiciamus. Dignus & ipse vindice no-
 dus, quoniam *TROADENSEM* hic innui *A-*
lexandriam sententia eruditissimorum homi-
 num haud caret *Autoritatibus.* Legimus e-
 nim

nim, hæc scripta à longe Celeberrimo sum-
 mæque eruditionis *Joh. Alb. Fabricio* *Bibl.*
Græc. L. IV. Cap. V: §. 4. p. 134. Alexan-
driæ Evangelium protulisse Lucam Syrus *interpres*
annotavit. ALEXANDRIAM intellige TROA-
DIS (vide Sam. Petiti Varias Lect. L. I. Cap. 12.)
ubi Pauli se factum comitem testatur Lucas Act.
XVI: 11. Vellem ut Petiti liber mihi ad ma-
nus esset quo videre possim quibus argumen-
tis sententiam hanc adstruxerit. Sed quan-
tum conjectura adsequi possum tanti non e-
runt, quo id persuadere nobis facile possent,
intelligendam hic esse Alexandriam Troados.
Quippe (a) si vel solius apud Syrum extaret
Alexandriæ nomen haud addito epitheto *כתא*
magnæ, facile intellexisses Aegyptiacam in-
digitari, utpote quam per excellentiam ita
vocari apud scriptores §. 12. causam comme-
morabimus. Troadensem enim, tametsi egre-
gia sane urbs fuit, haud quaquam nomine u-
nico Alexandriæ gavisam esse unquam memi-
ni, quippe quæ ad discrepantiam ceterarum e-
jus nominis urbium perpetuo certis circum-
scribitur nominibus: Vel enim (1) nude
Troada appellant veteres, ut in SS. litt. Actor.
XVI: 11. XXII: 6. 2. Cor. II: 12, 2. Tim. IV:
13. & in Digestis. l. 7. l. 8. ff. de Censib. aut (2)
Alexandriam Troados addito principe nomine.
Vide Plinium Hist. Nat. L. V: Cap. 30 quem
titulum potissimum nummos exhibere docuit
Cellarius P. II. Ant. Geogr. p. 55. & in diff. de
Amoen.

Amoen. Histor. & Geogr. in Itin. Pauli alia-
que veterum loca quæ Spanhemius ad Callim.
H. in Cerer. p. 742. protulit. Alias & sæpius
(3) titulo Col. AUGTROAD. vel COL. A-
LEX. AUG. in nummis venit, sed additis sem-
per his appellationibus, ut ibidem loci docet
Spanhemius: Præter hæc tamen solemniora
etiam (4) nomen occurrit *Antoniniana*, ceu in
nummo apud Spanhemium de usu & Præst.
numism. p. 776. Edit, secund. nec non & (4)
ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ ΣΚΑΜΑΝΔΡΟΥ, quod propter
Scamandrum fluvium *situm* nacta sit. Quo ra-
rissimo titulo occurrit in elegantissimo num-
mo quem illustris *Cuperus* exhibet in Monum.
Antiq. p. 210. cujus fide hac in re nitor atque
explicatione.

§. XII. Quicquid autem horum sit, Alexan-
driam Troados (b) unquam MAGNAE su-
perbiisse nomine, ullo posse quempiam com-
probare veteri documento valde incredulus
sum. Nam haud solum Alexandriae menti-
onem facit Syrus interpres, sed præcipue &
δεικτικῶς certam innuit cui מַגְנָה MAGNAE
nomen ex veterum stylo aptum est, ut &
Græci Αλεξανδρείας ΜΕΓΑΛΗΣ. *Magnam* au-
tem (c) *Alexandriam* eam esse, qua *Aegyptus*
quondam nobilis fuit, & quidem heic loci no-
tari versio nos docebit *Persica*, quam Græcis
& Syro haud adversam esse putamus, utpote
quam & ex *Syriaca* translata esse plurimi cen-
sent. Ea habet ut in Polyglottis Waltoni ex-
Class. IV. Fasc. IV. B b b tat.

tat. *Evangelium Luca, quod lingua Graeca, AEGYPTIACA in ALEXANDRIA scripsit.* Et recte quidem sive ille Græcum interpres seu Syrum textum transtulerit, *magnam Alexandriam nomine Aegyptiacae venire censuit.* Inter ceteras enim hujus nominis urbes & *magnitudine, & rerum gestarum gloria magnopere caput extulit, ita ut, cum omnium princeps esset, καὶ ἕξοχὴν dicta sit, πόλις, ut Athenæ αἶψα & Roma urbs.* Erat enim ΜΕΓΙΣΤΗ μετὰ τὴν ΡΩΜΗΝ πόλις, *MAXIMA urbs post Romam* Josepho teste L. IV. de Bello Jud. Cap. ult. Quinimo eandem hinc dici ΡΩΜΗΝ Αἰγύπτια in nummo Antonii triumviri nonnullis ostendere annifus est Patinus in Hist. Imp. Num. p. 21. quod insigni ornamento esset, quemadmodum ita & Constantinopolin Justiniani ævo Romam vocatam esse nos Pandectæ juris docent in confirmationibus Digestorum & Codicis, quæ extant Cod. L. I. Tit. 17. At cum hæc nota satis res sit, conferantur modo quæ de hujus *magnitudine* civitatis atque excellentia monuere cum Is. Vossius Var. observ. Cap. X. tum Freinshemius ad Curtii L. IV: Cap. VIII: §. 1-6. collato Plinio L. V. Hist. N. c. 10. & Josepho L. II: de Bello Jud. c. 28. Atque inde eadem & solo *Alexandriae* nomine millies usu venit in scriptis veterum: velut apud Josephum ant. J. L. XVIII. Cap. 1. Plin. L. V: c. 10. Strabonem L. XVII: p. 547. Ammian. Marcellin. L. XXII: c. 41. Horatium L. IV:

L. IV: od: XIV: v. 35. Philonem in Flaccum p. 1028. Sueton. Vespas. Cap. 5. Neron. cap. 20. Plinium Procem. Hist. Nat. L. XIX. & L. VI: c. 23. aliosque in locis innumeris. Rectissime hinc illustriss. Spanhemius ad Callim. H. in Cerer. v. 135. alium errorem Isaaci Vossii, priori quem Petitus commisit fere parem, corrigit, quod nummum solo ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ insignitum nomine addito epitheto nullo, de Troadensi acceperit Alexandria, cum ex ipso nomine hoc, Aegyptiam indicari scire satis potuerit, utpote quo illa per excellentiam saluatur, de quo nummo & Patinum adeas Hist. Imp. Numism. p. 273.

§. XIII. Si vero in *originem* inquiras tituli *Magnae Alexandriae*, censeo non usque adeo ob discrepantiam a ceteris hujus nominis urbibus id datum esse huic civitati, seu ea propter quod plures fuerint Alexandria: Sed potissimum quod stylo populis *orientalibus* (Aegyptus enim aequae ad orientem spectabat) familiari, urbes civium numero & aedificiorum multitudine amplitudineque spatii insignes, nomine *magnarum* decoraverint, tametsi alias ejusdem nominis urbes orbis terrarum saltem eo tempore ignoraverit. Sic Sidon dicitur צִיִּרֹן רַבָּה *Zidon rabba* plane ut a Syro Alexandria nostra רַבָּתָא *rabatta* seu *Magna* uti & Graeca versio habet Σιδών ἡ μεγάλη. Jolua. XI: 13. hoc est, ampla, dives, potens, & nobilis. Et Babylon Dan. IV: 27. בָּבֶל רַבָּתָא *Babel rab-*

rabbeta i. e. magna quæ sane & maxima urbium erat. Hierosolyma vocatur *μεγίστη* Appiano in Syriacis p. 191. Constantinopolis *קוסטנטיניה רבתא* Constantinopolis MAGNA apud Rabbi Eliam orientalem occurrit Consilior. Cap. 57. & 58. Et quis nescit Romam toties *גדולה* & *רבתא* seu *magnam* vocari ab orientalibus? Hinc & vetus Carthago a Plinio L. V: Hist. Nat. c. 4. nomen *magne* accepit ab *amplitudine* ejus, non ad distinctionem ab alia Carthagine in Hispania ejusdem colonia. Pari jure & Nilum aliquoties vocari *גדול* *גדול* *הגדול* *fluvium magnum* seu *Nilum magnum* (est enim nomen ipsum *Nili* *נהל* a *הגדול*) in Sacris litteris meminimus, qui & inde *μεγάλος ποταμός* nomine venit apud Ptolemæum L. IV. Cap. 5. qui *maximus* fluvius erat, non quo ab aliis Nilis discerneretur.

§. 14. Et hæc quidem sunt quæ ad horum interpretum veterum mentem pernoscendam aperte, quamque illi civitatem, in qua Lucas Evangelium scripserit, innuant, ne hos adversis pugnare aciebus eruditi deinceps ut olim existiment, perspicendum, adducere in præsentem adlubuit. Quæ vero ad eorundem sententiæ faciunt *comprobendam verosimilitudinem* (certi enim in his tenebris veteris ævi nihil dicere habemus) DEO fortunante sequenti Fasciculo tradituri sumus, ubi nos illustraturos uberius speramus veteris Lexicographi Syriaci testimonium, *Theophilum* cui Lu-

cas Evangelium inscripsit fuisse ALEXAN-
DRINUM tradentis, quod Celeberrimus
Heumannus in diff: de *Theophilo*, hac ipsa in Bi-
bliotheca impressa nupero Fasciculo, citat §.
5. p. 491. nosque quondam ad harum facere
nonnihil illustrationem rerum existimavi-
mus.

X.

Das Gericht des Allerhöch-
sten ꝛc.

Id est

Judicium Altissimi in terrorem &
abolitionem Regnorum mun-
di hujus animalium ac solamen
firmamentumque Ecclesiae Dei
gerendum nec non gloriosum
Messiae Regnum in fine dierum
pleno splendore erigendum,
quod Danieli in Visione c.VII.
monstratum est; addita exege-
si quorundam selectorum Scri-
pturae sacrae locorum, Authore

JOANNE DANIELE MANN,
Ecclesiae Reformatae Clivenfis
Pastore, Sufati. 1720. 4. Partes
duae, quarum prima habet pag.
128. secunda pagg. 229.

EXhibetur hic fasciculus materiarum
Theologicarum & maximam par-
tem Prophetiarum, quae & pondera-
tu sunt dignissima & diligentia Admo-
dum Reverendi Authoris specimen e-
gregium exhibent. Visum Danielis hoc ordine
pertractatur, ut primo singulorum verborum,
phrasium, emblematum emphasis perspicue
doceatur, dein implementum indicetur, ex
quo hypothesein Cl. Authoris paucis commu-
nicare juvabit. Rejiciuntur & refutantur in
anteceffum sententiae aliorum Interpretum,
qui aut de IV. Monarchiis, aut de solo tem-
pore N. T. hanc Prophetiam explicarunt.
Noster *Leonem* habet pro emblemate Regni
Medo-Persici, sub Cyri Imperio. *Ala* hu-
jus Leonis duo Regna Medorum & Persarum
exprimunt: *Cor humanum* ei datum, agnitio-
nem Dei Israëlis, qua permotus Judæis liber-
tatem reddidit. *Ursus* confert cum *Xerxe*. In
Pardo invenit Regnum Macedonicum ab Ale-
xandro M. erectum. *Quartum animal* ei est
Imperium Romanum. *Cornu illud parvum* de-
signat

signat Regnum Ottomannicum, cujus finis incidet in Regnum Sanctorum adhuc erigendum.

Textus reliqui, quos methodo grata & facili pertractat Author, hi sunt. I. 1. Petr. II. 9. II. Zach. I, 1. III. Jes. LII. 8. 9. 10. ubi in demonstratione nexus problema proponitur, annon caput Jesaiaë LII. a commate secundo possit haberi pro compendio vaticinii prolixioris, quod a cap. LIII. usque ad finem capitis LX. decurrit, & ita quidem, ut in capite textuali septuplex Ecclesiae fors brevissimis thesibus dein latius exponendis proponatur. Secundum hanc hypothesein cum vs. 2-6. confertur Caput LIII. cum vs. 7. Caput LIV. cum vs. 8. 9. 10. Caput LV. LVI. cum vs. 11. 12. Cap. LVII. cum vs. 13. 14. Cap. LVIII. LIX. cum vs. 15. Cap. LX. IV. Sequitur Psalm. LXXXIX. 10. 11. ubi per *Rahab* intelligitur Ægyptus, quia nempe **רַיָּה** apud Arabes *pyrum* designat, cujus figuram Ægyptus inferior refert, unde Metropolis Ægypti inferioris dicebatur *Athribis*, id est, *cor pyri*. V. Jes. LXIII. 1-6. in quo loco hypothesis eorum eligitur, qui non de Passionibus Messiae, sed de Vindicta ejus ultimis diebus exercenda Prophetam agere censent. Sententia eorum his argumentis corroboratur 1.) quia nexus id requirit, tum capitis antecedentis, quod in temporibus ultimis finit, cum v. 7. statim sequentis, a quo Propheta ultimam Judæorum

rum conversionem describere pergit. 2.) Quia Messias hic consideratur non tanquam patiens, sed agens, non calcatus sed calcans incolas Edomi & Bozra. 3.) Quia vindemiae symbolum indicat hic respici non initium sed finem anni acceptationis. 4.) Quia congestio botrorum in torcular, ejusque calcatio est pictura judicii discretivi bonorum a malis. 5.) Accedit parallelia locorum Gen. XLIX, 11. Apoc. XIX, 11-16. VI. Ultimus locus, qui explanatur est Hos. XIV. 6. 7. In his omnibus Rev. Author hieroglyphica sacra haut pauca eleganter explanat, talesque eruditionis suae stricturas dat, ut dubitandum non sit, si ei placuerit, cujus spem quandam in praefatione excitat, commentarios in quosdam sacri Codicis libros pro suggestus explicatos publici juris facere, illum operam suam ad aedificationem Ecclesiae impensam plane non lusurum esse.

THEODORI HASAEI,

De Phrasi Ebraeorum,

TEGERE PEDES,

Observatio,

qua probatur illa eos denotare

Dormitionem.

SUMMARIUM.

Phrasis hæc notare vulgo creditur *dejectionem alvi* §. 1.
 De *Somno* tamen capienda est. Dicendorum sum-
 ma §. 2. Illam enim interpretationem ferre (A) *potest.*
 §. 3. Quod ostenditur a ritu veterum, qui dormi-
 entes tegebant pedes *stragulis* §. 4. מרגלות. Ruth.
 III: 5. §. 5. Et (B) *debet.* Quod docent circum-
 stantiae historiae Eglonis Judicum III: 24. §. 6. 7.
 8. Et Davidis & Saulis I. Sam. XXIV: 3. §. 9. Ne-
 que hæc (C) prorsus ignota fuit veteribus. *Josepho,*
Syro, Arabi, Chrysostomo. §. 10. *Sulpitio Severo.*
 Notatur *Possinus.* §. 11. Ex recentioribus anony-
 mo Anglo §. 12. των LXX. versio adducitur, exa-
 minatur, Ανασκευασαθαι. Παρασκευασαθαι.
 §. 13. Σκευθαι pro re turpi. Παρασκευων. *Vulgata*
Strabonis lectio contra Casaubonum defenditur
 §. 14. *Epigramma de Pachomio.* §. 15.

NOtus omnibus est ille apud Ebræos tritus loquendi modus, סך רגלים, Tegere pedes, qui bis in sacris paginis, nimirum Jud. III: 24. & 1. Sam. XXIV: 3. occurrit. Valde tritum est, eum vulgo per εὐφημισμῶν, quem Judæi dicunt לשון כבוד explicari de κοιλιο- λυσια, sive ea, per alvi, sive vesicae dejectionem fiat. Id quidem a magistris recutitae gentis fit, quantum scio, omnibus, qui videntur ducem secuti Jonathanem Targumistam, qui in loco illo Judicum habet עביר הוא ית צרכיה, & in altero Samuelis למעיר צרכיה, quasi dicas *necessitatem facere*, quæ locutio apud Anglos & Germanos nostros, illi enim dicunt *te do their needs*, hi autem, *seine Nothdurfft verrichten* / etiamnum superat. Horum vestigia, ut solet alias, pressit Hieronymus, vel quisquis vulgatae versionis auctor est. Illum autem reliqui interpretes Christiani facto veluti agmine sectantur, ut nullum paene sciam recentiorum, qui exposuerit aliter. Imo Johanni DALLAEO, viro sane magno, & splendidissimo cætus nostri ornamento, tam insolita atque ἀπροσδι- ουστα visa est Johannis Chrysostomi explicatio, qui de capto somno fuerat phrasin interpretatus, ut Patrum errores recensiturus, hunc quoque tamquam insigniorem & exempli loco reliquis adjunxerit in doctissimo de
 use

usu Patrum scripto, libri nimirum secundi capite tertio.

§. 2. Verum enimvero, quomodocunque etiam se res habeat, jam diu est, quod de illa phrasi cogitanti intensius, visa illa est mihi non id significare, quod vulgo significare putant, sed Ebraeis nihil esse *aliud, quam somni captandi gratia se conferre cubitum*. Quam opinionem, ne olim aliquis inter gravissimos errores recenseat, ostendam *primum* illius rationem, *deinde* vix aliam locis scripturae, in quibus legitur, convenire, *denique* non ita esse peregrinam, ut ab omnibus vel veterum vel novorum destituatur auctoritatibus.

§. 3. Quamquam enim (A) prima fronte somno cum *pedum tegumento* parum intercedere familiaritatis videri posset, non minor tamen hæc, quam illa *ἀναλογία* est, quam illi, qui de exoneratione ventris cogitant, inter hanc & pedum tegmen adesse deprehendunt. Hi enim petitam locutionem hanc volunt, a more loquendi Hebræis, præsertim in sacris monementis usitato, quo factum aliquod ab actione quadam, quae cum illa conjuncta est necessario, denominant, atque ita, cum qui operantur naturae solent inferiora corporis membra, quae Apostolus *ἀπμωτέρα καὶ ἀσχημονα* nuncupat 1. Cor. XII: 23. vestibus, quibus orientales populi longis utebantur, contegere, hinc illos dictos esse *pedes tegere* opinantur. At similem plane in modum se
res

res habet, cum illis, qui fruendae quietis causa in lectis cubant.

§. 4. Nimirum cum veteres plerumque nudatis incederent pedibus, aut tantum eorum inferiores partes soleis essent munitae, illi, qui ad carpendum somnum se in lectum conjiciebant, id potissimum curabant, ut pedes stragulis (a) quae Graeci *περισπωματα* vel *περιπτασματα* vocant vel etiam vestibus (b) tecti, ut ab injuria aeris, & frigore, quo nihil illis magis est noxium, tuti atque immunes praestarentur. Praeterea, ut Graecis & Romanis, ita & Judaeis illarum vestium usus, quas *femoralia*, & *tibialia*, vel *braccas* hodie vocamus, plane erat ignotus. De qua re consule ante omnes Isaacum *Casaubonum* ad *Suet. Aug.* c. 82. Hinc cum illae partes, quae honeste non nominantur, facile adstantium oculis paterent, hinc curandum erat sollicite illis, qui in mollibus toris decumbebant, ut illae vel

veste

(a) De veterum stragulis injectis vide *Alstorphium* de lectis *Vett.* c. 8. & 15. *Raderum* ad *Mart.* L. II. ep. 14. *Marcellum Donatum* in *dilucid.* *Auct.* ad *Liv.* p. 74. 75. *Nicol.* de *substr. & oppign. vest.* c. IX. §. 4. *Grपालdum* in *Onom.* L. II. p. 280. *Salmas.* ad *Vopisc.* p. 398. *Meurs.* de *luxu Rom.* c. 10.

(b) Vestes injectas lectis docet elegans locus *Ovid.* L. VIII. *Metam.* vs. 655. sqq.

-- In medio torus est de mollibus ulvis
Impositus lecto, sponda pedibusque salignis
VESTIBUS hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant --

veste vel fragulis obtegerentur. Cum autem
 τα αἰδοία Hebræi ἐυφημῶντες appellant(c) *pedes*,
 vides, qua ratione, qui dormitum iverant,
 ad somnum præcipue meridianum carpen-
 dum, dici potuerint *texisse pedes*.

§. 5. Ejuscemodi autem pedum fragulas
 dormientibus in gente Judaica jam ab anti-
 quissimis temporibus fuisse in usu, discimus ex
 historia Ruthae c. III: vs. 5. 7. 8. 14. ubi men-
 tionem fieri vidimus τῶ *מרנלות*, i. e. pedum
 tegumentis. Ut enim à ראש *caput*, fit
 מראשות, pulvinaria, quae capiti supponun-
 tur, ita à רגל *pes* fit מרגלית, quasi *pedalia* di-
 ceres vel *pedanea*, i. e. fragula, quæ injiciun-
 tur dormientium pedibus.

§. 6. Possè itaque phrasin nostram eam, quam
 dedimus, explicationem pati ex dictis con-
 stat, sed & vix aliam locum habere (B) in
 utroque illo, in quo legitur, loco totius nar-
 rationis circumstantiae docent. Quod enim
 attinet historiam Eglonis, Moabitarum Re-
 gis, quae in libro Judicum recensetur, ille,
 postquam in coenaculo aestivo (בעלה המקרה,
 ταμειῶ τῶ θεμενω, ut habent LXX. ἐν δοματιῶ
 δεξιῶς πρὸς δεξιῶν ἔχοντι, ut vertit Josephus
 vel in בית קיצא Domo aestatis, ut explicat
 Targumista, i. e. *Coenaculo factò cum multis*
fene-

(c) Vide de hac phrasi *Gatak.* in Cinno L. II. c. 3.
 Druf. in quæf. per Epp. & in L. Judicum. *Sanctium* ad
 Es. c. VI, 2. ut & in h. l. Samuelis. Fess, in advers. L
 II. c. 6. int.

*fenestris, per quas ingredi possit ventus לקרר ad refrigerandum, ubi commorari solent tempore aestivo, ut explicat Kimchius, Lutherus haud male vertit (Sommerlaube) Ehudem ad se ablegatum, solum omnibus remotis arbitris, haud dubie in throno regio, quod diserte testatur Josephus ut causam dicentem audiret, excepisset, ab eo gladio in ventrem adacto trucidatur. Hic perpetrato facinore actutum au- fugit, erumpit, evadit, fores claudit, pes- sulumque obdit ostio. Satellites regii clausas fores deprehendunt, diuque nequidquam Domini sui adventum praestolantes tandem inquit, *מסך הוא את רגליו Tegit ille pedes suos.**

§. 7. Putabimusne haec verba de alvi in- telligenda dejectione? Quomodo itaque coe- naculum regium captando refrigerio destina- tum cum foetenti conveniet latrina? Qua ratione thronus regius & talis foedus secessus in una sede morabuntur? Ecquis in locis ejusmodi Reges populorum legatos admitte- re, audientiamque illis facere, quod Eglon Ehudi tum fecit, sibi persuadeat? Neque tam diu in tali sede moras trahere solent ho- mines, Regesve, ut in illam suspicionem de- venire potuissent satellites Regis, Regem, cu- jus reditum adeo longum expectaverant, tur- pi illi operi tanto temporis intervallo vacare.

§. 8. Quae omnia, ut nos impediunt, quo- minus illam phrasin ita, ut vulgo fit, interpre- te.

temur, ita ex aduerso, si de *dormitione* intelligas, conveniunt omnia apprime, plenoque fluunt alveo. Sollemne enim valde fuit temporibus omnibus, quod nostra, qua vivimus, aetate passim fieri scimus, praesertim in plagis Eois, ut, tempore praecipue aestivo,

*Flammiferis tellus radiis cum exusta debiscit,
Candentique globo medius coquit aethera
fervor,*

a meridie sublatis mensis homines modico somno corpus lassum reficiant. Quamquam enim multi cum Simeone apud Plautum (*Mostell. Act. III. sc. 2.*) non bonum iudicent homini somnum de prandio, sunt tamen longe plurimi, qui cum Fundanio apud Varr. de re rust. L. I. c. 2. *aestivo die, si non diffindant in-
fitio somno meridie, vivere non possint.* Possent hæc nube testimoniorum firmare, si in re notissima vellem operam abuti. Huic autem rei certa conclavia erant destinata, cujus generis illud quoque fuisse, in quo Eglon Ehudi Judaeorum nuntio fandi dedit copiam, ex ipsa illius denominatione patet. In eo haud dubie pro more suo meridiari Regem suspicati sunt ejus satellites. Cum autem solito diutius frustra egredientem expectarent, mirantur primo tam alto somno sepultum herum tandem, cum nescio quid mali praesagiret animus,

mus, apertis foribus tristi ac inopino spectaculo externantur.

§. 9. Neque alia ratio est alterius narrationis, quae apud Samuelem occurrit de Davide, fugiente Saulem, comitatum exercitu ter mille virorum, qui secesserat in speluncam ad **TEGENDUM PEDES**. In hoc antro cum ipse cum copiis suis armatis delitesceret, reperit ille hostem hunc suum, miraturque eum ex improvise sibi in manus esse traditum. Parcit tamen illi cum ad arbitrium suum eo uti posset, amputataque tantum illo non sentiente vestis lacinia, frustra que ad vindictam tam insperatam atque commoda occasione oblatam impellentibus, quibus stipatus erat, focis, dimittit incolumem, postquam hostilem ejus atque iniquum animum ei exprobravisset. Has circumstantias, quisquis apud animum suum perpenderit, animadvertet illico, Saulem non eo tantum fine subiisse specum, ut pareret necessitati. Tum enim utique vigilasset. At vigilare non potuit, cum isthaec, quae narrata sunt, fierent à Davide. Quomodo enim fieri potuit, ut cum tot armati, erant autem sexcenti milites, Davidis comites in antro illo laterent, repente omnes obmutescerent nullo vel levi edito strepitu vel susurro, ex quo homines in eo absconditos esse, Rex animadverteret? Quomodo porro tam suspensis gradibus incedere potuit David, ad eum propius appropinquare, apprehendere

dere pænulam ejusq; fimbria praescissâ retro-
 gradi, sermones, qui commatibus 7. & 8. descri-
 buntur, cum Comitibus suis caedere, & de
 iis, quae cum Saule agenda essent, delibera-
 tionem instituere, quomodo, inquam, haec
 omnia fieri potuere vivo, vidente, vigilan-
 te, neque tamen quidquam horum sentien-
 te Saule? Heic cum multis Interpretibus misere
 se torquentibus sine causa ad miracula confu-
 gere, & Sauli eo temporis momento vel *a' o' e' g' a' t' a' u'*
σιν seu cœcitatem inflictam, vel surditatem
 inductam, vel miram Davidi pedum levita-
 tem concessam velle comminisci, id vero
 nodum secare, non solvere, & tantum non
 desperatae causae indicium est. Istaem autem
 difficultates, quae vulgarem sententiam co-
 mitantur, evanescent prorsus, si nostram se-
 quare, & si de somno phrasin interpretere,
 & facile cognosces, ut Saul specum illum ini-
 verit, meridiatum videlicet pro illius re-
 gionis consuetudine, & qua ratione David,
 quae de illo narrantur, non animadvertente
 Saule potuerit efficere, intelliges, quod nem-
 pe itinere fessum, -- aestuque gravatum

Sole carens antrum tenuit, pressitque ja-
 centem,

Dulcis & alta quies somno vinoque sepul-
 tum.

Quali postea altera vice deprehenso in deser-
 to Siph rursus pepercit David, id quod capi-
 te XXIV. enarratur.

§. 10. Quae cum ita sint, mirum profe-
 Cass. IV. Fasc. IV. Ccc Cto

Et foret, si nemo ante me de tali interpre-
 tatione unquam cogitasset, Sed bonum fa-
 ctum est, & hic nihil a me dici, quod non
 dictum sit prius. Josephus quidem, cum histori-
 am illam, quae apud Samuelem exstat, recenset
 Ant. J. L. VI. c. 13. Saulem quidem describit
pedes tegentem ἐπιγεγομενον ἐπι των κατω φυσιν.
 Alio enim codice oportet usum fuisse Theo-
 doretum, qui eum in quæst. in L. I. Reg. 56.
 scribit phrasin hanc adhibuisse. *Τας φυσικας κρη-
 σεις ποιησασθαι.* Quando tamen idem nobilissi-
 mus rerum Judaicarum scriptor L. V. cap. 8.
 quae de Eglone in libro Judicum recensentur,
 commemorat, comma 24. capituli xxiv.
 ita transfert. *οιτε θεραποντες η̄ρεμην ε̄ις υπινον
 τετραφθᾱι νομιζοντες τον βασιλεα,* quae ita
 vertit Ruffinus, *Ministri vero quiescebant, cre-
 dentes Regem IN SOPOREM CONVERSUM.*
 Hujus vestigiis insistent & SYRUS & ARABS
 quorum uterque vertit *dormivit* vel *jacuit.* Jo-
 hannes quoque; *Chrysostomus* ea ratione explicuit,
 saltim in illo Samuelis loco. Exstant enim
 ejus tres Orationes de illa Davidis Sauli
 parentis historia, quas primus edidit, Latine-
 que loquentes fecit Erasmus. In hac versione,
 quae hujus operum volumine VIII. exstat,
 neque enim nunc Graeca ad manus sunt,
 cum ipsa historia ex sacro codice narratur,
 phrasis, ut vulgo fit, per exonerationem al-
 vi explicatur, ipsum tamen aurei oris
 Doctorem de *somno* intellexisse, ex his quae
 sequuntur, verbis elucescit. *Hanc historiam in*
suo

suo quisque corde sibi depingat, proponens sibi speculam illam, illam Chlamydem, ipsum Saulem intus **DORMIENTEM**, **SOMNOQUE** perinde ut **Catena VINCTUM**, David imminentem **DORMIENTI**; Et deinde; Atque illi quidem accusabant, accusabatur autem Saul **DORMIENS**. Et paulo post; Ubi nunc ille furor, ubi insidiae? perierunt exigui **SOMNI** incursum. Conspiciebat illum **DORMIENTEM**. Et iterum; Sed quomodo potuit Saul harum rerum esse testis, qui cum haec fierent **DORMIEBAT**, neque verba audivit, neque Davidem vidit praesentem.

§. II. Chrysofomo aliquantum junior Sulpitius Severus hist. sacrae L. I. c. 63. ita historiam illam παραφραζει. Erat in deserto spelunca, vasto recessu patens. In hujus interiora David se conjecerat. Saul nesciens in primo speluncae aditu, reficiendi corporis gratia successerat, ibique **SOMNO CAPTUS REQUIESCEBAT**. Recte, belle, σοφως! Carolus Sgonius putat haec de somno a Sulpitio adjecta esse ἀπὸ γρηγορίας, non cogitans Ebraeam phrasin obscuriorem bene ita ab eo esse interpretatam. Petrus Possinus, societatis Ignatianae Theologus eruditus, non intelligens locutionem illam de somno capi posse, putat Sulpitium per dormitionem longe quid aliud intendisse. Ita enim in spicilegio Evangelico c. 27. Severus, ait, Sulpitius ad aliud genus turpitudinis velandum isto (somni) vocabulo usus est, dum in historia referens, quod legitur L. I. Reg. c. 24. Ingressum Saulem in speluncam

ad purgandum ventrem, scribit in ea spelunca dormivisse Saulem; honeste videlicet exprimens rem dictu subturpem. At quis unquam audivit, Dormire bonis auctoribus idem esse, quod exonerare alvum? Scio quidem dormire vel cubare cum aliqua, in sacris pro consuetudine muliebri vel conjugali vel illicita, ita ut nunc fit apud Germanos nostros multoties sumi, de quo ἐναχηματισμῶ vide Fessellii Advers. S. L. II. c. 19. verum somno captum requiescere rem subturpem, atque obscœnam significare, id neque apud sacros scriptores neq; τῶν ἀλλοφύλων me legisse memini. Unde tuto colligas, Sulpitium in eadem sententia, quam defendimus, quoque fuisse.

§. 12. Ex recentioribus neminem scio, qui in similes cogitationes inciderit. Videntur enim omnes nimia auctoritate, Judaeorum, & versionis Vulgatae, & τῶν ἐβδομηκόντων abrepti rem non satis accurato examini subjecisse. Deprehendi tamen nuper aliud agens scriptorem anonymum Anglum. cujus *Annott. in V. Testamentum* & in *epist. ad Ephesios* e bibliotheca *Johannis*, Archiepiscopi Eboracensis in lucem Londini in forma, quam vocant, octavam erutæ, opera D. Scattergoodi & ante decennium curante Jacobo Rhenferdio Franequerae recusa existant, plane mecum facere. Ita enim ille pag. 286. PEDES TEGIT; hoc est, somnum capit, stragula tectus pedali, ut derrepente noluerint infestiores esse. Vulgo interpretantur alvum purgasse, *co-*
actius.

adus. Vestis fragula pedalis dicitur Ruth. III:7. Et deinceps pag. 344. AD TEGENDUM PEDES. Junius reddit ad alvum purgandam. Verum nisi somnum Saul captasset, motus in spelunca sensisset militares. Haec ille.

§. 13. In versione των ὀ in codice Alexandrino, quem Aldina & Complutensis editiones secutae sunt, legitur in loco illo Judicum; Μηποτε προς διφρυσ καθηνται εν τη αποχωρησει της κοιτων. Sed hoc glossema esse, quod in textum irrepit, recte observat eruditissimus Clericus. In Romano Codice est, Αποκενοι της ποδας αυτης. In loco Samuelis apud Theodoretum quidem legitur ανασκευασθαι, quod eodem teste Aquila transtulit αποκενωσαι & Zonaras Ann. T. I. p. m. 45. eis αποπατον. At nunc in nostris codicibus legitur παρεσκευασθαι. Quod moneo non quod inde meae sententiae putem aliquid accedere posse praesidii, sed quo illius loci, qui in mendo cubare videtur, medicinam tentem. Quo enim sensu Saul diei possit ingressus specum παρεσκευασθαι, ut se praeparet vel accingeret, quae illius vocis significatio est, videtur in obscuro esse. Henricus Stephanus in thesauro haec habet. Παρεσκευαζεσθαι pro Ventrem purgare vulg. lex. ex L. I. Reg. c. 24. sed vide, ne reponendum sit αποσκευαζεσθαι. Ex quo constat Viro huic Graece doctissimo suboluisse mendam, neque ullum ei vel apud septuaginta, vel alios scriptores locum occurrisse, in qua

illa significatione veniret. Ἀποσκευασθεσθαι
 apud Pollucem quidem L. V. c. 14. cum ἀπο-
 πατησαι & χεσαι, quod est ventrem depone-
 re permutatur, & το ἀποσκευαζομενον apud
 eundem ibidem τῶ ἀνδρωπῶ κοπρῶ, σκωρ expli-
 catur, sicut & Herodiano, ἀποσκευασθεσθαι τῶ
 εἰνοχλοῦν τῶ simili significatu venit. Sic ἀποσκευη
 est latrina. Verum illa vocis notatio saltim
 apud Alexandrinos non occurrit. Quid si ita-
 que vel unica literulâ mutatâ ὡ nimirum in π
 legeremus παρεσκευασθεσθαι vel παρεσκευαζε-
 σθεσθαι, ad tegendum, sc. pedes? Sic enim ipsam
 phrasin, quae in Ebraico est, ad verbum re-
 tinuissent.

§. 14. Dubito tamen an quidquam heic
 corrigendum. Quem enim habere sensum
 potest τὸ ἀποσκευασθεσθαι, illum non magno-
 pere refugit τὸ παρεσκευασθεσθαι. Praepositio-
 nes enim ejusmodi verbis praefixae apud
 Graecos saepissime permutantur. Actio au-
 tem illa, quam indigitamus hoc vocabulo com-
 mode significari potuit, cum σκευῶ saepissime
 pro illis vasis sumitur, in quae sordes huma-
 nae egeruntur, quod vel ex Rom. IX: 21. &
 2. Tim. II. 21. colligas. Immo σκευῶ aliquan-
 do sumitur pro re sordida, instar stercoris, in
 fimetum projicienda; Vide loca, quae in
 hanc rem ex Epicteto adduxit Cl. Raphaelius in
 Annot. ad N. T. ex Polybio & Arriano colle-
 ctis p. 327. Praeterea non tam insolens illius
 vocis usus est, ut putas. Strabo L. XIV, p. m.

646. enim vocem *περσκειων* vel pro *σκυβα-
λοις*, vel pro loco, in quo illa ejiciuntur, usur-
pavit. Scio quidem magnum Casaubonum
illam voluisse eliminare, & in illius locum sub-
stituere *ἀποσκευων*, sed num hujus correctio-
nis, nullius codicis auctoritate suffultae, ei
fuerint sufficientes causae, dispiciant alii.

§. 15. Ego hoc schediafma claudam epi-
grammate, quod his diebus excidit, in lepi-
dam, quae ubique circumfertur, historiam
quæ cum nostra phrasi, quam discussimus,
aliquid habet adfinitatis. Si fortassis taedium,
quod ex minus gratae *ῥησεως* examine contra-
xisti, quodammodo tibi, B. L. possimus ab-
stergere.

Epigramma de Pachomio.

PACHOMIUS *gravidam cum solveret anxius
alvum,*

Cantat, & innocuas fundit ad astra preces.

Accessisse ferunt atratis Daemona pennis,

Talibus & dictis exagitasse Virum;

Tene preces pudet in turpi dixisse latrina,

Foetentique melos concinuisse loco?

*Responditque SENEX; habeat mea carmina
coelum,*

*Cetera, quæ promo, sint tua; CUI-
QUE SUUM!*

Vita

JOH. CHRISTOPHORI
PFAFFII, (a)

Theologi Tubingensis.

JOH. CHRISTOPHORO PFAFFIO,
nascendi initium fuit Pfullingæ in
Ducatu Württembergico Anno dñi M. DC. C. C. L.
D. XXII. Maji, ubi Vir R. JO.
GU.

(a) Excerpta hæc sunt ex programme, quo Viri hu-
jus celeberrimi funus a Rectore Universitatis Tubin-
gensis publice indictum est. Lubentissime illius me-
moriam conservare volumus. Si enim vel nullis
aliis meritis illustris fuisset, multum tamen ei debe-
ret ecclesia, quod ex eo genitus sit Christophorus
Matthæus PFAFFIUS, ἀνὴρ πολλῶν ἀνταξίᾳ ἀλ-
λων, Patris sui collega & successor, qui non so-
lum praeclarissimis scriptis sibi orbem literatum, qua
patet, devinxit, sed & controversias, quae eccle-
sias Evangelicas eheu! tam diu discerpunt, sepositis
præjudicatis opinionibus, rarissimo sane & optimo
exemplo, examinare, ac minuere, quam augere at-
que exasperare maluit. Generosis ejus conatibus,
ut adspiret, eosque quam primum fortunet, rin-
gentibus frustra Principis tenebrarum & discordiae
satellitibus, Patrem misericordiarum flexis genibus
oramus, T. d. H.

GUILIELMUS PFAFFIUS Ecclesiæ illius
 tunc Pastor, postea vero etiam Pastor & Su-
 perintendens Gœppingensis, ex ANNA
 CATHARINA, ESLINGERIA, quæ Viro DN.
 JOANNI ZELLERO, Abbati Mulifontano
 ac Superintendenti Generali postremum
 nupserat, ex voto suscepit. In Scholis
 Cœnobiisque Hirsaugiensi & Bebenhusano ri-
 te præparatus in Stipendio dein Theologico,
 quum academica luce dignissimus habitus ef-
 fet, varia indolis eximiæ ac diligentia rario-
 ris specimina edidit, ita ut A. cl̄l̄cl̄lxxiii.
 quum summos in Philosophia honores cape-
 feret, secundum inter suos locum obtineret
 & postea quoque in Repetentium Collegium
 cooptaretur. Publicas eo tempore disputa-
 tiones tres defendit; unam quidem contra
 Atheos, Præside B. D. Wagnero, Universita-
 tis Cancellario, alteram suo Marte elabora-
 tam sub moderamine B. D. Osiandri, pariter
 Cancellarii, cui titulus Theologiæ Paulinæ
 præfixus est, tertiam denique, quæ Inaugu-
 ralis secunda fuit B. D. Mülleri, ejusdem post-
 ea Cancellarii, tunc vero Ecclesiæ nostratis ad
 D. Georg. Pastoris, de Invocatione Sancto-
 rum. A. cl̄l̄cl̄lxxxiii. Ecclesiæ Uracensi
 Diaconus datus est, & post biennium A.
 cl̄l̄cl̄lxxxv. ad Ecclesiam Stuttgardianam, in
 qua vicarias quoque antehac operas præstite-
 rat, revocatus, ibidem ad annum usque
 cl̄l̄cl̄lxcvii.

cl̄l̄bc̄xc̄v̄ī i. substitit. De hinc A. cl̄l̄bc̄xc̄v̄ii. medio effectum est, ut, inde devocatus non tantum Extr. Theologiae sed & Philosophiae Primae ac Rationalis Professor Ordinarius crearetur, & in Academia Tubingensi atque Ecclesia ea iniret munera, quae tot meritis ornavit. Tum vero porro A. cl̄l̄bc̄xc̄c̄ix. sub finem illa Professio Theologica, quae olim conjunctum habuit Concionatoris Vespertini munus cum Superintendentis in Illustri Stipendio Theologico dignitate, illi concedita fuit eodemque anno Doctoris etiam Theologi honores collati sunt. Non multo post autem, anno cl̄l̄bc̄cc̄v. Ordinaria Professio cum Pastoris Ecclesiae functione illi demandata est. Mox etiam A. cl̄l̄bc̄cc̄v̄ii. secundum in Ordine Venerandorum Theologorum locum nactus & Ecclesiae Decanus & Illustris Stipendii Theologici Superattendens factus est. Erat autem Vir expertae dexteritatis, fidei ac constantiae, ita quidem, ut, quum vix corporis animique vires amplius sufficerent, sermones tamen sacros ad populum habere non neglexerit. Aetatem ferent, quae posteritati elucubravit, scripta & Dissertationes Academicæ, inter quas eminent illae, quae in Matthaeum Evangelistam scriptae editaeque sunt; quanquam postremam ob invalescentem morbum publico conflictui submittere non valuit. Exstant praeterea annotationes in Synopsi
 in-

insignis quondam Theologi Tubingensis,
 Theodori Thummii : tum Sylloge Contro-
 versiarum denuo tritiorum, nec non Dogma-
 ta Protestantium ex Jure Canonico deprom-
 ta, cum Supplementis ad Dorschæi, Theolo-
 gi olim Argentoratensis atque Rostochiensis
 postea celeberrimi Commentarium in Episto-
 lam ad Ebræos. Tandem vero, quod dolen-
 dum, operi egregio, in quo Pontificios e To-
 mis Conciliorum antiquorum confutaturus e-
 rat, immortuus est, & in scriniis quoq; adhuc latet
 Commentarius manuscriptus in Propheticos
 Veteris Novi; Testamenti libros, magna cum
 eruditione, judicio atque perspicuitate conscri-
 ptus. Inter hæc autem, matrimonii ineun-
 di consilium cepit, & DN. ANNAM MARI-
 AM, e domo Summe R. Viri, B. MATTHÆI
 AULBERI, Consilarii Wirtembergici, &
 Abbatis Murrhardensis, atque in Delectu Or-
 dinum Provincialium majori Assessoris, in su-
 am duxit A. clbxcxciv. D. ix, Septembris;
 ex eaque suscepit liberos septem: e quibus
 tres Parentem optimum jam antecessere ad
 superos. Filia vero natu maxima, ANNA
 MARIA. DN. JOANNI GRAVIO, Sere-
 nissimi Wirtembergiæ Ducis Consiliario ac
 Summi Dicasterii Assessori meritissimo nupta,
 jam A. clbcccx. decessit, ex quâ & unica ne-
 ptis MARIA REGINA superest. Filius uni-
 cus, DN. CHRISTOPHORUS MATTHÆ-
 US PFAFFIUS, SS. Th. D, ac Pr. Publ. Ord.
 lon-

longe celeberrimus, multis maximisque in rem Sacram atque Literariam meritis non in sua solum Academia, sed & toto literato Orbe inclarescit. Reliquæ filia tres sunt: etiamnum superstites DN. JOANNA, a Viro CL. JOANNE CHRISTIANO KLEM. MIO, Philosophiæ Professore Extraordinario, in torum ascita: CHRISTINA ELISABETHA, DN. JO. THEODOSIO WOLF. FIO, J. U. Lic. & Summi Provocationum Tribunalis heic Tubingæ Advocato, matrimonio juncta: & DN. JULIANA DOROTHEA. Ceterum valetudine per omnem fere vitam integra firmaque usus est B. Vir: Superiore autem anno in febrim incidit, quæ, quum sæpius & quinquies quidem recurrisset, vires ejus valde fregit atque imminuit, & præcipue, ex quo nuper admodum grave animi deliquium accessit, continuaque fieri febris coepit, fortissima quævis medicamenta elusit. Neque tamen ideo rationis integræ usus animique præsentia, &, quod potissimum, pietas Eum destituit. Quin conversus ad Deum divinisque mysteriis expiatus & solatii ac fidei plenus magno animo suis ultimum dixit vale, & ad beatum ex hac mortalitate exitum se comparavit, qui tandem nuperiore VI. die mensis Febr. a. 1720. sine quidem ullo gravi dolore secutus est, quum hora XI. antemeridiana Servatori suo animam, jam antea ipsi consecratam pie placideque reddidit.